

RAHAPESU ANDMEBÜROO

Rahapesu Andmebüroo aastaraamat 2022

**Rahapesu Andmehüroo
aastaraamat 2022**

Keeletoimetaja: Mare Timian
Kujundus: Identity OÜ
Kaanefoto: Andres Tarto
Illustratsioonid: Shutterstock

Rahapesu Andmehüroo
Pronksi 12, 10117 Tallinn
fiu.ee

ISSN 2806-299X (trükis)
ISSN 2806-190X (elektroniline väljaanne)

SISUKORD

- 4 **Rahapesu Andmebüroo juhi Matis Mäkeri eessõna**
Oli sõja aasta ja virtuaalvääringute teenuse pakkujate turu korrastamise aasta.
- 6 **Aasta Eesti rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemis**
- 8 **Rahapesu tõkestamine**
Ebaausate vahendite edastamise kõrval ilmnes integratsioon legaalsesse majandusse.
- 15 **Teatamine**
Aasta parim kahtlase tehingu teade tuli taas pangalt.
- 19 **Siseriiklik koostöö**
Pingutused MONEYVALi hindamisprotsessis tasusid end ära.
- 22 **Väliskoostöö**
Tihenes koostöö Ameerika Ühendriikide ja Maltaga.
- 24 **Kohtulahendid**
Rahapesu karistused on tagasihoidlikud.
- 26 **Terrorismi rahastamise tõkestamine**
Silma torkavad virtuaalvääringu teenuse pakkujad ja maksevahendajad.
- 30 **Rahvusvahelised finantssanktsioonid**
ELi sanktsiooninimekirjad osutasid Eestis väetiseärile.
- 39 **Rahapesu Andmebüroo**
Oleme strateegilise analüüsivõimekuse arenguhüppe lävel.
- 42 **Riskid ja järelvalve sektorites**
Virtuaalvääringu teenuse pakkujate kõrval on rahapesurisk tõusnud äriühingu teenuse pakkujate sektoris
- 43 **Virtuaalvääringu teenuse pakkujad**
- 51 **Finantssektor**
- 53 **Usaldushalduse ja äriühingu teenuse pakkujad**
- 54 **Hasartmängusektor**
- 55 **Kauplejad**
- 55 **Kinnisvaravahendajad**
- 57 **Mittetulundussektor**
- 58 **Professionaalid**
- 59 **2022. aasta arvudes**
- 62 **Viiteid ja lisa lugemist**

Hea lugeja!

On rõõm tutvustada Rahapesu Andmebüroo kui rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise kompetentsikeskuse 2022. aasta aastaraamatut. Teeme seda ajal, kui Tallinnas toimub meie korraldatud Eesti senini kaalukaim rahapesu tõkestamise konverents, kus osalevad tippeksperdid tervest maailmast ning kus võtame kokku Rahapesu Andmebüroo tegevusaasta. Büroo aasta märksõnadeks olid MONEYVALi hindamine, jätkamine virtuaalväeringu teenuse pakkujate turu korrastamisega ja uue fookusteemana järelevalve oluliste riskidega äriühingute teenuse pakkujate üle ning Venemaa sõjaline agressioon Ukrainas ja sellest johtuvad finantssanktsioonid.

Rahapesu Andmebüroo tuumikmeeskond on nüüdseks olemas ja paigas. Saatsime möödunud aastal mitmeid süsteemselt olulisi rahapesu ja terrorismi rahastamise juhtumeid õiguskaitseorganitele edasiseks uurimiseks. Nendest tulemustest saame kuulda juba järgnevatel aastatel. Oleme ka piiranud kuritegijate vara rohkem kui eales varem.

Mitmete tövõitude tulemusel oleme riigitulusesse saanud kuritegelikku vara mitmekümnete tuhandete eurode väärtuses ning sellega jätkame. Meie poolt on kurjategijatele väga selge sõnum: „Eesti kaudu ei ole mõtet pesta kuritegeliku tegevuse tulemusel saadud vara, sest moel või teisel jääte sellest ilma. Kuniks alustatakse kriminaalmenetlust, teeme Rahapesu Andmebüroos kõik selleks, et vara kasutamist ja käsutamist piirata ning tagada vara säilimine. Isegi, kui vara kriminaalmenetluses ei konfiskeerita, teeme meie seda halduskonfiskeerimise kaudu.“

Rahapesu Andmebüroo ei ole veel täisvõimsust saavutanud, sest 2023. aastal seisab ees järjekordne kasvamine. Seda enam on hea meel jagada möödunud aasta tövõite ja vaadata lootusrikkalt tulevikku.

2022. aasta detsembris kulmineerus Strasbourgis Euroopa Nõukogus Eesti rahapesu ja terrorismi

rahastamise tõkestamise süsteemi hindamine. Eksperdikomitee MONEYVAL hindas, kui efektiivne on olnud Eesti riik ja seejuures Rahapesu Andmebüroo viimase seitsme aasta jooksul. Läbikukkumisel oleksime võinud ennast leida mitte hakkama saavate riikide rahvusvahelisest nimekirjast, mida kutsutakse nn halliks nimekirjaks. See tähendaks olulist negatiivset mõju Eesti riigi majandusele ja mainele, erinevaid piiranguid arveldamisel välisvaluutas, välisinvesteeringute vähenemist, laenude kallinemist jne.

Rahapesu Andmebüroos saime anda olulise panuse hindamise positiivsesse lõpptulemusse – hindajad kiitsid andmebüroo riskihinnanguid, millel rajaneb täna suur osa riigi riskiteadlikkusest, samuti juhtisid büroo töötajad Eesti kaitse sisulist ja taktikalist poolt. Lõpptulemusena oli just Rahapesu Andmebüroo töö see, mis oli üks kõige kõrgemalt hinnatud valdkondi. Olulisimana aga võime nüüd öelda, et see kahetsusväärne periood, mille keskmes olid Eesti krediidiastutega seotud rahapesu skandaalid, on nüüd lõppenud – seda on hinnatud ja sellest on oma õppetunnid saadud. Selle peatüki saame nüüd sulgeda ja vaadata tulevikku.

Panganduse rahapesu peatüki saame sulgeda, kuid virtuaalvääringu teenusepakkujate peatükk on veel päris avali.

Eelmise aasta aastaraamatus pikalt lahatud virtuaalvääringu teenusepakkujatega kaasnevad riskid ongi nüüd kohale jõudnud. Eelmisel aastal vahistati seoses investeerimiskelmusega neli virtuaalvääringu teenuse pakkuja Dagcoin OÜ ga seotud isikut. Seejärel vahistati kaks kahtlustatavat 575 miljoni dollari varguses ja selle pesemises. Need olid Eesti isikud ja Eesti teenusepakkuja. Samuti sai avalikuks muu hulgas Garantex Europe OÜ juhtum, kelle tegevussuunad olid seotud väga kõrge terrorismi rahastamise riskiga riikidega. Ka selle ettevõtte kaudu liikunud vara oli seotud kuritegevusega või krüptorahakottidega, mida kurjategijad on kasutanud ebaseaduslikel eesmärkidel.

Eestisse ei ole veel jõudnud teenusepakkujate pankrottide lainet, mis maailmast järjest lähemale liigub. Rahapesu Andmebürool ei ole kapitalijärelevalve ülesandeid. Seetõttu puudub Eestis kontroll, kas ja kuidas klientide varasid hoitakse ning ega klientide varasid pangana kasutata. Nii tegi seda näiteks maailmas üks suuremaid ja tuntumaid

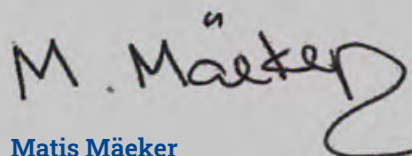
virtuaalvääringu teenusepakkujaid FTX, mis muu hulgas turgude volatiilsuse ja juhtide madala finantsjuhtimise kogemuse tulemusel lihtsalt kokku kukkus.

Positiivsena saab välja tuua, et virtuaalvääringu teenuse pakkujate turg on puhastunud. Litsenseeritute arv on oluliselt vähenenud pärast seda, kui Rahapesu Andmebüroo tunnistas kehtetuks või andmebüroo tegevuse tulemusel on tegevusloast loobunud mitmed muu hulgas eriti kõrge rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga subjektid. Kuigi suur töö on juba ära tehtud, saame järelevalve menetluse käigus endiselt Eesti teenusepakkujatelt klientide kohta informatsiooni hieroglüüfides, sest selliselt on need andmed kogutud ja säilitatud. See näitab taset ja seda, et meil on pikk tee on veel minna. Eelkirjeldatud ja tänaseks juba realiseerunud juhtumid on vaid jäämäe tipp. Kahjuks on virtuaalvääringu teenusepakkujate peatükk nii rahapesu kui ka finantsriskide osas veel päris avali.

Oma häid kompetentse saime eelmisel aastal näidata ka finantssanktsioonide valdkonnas. Ukrainas sõja puhkedes juhendasime ja koolitasime erasektorit ning hindasime enneolematu arv kordi, kas era ja avaliku sektori otsused varade külmutamisel on õiguspärased. Samuti andsime lube tehingute teostamiseks, et näiteks säilitada kemikaalide ohutus või täita enne sõda sõlmitud lepingulised kohustused.

Avalikkuse ette jõudsid mitmed andmebüroos tehtud ja paljusid inimesi mõjutanud otsused. Näiteks keelasime makseid vastu võtta Venemaa krediidiastutuse Alfa-Bank või sinna ülekandeid teha. Samuti ei lubanud me kahes sadamas asuvast ja kemikaale hoidvast terminalist sanktsiooni subjekti omandis või kontrolli all olevaid kemikaale müüa ega terminalidest välja viia. Viimase puhul olid vara kontrollivateks isikuteks kaks oligarhi, kes on Vene võimuladvikule väga lähedased isikud ja aitavad rahastada Venemaa sõjamasinat. Olime nimetatud kaasustes kindla-meelsed – Eesti kaudu ei hoita kõrvale finants-sanktsioonidest ning Eesti kaudu ei rahastata sõjamasinat. Mitte meie majas!

Head lugemist!

Matis Mäeker
Rahapesu Andmebüroo juht

Aasta Eesti rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemis

2022. aastat kujundas ja sellele järgnevat perioodi jääb enim mõjutama Vene agressioon Ukrainas. Rahapesu ja terrorismi rahastamise süsteemse tõkestamise kõrvale tõusis üle öö kaalukalt sanktsiooni kohaldamise tähtsus. Nii nagu ei tohi Eesti rahandussüsteemi ega majandusruumi ära kasutada rahapesuks ega terrorismi rahastamiseks, ei tohi me seda lubada sanktsioonidest kõrvalehoidmiseks ega Ukrainast röövitud vara liigutamiseks.

Samaaegselt tuli täie tõsidusega tegeleda plahvatusohtliku riskiga Eesti tegevusloaga virtuaalvääringute teenuse pakujate sektoris.

Paralleelselt jõudis lõpule Eesti rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemi hindamine, mille raames tuli detailselt tõestada riigi edusamme.

2022. aasta ajajoonel

Valik sündmusi Eesti rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemis

JAANUAR

- Avaldati Rahapesu Andmebüroo jätku-uuring virtuaalväeringu teenuse pakkujatest. Analüüs näitas jätkuvalt kõrget rahapesu ja terrorismi rahastamise riski.
- Rahandusministri käskkirjaga moodustati operatiivtasandi ekspertide töörühm, mida juhib Rahapesu Andmebüroo.

VEEBRUAR

- Vastusena Vene agressioonile Ukrainas jõustusi ELi I-III sanktsioonipakett. Sanktsiooninimekirja lisati sadu isikuid, kehtestati piirang deposiitidele, SWIFT-süsteemist ühendati lahti suuremaid pankasid.

MÄRTS

- Jõustusi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muudatused. Kehtestati *travel rule* nõue ja välisauditi kohtustus, tõsteti aktsia- või omakapitali määra ning täpsustati sisekontrolli kohustus, nõudeid tegevuskohale ja juhatuse liikmetele.
- Üks suuremaid virtuaalväeringu teenuse pakkujatest loobus tegevusloast järelevalvemenetluses.
- Jõustus ELi IV sanktsioonipakett. Täiendati sanktsiooninimekirja, keelati tehingud teatud äriühingutega.

JUUNI

- Virtuaalväeringu teenuste pakkujatele dokumentide esitamise tähtaeg, et tõestada vastavust märtsis jõustunud seaduse uutele nõuetele.
- Jõustus ELi VI sanktsioonipakett. Täiendati sanktsiooni nimekirja. SWIFT-süsteemist ühendati veel panku lahti.

MAI

- MONEYVALi hindamisvisiit Eestisse. Kahe nädala jooksul kohtuti sadade avaliku ja erasektori esindajatega.
- Avaldati Rahapesu Andmebüroo juhend kohustatud isikutele riskide hindamisest ja hooldusmeetmete kohaldamisest.

APRILL

- Uuendati Rahapesu Andmebüroo kahtlaste tehingute tunnuste juhendit. Juhendi lisana avaldati kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riikide nimekirja.
- Avaldati Rahapesu Andmebüroo riskihinnang terrorismi rahastamise kõrgema riskiga vabähendustest. Uuring osundas vabähenduste teadlikkuse tõstmise vajadusele.
- Avaldati Rahapesu Andmebüroo väliskoostöö kokkuvõte 2021. Silma paistsid kelmusjuhtumid.
- Jõustus ELi V sanktsioonipakett. Laiendati deposiidipiirangut, piirati virtuaalvara ja sulara teenuseid ning väärtpaberite müüki.

JUULI

- Teine tegevusmahtudelt suurimatest virtuaalväeringu teenuse pakkujatest loobus Rahapesu Andmebüroo järelevalvemenetluse järel tegevusloast.
- Jõustus ELi VII sanktsioonipakett. Täiendati sanktsiooni nimekirja. Lisandus ELis asuva vara deklareerimise kohustus ning erand keskkonnakahju ärahoidmiseks.

SEPTEMBER

- Avaldati Rahapesu Andmebüroo rahavoogude uuring. Ootuspäraselt langesid järsult Vene isikute hoiused ja piiriülelised maksed.

OKTOOBER

- ÜRO hindamisvisiit Eestisse. Vaatluse alla võeti terrorismi rahastamise tõkestamine kogu riigis.
- Jõustus ELi VIII sanktsioonipakett. Täiendati sanktsiooni nimekirja ning piiravaid meetmeid muu hulgas krüptovarale.

DETSEMBER

- Ilmus Rahapesu Andmebüroo esimene tüpoloogiateade, mis käsitles Eesti äriühingute ärakasutamise ohtu.
- Avaldati Rahapesu Andmebüroo juhend virtuaalväeringu teenuse pakkujatele omavahendite hindamiseks.
- Jõustus ELi IX sanktsioonipakett. Täiendati sanktsiooni nimekirja ning lisati erand väetiste väljaveo võimaldamiseks.
- Rahapesu Andmebüroo avastas ja piiras kuritegelikku vara, seades käsutuspiiranguid kokku enam kui 70 tehingule või kontole.
- MONEYVALi plenaaristung Strasbourgis, kus Eesti saavutas positiivse lõpptulemuse.

RISKID EESTIS

RAHAPESU RISK

Kihistamine
Integreerimine

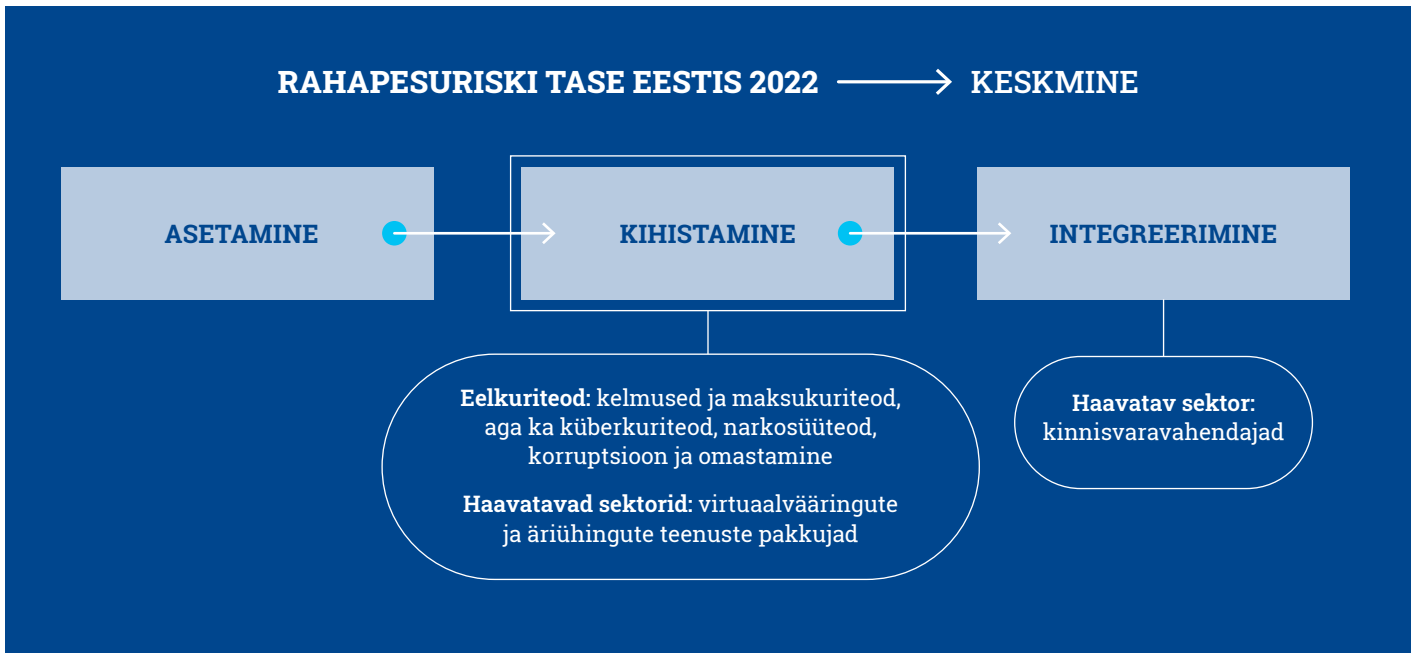
TERRORISMI
RAHASTAMISE RISK

Edastamine

Rahapesu tõkestamine

Rahapesu Andmebüroo roll rahapesu tõkestamisel koosneb erinevatest faasidest. Vundament on riskidest arusaamine. Põhitöö toimub sissetuleva informatsiooni vastuvõtmisel, süstematiseerimisel ning seejärel analüüsimisel. Katuseks on tuvastatud

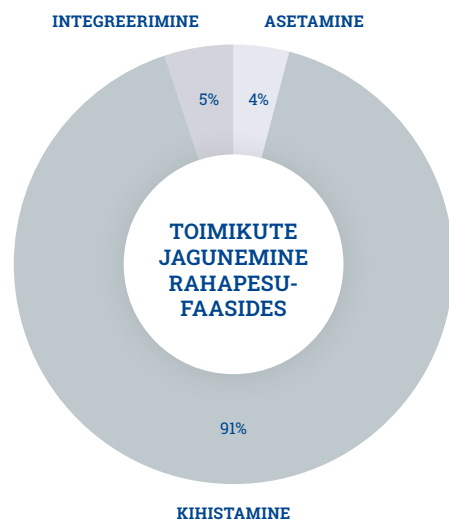
juhtumite edastamine õiguskaitseorganitele, mida hoiab toetusena üleval kuritegeliku tegevuse tulemusel saadud vara säilitamine ehk varale seatavad käsutuspiirangud.

Ehkki peamiselt on rahapesu juhtumite puhul Eestis tegemist kihistamisega, esines 2022. aastal ka juhtumeid, kus kinnisvara soetamise ning hiljem selle müümise käigus varjati raha võimalikku ebaseaduslikku päritolu või rahaliste vahendite tegelikke kasusaajaid.

Siseriiklikust kuritegevusest saadud tulu pesemise oht on jätkuvalt kordades väiksem piiriülesest kuritegevusest. Rahapesu Andmebüroole laekunud välispäringud puudutavad esmajoones isikuid, keda seovad Eestiga vaid siin avatud kontod, Eestis asuv vara või siin asutatud juriidiline isik.

Sektoritest on enim seotud virtuaalvääringu ja äriühingute teenuste pakkujad. Virtuaalvääringu teenuse pakkujaid kasutatakse endiselt ära kõikvõimalikes kuritegudes ja nendest saadud vahendite legaliseerimiseks. Äriühingute teenuse pakkujad on loonud keskkonna, varjamaks äriühingute taha peituvaid isikuid. Samuti

kasutatakse selle sektori loodud ettevõtteid ära kuritegude toimepanemiseks kolmandates riikides. Pangandussektor ja eriti korrespondent-teenuseid pakkuvad subjektid liigutavad samuti olulises mahus kurjategijate rahalisi vahendeid, mis on eelkõige seotud kelmustega, aga ka muude kuritegudega.

ÄRIÜHINGUTE TEENUSE PAKKIJATEGA SEOTUD JUHTUMID

Äriühingute teenuse pakkujad on taotlenud Eesti äriühingutele virtuaalväringu teenuse pakkumise lube, avanud pangakontosid ning seejärel on need äriühingud maha müüdud mitteresidentidele.

Äriühinguid on hiljem kasutatud kuritegelikul teel saadud vahendite liigutamiseks.

Äriühinguid ostnud mitteresidentidel ei olnud tõenäoliselt kavatsust hakata pakkuma virtuaalväringu teenust või tehti seda osaliselt, et tõsta näilist usaldusväärust.

On kahtlus, et äriühingud osteti üheselt rahapesu eesmärgil ehk kuritegelikul teel saadud vahendite liigutamiseks ja kihistamiseks, et peita jälgi.

2022. aastal olid jätkuvalt aktuaalsed ka kaubavahetuse varjus läbi viidud rahapesutehingud, milles kasutati ära Eestis registreeritud ettevõtteid.

KAUBANDUSPÕHISE RAHAPESU JUHTUMID

i Kaubanduspõhine rahapesu (ingl. k. *trade-based money laundering*, TBML) toob kuritegeliku tulu legaalsesse majandussüsteemi kaubandustehingute kaudu. Selliste tehingute puhul kaup reaalselt ei liigu või ei vasta tegelikkusele kauba hind, kogus või kvaliteet.

Tehingupartnerid olid erinevad Lõuna- ja Kesk-Euroopa ettevõtted. Seejuures olid Eesti ettevõtted oma tehingupartneritest geograafiliselt kõige kaugemal, mistõttu kaubad Eestit tõenäoliselt ei läbinud ning Eesti ettevõtteid ja majandussüsteemi kasutati ainult rahaliste vahendite liigutamiseks. Kahtlust äratas ka asjaolu, et ettevõtete pangakontodel nähtav tehingute käive oli vaid mõne tegutsemisaastaga kasvanud kümnetesse miljonitesse eurodesse, kuid tavapärasel Eestis tehtud ettevõtluskulutused, nagu töötasu- või transpordikulud, olid ebaproportsionaalselt väikesed või puudusid. Lisaks ei olnud need ettevõtted pealtnäha mõjutatud 2021.–2022. aasta tarneahelakriisidest ega kiibikriisist ning seadmete müük oli kasvutrendis.

Rahapesu Andmebüroos analüüsitud juhtumid olid piiriülesed ning valdavalt olid tehingute aluseks kaubaks elektroonikaseadmed.

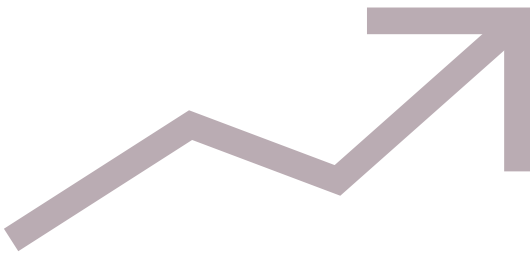
Raha laekus Eestisse valdavalt ühest riigist ning saadeti siit edasi mitme riigi pangakontodele ehk pealtnäha osteti või vahendati erinevatest riikidest elektroonikaseadmeid, kuid müüdi ainult ühte riiki.

Kelmusteadete arv vähenes kaks korda suuresti mõne üksiku respondentasutusest kliendiga ärisuhte lõpetamise tõttu. Seetõttu vähenes ka krediidasutuste teadete arv. Kelmuse puhul kantakse rahalised vahendid tihti Eesti krediidasutuses avatud makseasutusest või virtuaalväeringu teenuse pakkujast kliendi (respondentasutus) kontole. Sealt konverteeritakse see raha koheselt virtuaalväeringuks või kantakse välja makseasutusest kliendi teiselt kontolt. See teeb raha jälitamise keerulisemaks.

Turuosalised raporteerivad endiselt pigem pisikuritegusid ega ole loonud kontrolle ja süsteeme, mis suudaksid panustada suuremahu-

lisemate kuritegude tuvastamise, sh organiseeritud kuritegevus, narkokuritegevus, inimkaubandus, korruptsioon jms.

Esile on tõusnud hasartmängu sektoriga seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtlus.

KÄSUTUSPIIRANGUID SEATI VÕRRELDES 2021. AASTAGA ENAM KUI KAKS KORDA

73 tehingu või
konto käsutus-
piirangut, sh

80 000 €

- 56 juhul piirati vara 30 päevaks kogusummas 65 mln eurot
- 12 juhul piirati vara 60 päevaks kogusummas ligi 23 mln eurot
- 5 juhul seati kokku 1,6 mln eurole aastane käsutuspiirang

kuulus kohtu lubade alusel riigi omandisse kandmisele

■ 30 päeva ■ 60 päeva ■ 365 päeva

Käsutuspiirangute aluseks oli rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus või teise riigi rahapesu andmebüroo taotlus. Seal hulgas viiel juhul andis halduskohus andmebüroole loa piirata vara kuni üheks aastaks kogusummas ligi 1,6 miljonit eurot.

Rahapesu Andmebüroo seadis kahel korral esmakordselt aastase käsutuspiirangu krüptovaradele.

Käsutuspiirangute suur arv tulenes peamiselt kahest mahukast juhtumist. Aasta varem piirati vara 32 korral kogusummas 4,5 miljonit eurot.

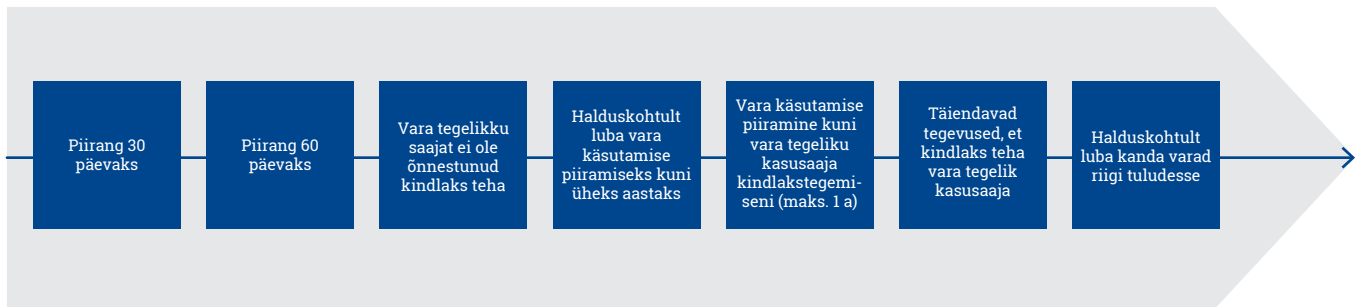
i

Vara kasutamist saab rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel piirata kuni vara omaniku või tegeliku kasusaaja kindlakstegemiseni. Seda ka kriminaalmenetluse lõpetamisel, kui vara omanikku või kontrol oleva vara tegelikku kasusaajat ei ole õnnestunud eelnevalt kindlaks teha, kuid mitte rohkem kui üheks aastaks. Tõendamiskoormus on seejuures ümber pööratud ning vara valdajale ja omanikule on antud võimalus esitada tõendeid ja selgitusi.

Kahel korral rahuldas kohus ka andmebüroo taotlused piiratud varade riigituludesse kandmiseks kogusummas 80 000 eurot.

Seadus annab õiguse vara riigituludesse kandmiseks, kui ühe aasta jooksul pärast vara kasutamise piirangute kehtestamist ei ole õnnestunud vara omanikku või kontol oleva vara tegelikku kasusaajat kindlaks teha või kui vara valdaja teatab Rahapesu Andmebüroole või prokuratuurile kirjalikult soovist varast loobuda.

AASTASE KÄSUTUSPIIRANGU KAASUS, MIS LÕPPES VARADE RIIGITULUDESSE KANDMISEGA

- 1** Teade ärikirjapettuse kahtlusest. Esitati tagastusnõue
- 2** Andmebüroo seadis vahenditele käsutuspiirangu 30 päevaks
- 3** Andmebüroo edastas teabe uurimisasutusele, kes alustas kriminaalasia. Vahendidarestiti
- 4** Ohvritega ei õnnestunud ühendust saada
- 5** Kriminaalasi lõpetati KrMS §200¹ alusel. Varad kuulusidaresti alt vabastamisele
- 6** Andmebüroo sai kohtult loa seada täiendav käsutuspiirang kuni üheks aastaks
- 7** Andmebüroo püüdis uuesti ühendust võtta isikuga, kelle kontol varad olid, et tuletada meelde tema õigust tõendada vahendite legaalne omandiõigus. Selles ei veendunud
- 8** Kohus andis Rahapesu Andmebüroole loa varade riigituludesse kandmiseks

EESTI VIRTUAALVÄÄRINGU TEENUSE PAKKUJAGA SEOTUD SUUR INVESTEERIMISKELMUS

Eesti tegevuslooga virtuaalväeringu teenuse pakkuja märkas kahe konto avamist võltsitud passide alusel. Lisaks tuvastas, et eraisiku nimel olevat kontot kasutas hoopis välismaa äriühing, kelle kohta oli meedias avaldatud negatiivseid artikleid seoses investeerimiskelmusega. Virtuaalväeringu teenuse pakkuja blokeeris konto, sh varad ning tegi teate Rahapesu Andmebüroole.

Teade osutus puudulikuks. Teenusepakkuja ei olnud analüüsinud vara päritolu, ei saanud täielikult aru kliendi tegevustest oma platvormil ega esitanud andmebüroole teadet märkega kiire, kuigi suures väärtuses virtuaalväeringud olid blokeeritud.

Selgus, et teenusepakkuja ei olnud võimeline jälgima oma kliendi tehinguid, sh ei tuvastanud tehingutes kasutatud vahendite allikat ega päritolu. Samal ajal oli teenusepakkuja osas käimas järelevalvemenetlus, mille käigus oli Rahapesu Andmebüroo tuvastatud, et ettevõtte ei ole täitnud seadusele vastavalt rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlusest teatamise kohustust. Kokkuvõtvalt oli tegemist ennatlikult esitatud ja pealiskaudse teatega.

Pärast varade esmaseid käsutuspiiranguid rahuldab halduskohus Rahapesu Andmebüroo taotluse seada vara kasutamise piirang üheks aastaks. Kogutud andmetest nähtub, et piiratud varad kuuluvad investeerimiskelmuse ohvritele.

Andmebüroo edastas kogutud teabe välisriigi rahapesu andmebüroole, kus oli registreeritud äriühing, kes kasutas Eesti virtuaalväeringu teenuse pakkuja juures olevat eraisiku kontot oma petturlikeks tegevusteks.

Teenusepakkuja ei osanud vastata andmebüroo korduvatele lisaküsimustele blokeeritud vahendite päritolu kohta, selgitada kliendi tegevusi ja hooldusmeetmete rakendamata jätmist. Lõpuks koguti käsutuspiirangu kehtestamiseks vajalik teave ja seati piirang kahtlusega hõlmatud virtuaalväeringute liikumisele.

PIKEMAAJALISED MÕJUD

Alates sõja algusest Ukrainas on EL rakendanud ulatuslikke finants- ja majandussanktsioone, et nõrgestada Venemaa majandust, jätta see ilma olulistest tehnoloogiatest ja turgudest ning kärpida riigi sõjapidamise võimet.

Sanktsioonid saavad täita oma eesmärgi vaid juhul, kui neid kohaldatakse. Antud olud muudavad aga kohaldatud isikute töö keeruliseks. Erakordsetes tingimustes on ka „tavapärane“ legaalne majandustegevus pidevas muutumises ning seda raskem on sõelale püüda ebaharilikku ja kahtlast majandustegevust. See teeb keerulisemaks ka enda riskide ja oma klientide riskide tundmise.

Valgevene toetuse tõttu Venemaa agressioonile Ukrainas on laiendatud ka Valgevene vastu suunatud EL sanktsioone. Sanktsioonimeetmeid on kohaldatud aktiivselt, kuid poliitiline dihhotoomia maailmas tähendab ELi riikide jaoks ka sundi oluliseks ümberorienteerumiseks turgudel ja energiaallikate kasutuses.

Eesti ettevõtete jaoks on impordi- ja eksporditurgude sunnitud muutus väga tuntuks ning kogu Eesti majandust survestab energiahindade tõus. Vene-Ukraina sõja mõjud on hoogu juurde andnud ka inflatsioonile ning finantsturud püsivad heitlikuna.

RAHAPESU JA SANKTSIOONIST KÕRVALEHOIDMISE VAATES KÄTKEB KÄIMASOLEV SÕDA UKRAINAS EESTI JAOKS EESKÄTT JÄRGMISI OHTE:

Vene oligarhid püüavad kasutada Eesti finants-süsteemi ja juriidilisi isikuid sanktsioonide eest varjumiseks, kasutades erinevaid traditsioonilisi rahapesuvõtteid:

Oligarhid peidavad oma vara keerukate juriidiliste struktuuride taha erinevates jurisdiktsioonides, et muuta tegelike kasusaajate tuvastamine keerukamaks. Samal eesmärgil kasutatakse ka virtuaalväeringuid;

vara muundatakse sularahaks või paigutatakse väärismetallidesse ja kõrge väärtusega kaupadesse ning üritatakse üle piiri toimetada;

Eestis asutatud ettevõtteid kasutatakse teistest Euroopa riikidest kauba tellimiseks, mida eksporditakse Kesk-Aasia riikide kaudu Venemaale;

Eestisse ja läbi Eesti püütakse vedada Ukrainast kokku röövitud vara; varastatud ukraina grivnasid üritatakse vahetada Eesti valuutavahetus-teenuse pakkujate juures ning Eesti mustal turul kaubeldakse Ukrainast varastatud esemetega.

2022. aasta oktoobris avaldatud ELi üleses riskihinnangus on suurima riskikeskkonna mõjutegurina lisaks Vene-Ukraina sõjale välja toodud COVID-pandeemia järelmõju.

COVID-PANDEEMIAST TULENEVAID RISKE ELis:

isikute ja majanduse toetamiseks suunatud avalike vahendite omastamine ja soodustuskelmused;

ametnike korruptsioon kiireloomuliste riiklike meetmete võtmisel, nt konkreetsete meditsiinitarvete tellimine ja sellega seotud hankeeskirjade lihtsustamine;

raskustesse sattunud ettevõtete pahauskne ülevõtmine, sh kuritegelike ühenduste poolt;

kurjategijate aktiivsem tegutsemine tervishoiuvaldkonnas, sh loata meditsiini-seadmete ning ebaseaduslike ravimite ja vaktsiinide müük;

küberkuritegevuse tõus seoses interneti-ostude mahu suurenemisega, sh sagenenud identiteedi-pektused.

Allikas: Supra-National Risk Assessment. European Commission, 2022

COVID-pandeemiaga kaasnenud enneolematud muutused inimeste käitumises, ebakindlus, hirm ja kehtestatud piirangud muutsid ka kurjategijate toimimist ning suurendasid rahapesuriski paljudes ELi majandussektorites ja tegevusvald-

kondades. ELi üleses riskihinnangus tõdetakse, et rohkem kui kaks aastat pärast COVID-pandeemia algust ei ole sellega kaasnenud kuritegelike ilmingute mõju kadunud, kuid on nüüd piiratum.

Teatamine

RAHAPESU ANDMEBÜROO SAI KOKKU LIGI 15 000 TEADET, SH

ligi

12 000

kahtlusel põhinevat teadet

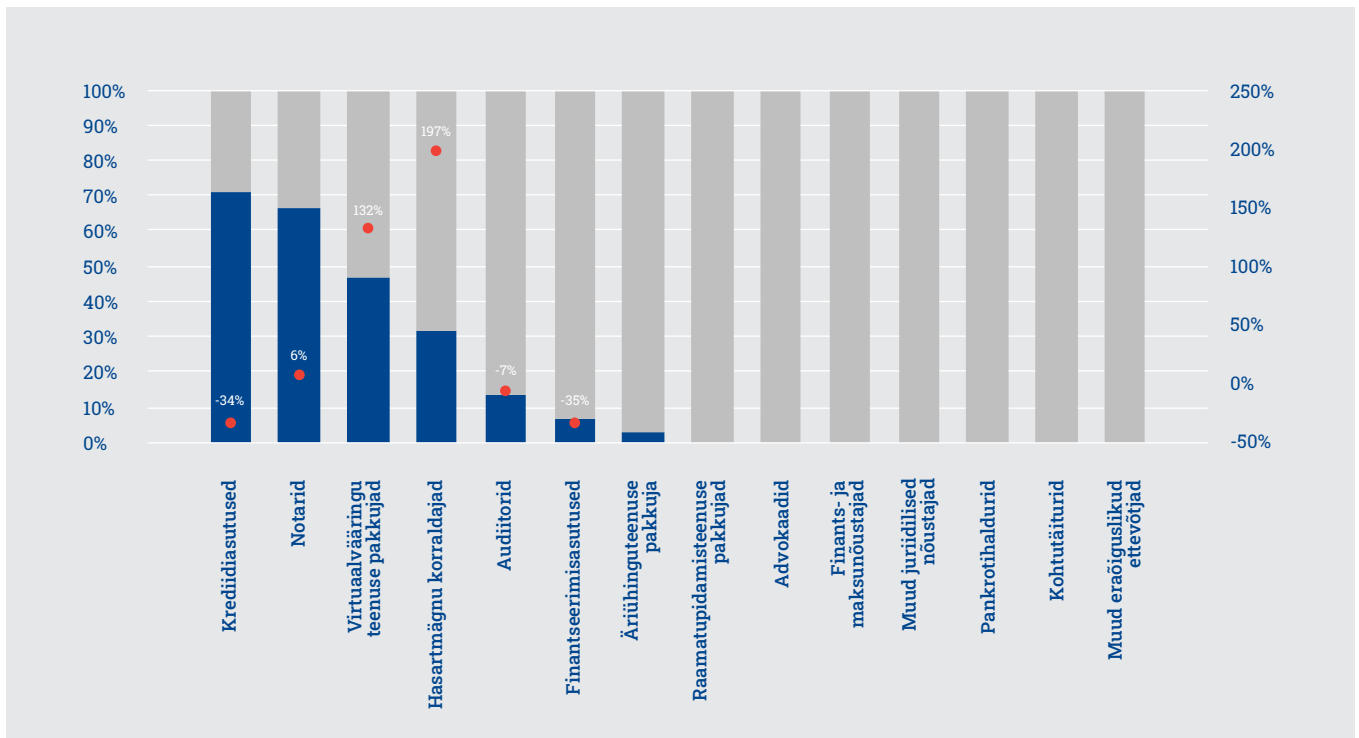
5224

kelmusega seotud teadet

- ↘ Kuigi virtuaalväeringu teenuse pakkujate teadete arv kasvas, esitas üle 10 teate vaid 32% litsentseeritutest. Mitmed suurima käibega teenusepakkujad esitasid jätkuvalt vaid üksikuid teateid.
- ↘ Õigusteenuse, sh äriühingu teenuse pakkujate, kinnisvaravahendajate ja kaughasartmängupakkujate teatamisaktiivsus on madal. Väike teadete arv viitab, et sektoris ei pruugita ära tunda kahtlaseid või ebatavalisi olukordi või jäetakse teavitamiskohustus teadlikult täitmata.
- ↗ Tõusis virtuaalväeringu teenuse pakkujate teatamisaktiivsus.
- ↘ Rahvusvahelise sanktsiooni teadete kvaliteet vajab tõstmist.
- ↘ Vähene teatamine terrorismi rahastamisest või selle kahtlusest. Virtuaalväeringu teenuse pakkujatest esitas selliseid teateid vaid kaduvväike osa, hasartmängukorraldajatest mitte keegi.
- ↗ Rahvusvahelise sanktsiooni teateid esitasid krediidi- ja finantseerimisasutused, virtuaalväeringu teenuse pakkujad ja õigusteenuse pakkujad.

■ Teateid saatnute osakaal ■ Sektori suurus ■ Muutus võrreldes 2021. aastaga

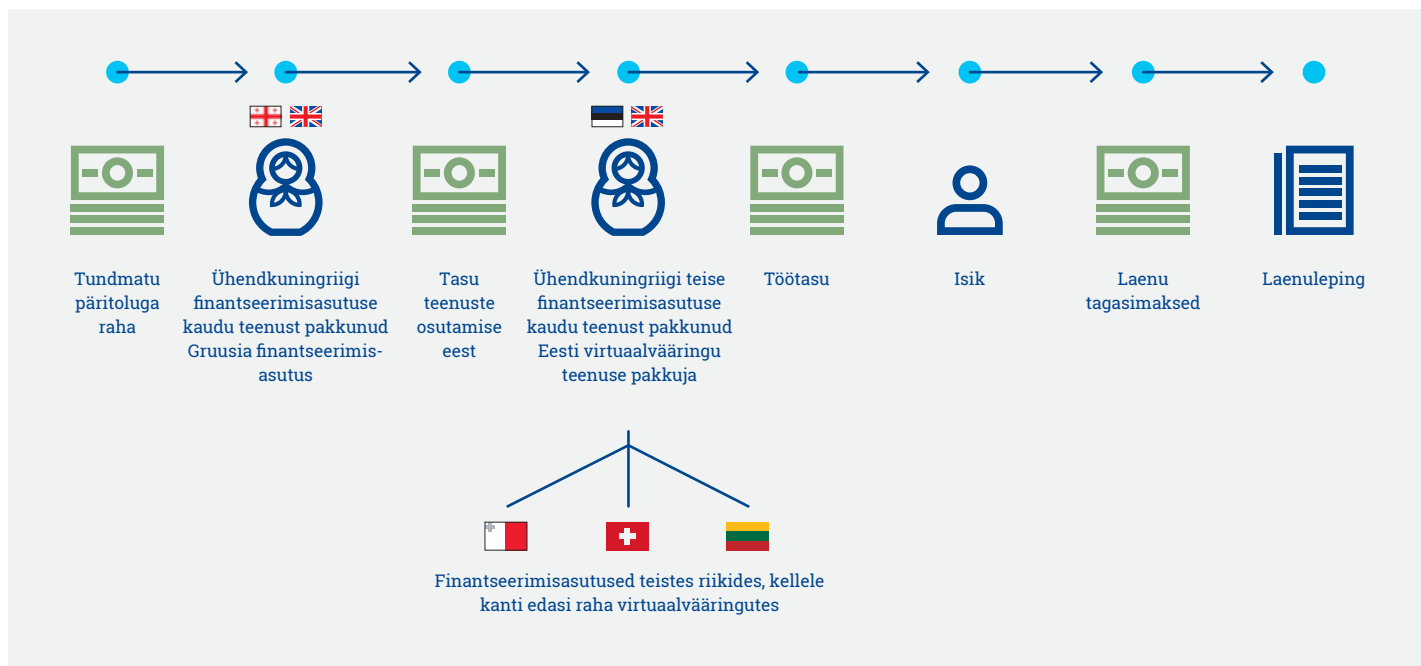
AASTA PARIM TEADE LAEKUS TAAS PANGALT

- Teade esitati õigeaegselt
- Hoosusmeetmeid rakendati õigesti
- Tehinguid analüüsiti sisuliselt ja kirjeldati hästi teate sisukirjelduses
- Hoosusmeetmete käigus saadud infot analüüsiti
- Kahtlaseid tehinguid kõrvutati hoosusmeetmete käigus kogutuga
- Punased lipud olid märgitud
- Teatele olid lisatud asjakohased dokumendid
- Teate subjektid olid märgitud
- Võimalikud seosed teiste isikutega olid märgitud
- Kahtlus oli esitatud struktuurselt arusaadavalt, antud juhul kronoloogiliselt

Andmekvaliteedi tagamiseks peab esitatu olema asjakohane, täpne, loogiline, täielik, kehtiv, usaldusväärne, kättesaadav ning süstematiseeritud. Seetõttu on teates väga oluline kajastada seotud isikuid. Lisaks nende nimetamisele tehingu kirjelduses tuleb nad loetleda osapooltena.

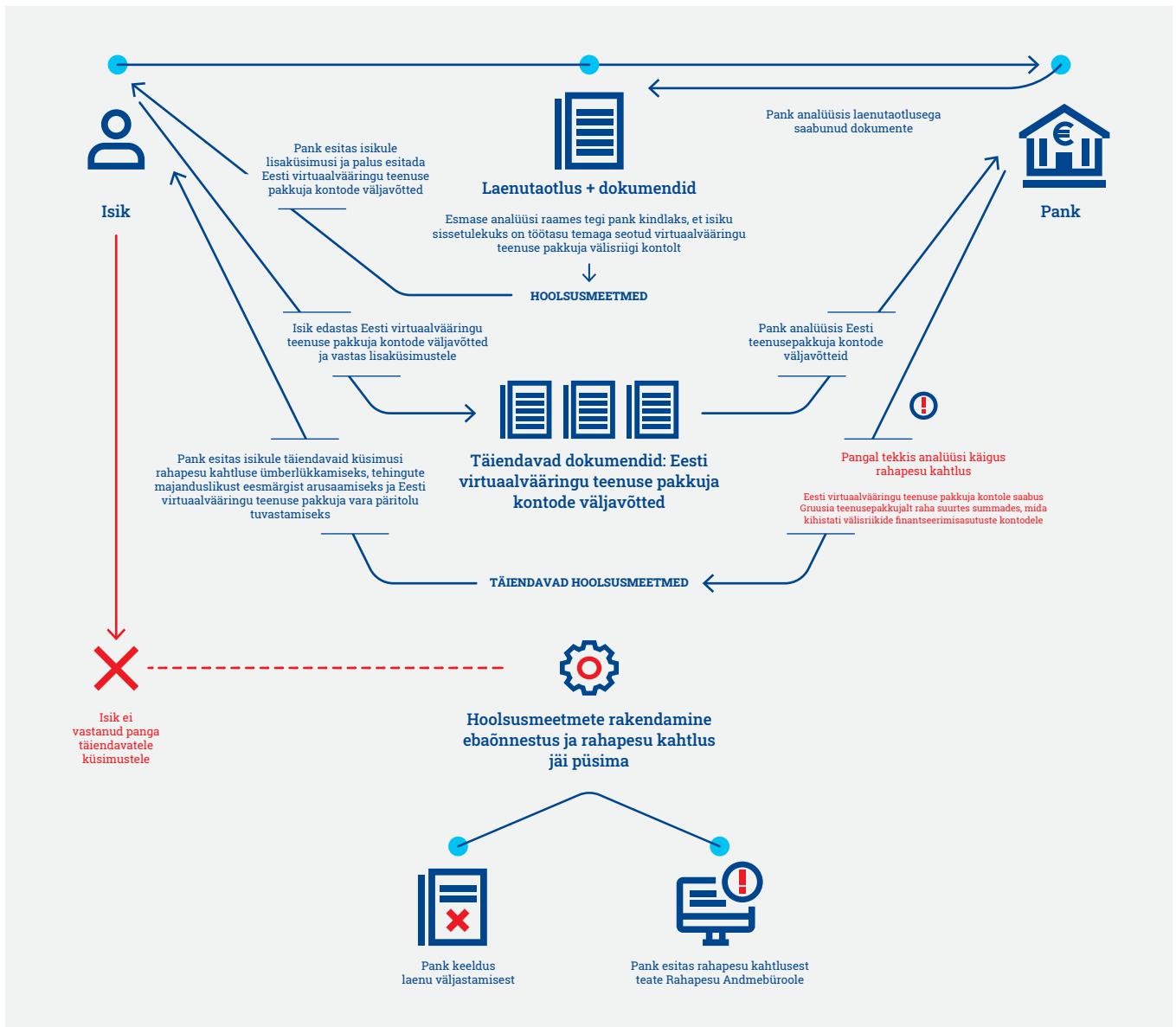
PARIM TEADE RÄÄKIS SOOVIST KASUTADA TUNDMATUT RAHA LAENU TAGASIMAKSENA

Abikaasad esitasid krediidasutusele laenuaotluse kinnisvara soetamiseks.

- 1** Krediidasutusel tekkis laenuaotlejate maksevõime kontrollimisel kahtlus nende vara päritolu osas. Ühe abikaasa sissetulekute kontrollimisel selgus, et isik on saanud makseid mitmelt erinevalt äriühingult, eri riigi makseasutustest ja pangakontodelt.
- 2** Üheks palgamaksjaks oli Eestis registreeritud virtuaalvääringu teenuse osutaja, mille tegelikuks kasusaajaks oli laenuaotleja ise. Samuti oli ta saanud makseid teiselt endaga seotud makseasutuselt. Taotleja ei olnud pangale esitanud kõiki endaga seotud kontosid.
- 3** Kohaldati tugevdatud korras hoolsusmeetmeid. Saadetud materjalid tõstasid veel rohkem küsimusi. Osa dokumente oli võltsimistunnustega. Kliendi juhitaval ettevõttel oli ainult üks suurem klient, kelle makseid ta vahendas. Vahendid laekusid Gruusias registreeritud finantseerimisasutuselt, mis kanti edasi kauplemisplatvormile välisriigis.
- 4** Arvestades, et isikule laekusid maksed välisriikide makseasutustest ning vara allikas jäi segaseks, paluti esitada kõik kontode väljavõtted makseasutustes ja pankades ning selgitused ja dokumendid seoses suuremate kannetega Eesti ettevõttele. Need tekitasid veelgi küsimusi ja kahtluse ühe dokumendi võltsimises.
- 5** Isiku äriühingu kontole oli laekunud Gruusias registreeritud finantseerimisasutuselt kümneid miljoneid eurosid viimase aasta jooksul. Gruusia ettevõtte kohta ei ole avalikes allikates informatsiooni, ent nähtub, et selle omanikuks on Ukraina päritolu isik, kelle kohta samuti ei leidu internetis informatsiooni. Avalikest allikatest leiti informatsioon, et Ukraina isik võib olla seotud Ukrainas registreeritud ettevõtte kaudu eraisikuga, kes on Ukraina krediidasutuse nõukogus.
- 6** Gruusia ettevõtte kodulehe profiil ei vastanud ei vastanud finantseerimisasutuse kriteeriumitele. Interneti-arhiiv viitab ettevõtte varasemale tegevusele seoses arvutimängude vautseritega.
- 7** Hinnates eeltoodud informatsiooni kogumist tekkis pangal kahtlus, et antud juhtumi puhul võivad esineda rahapesu tunnused ning kliendi kaastaotleja roll tundub olevat transiitkonto teenuse pakkumine.
- 8** Kahtluse hajutamiseks paluti kliendil täiendavalt selgitada Eesti ettevõtte ülesehitust ja ärioloogikat, muu hulgas, milliseid teenuseid täpselt osutatakse, kuidas leitakse kliente, millistel turgudel tegutsetakse ning millised on seosed ettevõtte kontrol suuremate tehingupartneritega toimunud tehingute vahel. Klient ei vastanud ja kliendisuhetest keelduti.

ANTUD TEATE PUHUL RAKENDATUD HOOLSUSMEETMED

AVALDATI ESIMENE TÜPOLOOGIATEADE

Andmaks turule veelgi operatiivsemalt suuniseid, kuidas tunda ära ohte ja tuvastada võimalikke kuritegelikke mustreid, alustas Rahapesu Andmebüroo tüpoloogiateadete väljaandmist. Tegemist on andmebüroo analüütikute märgatud ilmingutega, mille süsteemsuse hindamisel saavad olulise panuse anda kohustatud isikud.

Esimene tüpoloogiateade kutsus tuvastama ebaharilikku tegevust ja kahtlaseid tehinguid seoses Eesti ettevõtetega, kellel on käibemaksu-kohustuslase registreerimisnumber. Ohuks on

nende ettevõtete võimalik ärakasutamine alates maksupettustest kuni rahapesu toimepaneku ja sanktsioonidest kõrvalehoidmiseni.

Juba nädal hiljem laekus esimene teade, mis mitte ainult ei osutanud samale tüpoloogiale, vaid käsitles ka samu riike, mis olid silma jäänud Rahapesu Andmebüroos.

Jätkame tüpoloogiateadete avaldamisega, et avalikkust operatiivselt informeerida uutest riskidest ja suundumustest.

Siseriiklik koostöö

2022. AASTAL RAHAPESU ANDMEBÜROO

avas

160

juhtumianalüüsi
toimikut

mis olid seotud

4448

teatega

tegi

134

kuriteoteadet
või teabeedastust
uurimisasutustele

Asutuste koostöös olid aasta märksõnadeks kompetentsi jagamine virtuaalväeringute jälitamisel ning riigi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemi rahvusvaheline hindamine.

Olulise osa uurimisasutustele edastatud teabest moodustavad tehingud virtuaalväeringutega. Võrreldes varasemaga vähenes 2022. aastal edastuste koguarv. Põhjuseid selleks oli mitmeid, alates üksikteadete asemel mahukamate ja

analüütilisemate ülevaadete edastamisest kuni varasemate suurte pangakaasustega seotud edastuste lõppemisega.

Virtuaalväeringutega seotud riskide realiseerumine teravdas vajadust asutuste koostöök ja kompetentsi jagamiseks.

OPERATIIVTASANDI TÖÖRÜHM

Et Rahapesu Andmebüroo koostöö järelevalve- ja uurimisasutustega tugineks veelgi asjakohasema informatsiooni vahetamisel ja riskipõhisel lähenemisel, moodustati 2022. aasta alguses rahandusministri käskkirjaga rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise operatiivtasandi ekspertide töörühm.

Esimesel töökohtumisel andis andmebüroo ülevaate rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidest, kus kesksel kohal olid virtuaalväeringu ja äriühingute teenuse pakkujad. Ka teised osalejad peegeldasid olukorrateadlikkust oma asutuste vaates. Järgmistel kohtumistel vaadeldi

riskipilti detailsemalt ning planeeriti tõkestamis-meetmed teatud teenusepakkujate osas.

Tulenevalt julgeolekuohtudest vaadati lähemalt ka ülepiirilise makseteenuse kasutamist Eestis. Jätkub nii analüüs kui ka olukorrateadlikkusest info vahetamine Eesti ametiasutuste vahel.

Lähiaastatel plaanitakse luua operatiivtasandi töörühma lähem side ka erasektoriga, et vahetada operatiivselt teavet ning olla taas kord kurjategijatele üks samm lähemal. Inglise keeles nimetatakse sellist koostööd *public-private-partnership*.

MONEYVALI HINDAMINE

2022. aastal lõpule jõudnud Euroopa Nõukogu eksperdikomitee MONEYVALi hindamist võib pidada viimaste aastate üheks suurimaks siseriiklikuks koostööharjutuseks ja võiduks. Hinnati Eesti riigi võimekust võidelda rahapesu ja terrorismi rahastamisega ning kohaldada sanktsioone. Eesmärgiks oli eelkõige mõista, kui

efektiivsed on riigi meetmed ning teisejärguline oli kehtestatud seaduste sisu. Hindamisse kaasati üle 300 inimese enam kui 30 avaliku ja erasektori asutusest.

25. jaanuaril 2023 avaldati lõppraport, mis kinnitas, et Eesti oli hindamise läbinud.

Hinnati ühteteist efektiivsuse näitajat:

- 1 Riskide mõistmine, poliitika ja koordineerimine
- 2 Rahvusvaheline koostöö
- 3 Järelevalve
- 4 Ennetavad meetmed
- 5 Juriidilised isikud ja õiguslikud üksused
- 6 Rahapesu Andmebüroo ja finantsandmete kasutus
- 7 Rahapesu uurimine ja kohtumenetlus
- 8 Konfiskeerimismeetmed
- 9 Terrorismi rahastamise uurimine ja kohtumenetlus
- 10 Terrorismi rahastamise finantssanktsioonid ja mittetulundusühistute osas võetavad meetmed
- 11 Massihävitusrelvade leviku rahastamise finantssanktsioonid

Lisaks hinnati 40 tehnilise vastavuse näitajat.

Kõrgemalt hinnati

- Eesti koostööd rahvusvaheliselt. Teised riigid on hinnanud kõrgelt nii meie antava info kvaliteeti kui kiirust. Hea tööga paistavad siinkohal silma Justiitsministeerium, Prokuratuur, Politsei- ja Piirivalveamet, Maksu- ja Tolliamet, Finantsinspeksioon ning Rahapesu Andmebüroo;
- finantsluureteabe jm asjakohase informatsiooni korrektset kasutust Rahapesu Andmebüroo jt pädevate asutuste poolt;
- isikute ja üksuste tõkestamist massihävitusrelvade rahastamisel või kasutamisel.

Olulisemateks arengukohtadeks on

- veelgi parem riskide mõistmine nii rahapesu kui ka terrorismi rahastamise valdkonnas;
- Rahapesu Andmebüroo analüüside menetlemise prioriseerimine uurimisasutuste poolt;
- uurimisasutuste keerukamate, väljaspool Eestit toimunud kuritegevusega seotud asjade menetlemine, erinevat liiki rahapesu süüasjade kohtusse viimine ja kurjategijate vara ulatuslikum konfiskeerimine;
- mittefinantssektori, sh eriti äriühingute teenuste pakkujate järelevalve tõhustamine
- kõrge riskiga sektorite nagu äriühingute teenuse pakkujate ja virtuaalvääringu teenuse pakkujate teadmiste parendamine rahapesu tõkestamise nõuetest ja riskikontrollisüsteemidest.

MONEYVALi HINDAMINE AJAJOONEL

Allikas: Rahandusministeerium, Rahapesu Andmebüroo

DETSEMBER 2020

MONEYVAL teeb riigile koolituse, millega loetakse hindamine alanuks

VEEBRUAR 2021

Täitmiseks saabusid tehnilise vastavuse ja efektiivsuse küsimustik

MÄRTS 2021

Euroopa Nõukogu koolitus Eestile

JUULI, AUGUST 2021

Väliskonsultatsioon Rahapesu Andmebüroole

Rahapesu Andmebüroo koolitus järelevalveasutustele

SEPTEMBER 2021

Eesti vastused tehnilise vastavuse küsimustikule enam kui 800 leheküljel

MÄRTS 2022

Intervjuude simulatsioonid valmistumaks kohapealseks visiidiks

VEEBRUAR – APRILL 2022

Andmebüroo korraldatud koolitus kohtunikele ja prokuröridele
Andmebüroo kohtumised Finantsinspeksiooniga, Kaitsepolitseiametiga, Prokuratuuriga, Siseministeeriumiga ja Justiitsministeeriumiga

JAANUAR 2022

Algased koolitused hindamisega hõlmatud ametnike ette valmistamiseks

DETSEMBER 2021

Rahandusministeeriumil valmis MONEYVALi hindamise käsi-raamat

OKTOOBER 2021

Eesti vastused efektiivsuse küsimustikule kokku ligi 1200 leheküljel

APRILL / MAI 2022

MONEYVALi kohapealne visiit. Visiidi eel vastati 226 sisulisele lisaküsimusele. Kahe nädala jooksul korraldati 82 intervjuud enam kui 300 isikuga avalikust ja erasektorist. Täiendavalt vastati 134 lisaküsimusele, mille vastuste kogumaht ületas 700 lk.

JUUNI 2022

Kommenteerimiseks saadeti esimene hindamisraporti mustand, vastamistähtajaga 18. juuli.

AUGUST 2022

Kommenteerimiseks saadeti teine mustand, vastamistähtajaga 6. september.

SEPTEMBER 2022

Eesti delegatsiooni kohtumine hindamis-meeskonnaga, et valmistada ette kolmas mustand.

OKTOOBER 2022

MONEYVALi riikidele saadeti kolmas mustand, et koguda kommentaare ja ettepanekuid plenaaristungi arutelu juhtimiseks.

JAANUAR 2023

Raport saadeti rahvusvahelise standardiseadja Financial Action Task Force'i ja tema kõikide piirkondlike organisatsioonide liikmetele kvaliteedi- ja ühilduvuskontrolli läbiviimiseks

Raporti avaldamine 25. jaanuar 2023.

DETSEMBER 2022

5. detsembril toimus arutelu plenaaristungit ettevalmistavas töögrupis.

7. detsembril toimus plenaaristung, raporti arutelu ja kinnitamine.

Plenaaristungil kokku lepitud paranduste sisseviimine ja tehniline toimetamine.

NOVEMBER 2022

Koos sekretariaadiga määrati prioriteetsed teemad plenaaristungiks.

Tegelik töö MONEYVALi võrgustikus, hindamismeetodi ja -taktika õppimine ning suhete loomine algas Eesti jaoks juba 2015. aastal. 2022. aasta detsembris toimus Eesti hindamise viimane plenaaristung, kus sai selgeks, et pingutused pikas hindamisprotsessis tasusid end ära.

Andmebüroo juht on nimetanud hindamisraporti viimast arutelu plenaaristungil oma senise karjääri kõrghetkeks.

Eesti Vabariigi president omistas 2023. aasta veebruaris Matis Mäeakerile Valgetähe IV klassi teenetemärgi rahapesu tõkestamise edendamise eest.

Mõju riikidele, kes MONEYVALi hindamist ei läbi ja satuvad nn halli nimekirja

- Oluline mainekahju nii avaliku kuvandi kui ka välispoliitika vaatest
- Negatiivne mõju majandusele – vähenevad välisinvesteeringud, raha hind kapitaliturgudel kallineb (sh riigi jaoks laenu võtmisel), võimalikud korrespondentsuhete kaotused (dollari jm valuutade ülekannete kadumine või oluline vähenemine), riigi residendid on kõrge riskiga terves maailmas, mistõttu muutub kontode avamine keeruliseks või võimatuks.
- Signaal kuritegevusele – riigi vastupanuvõime on madal, sest ta ei suuda kuritegevust avastada või seda tõkestada, mistõttu võib suurened (organiseeritud) kuritegevuse tase ja maht
- Negatiivne mõju rahvusvahelisele koostööle ja suhetele – teised liikmesriigid suhtuvad riiki kriitiliselt, mõjutades muu hulgas negatiivselt rahvusvahelist koostööd.

Väliskoostöö

RAHAPESU ANDMEBÜROO

sai

562 välispäringut ja spontaanset infoedastust

- millest 85 oli seotud virtuaalvääringu teenuse pakkujaga
- ligi 1/4 puudutas Eestis asutatud ettevõtteid, kes panid kuritegusid toime välisriigis ja kellel ei pruukinud olla Eestiga muud seost kui Eesti registreering
- ligi 2/3 on seotud Eesti krediidasutustes avatud korrespondentkontodega (ehk kontodega, mida kasutab lõppastmes krediidasutuse kliendi klient)

Kui Eesti on suhelnud tavapäraselt teistest riikidest enim Saksamaa, Läti, Soome ja Leedu rahapesu andmebüroodega, siis 2022. aastal tõusis esile ka Malta tänu seelselt andmebüroolt laekunud spontaansetele teadetele. Samuti sageses välissuhtlus Ameerika Ühendriikidega. Maltaga ei ole siiski seotud uued riskid, vaid Malta andmebüroo on pärast halli nimekirja jõudmist saanud juurde lisaressurssi, mille toel on hakatud enam tähelepanu pöörama Malta kaudu liikuvatele kuritegudele, muu hulgas ka maksualased.

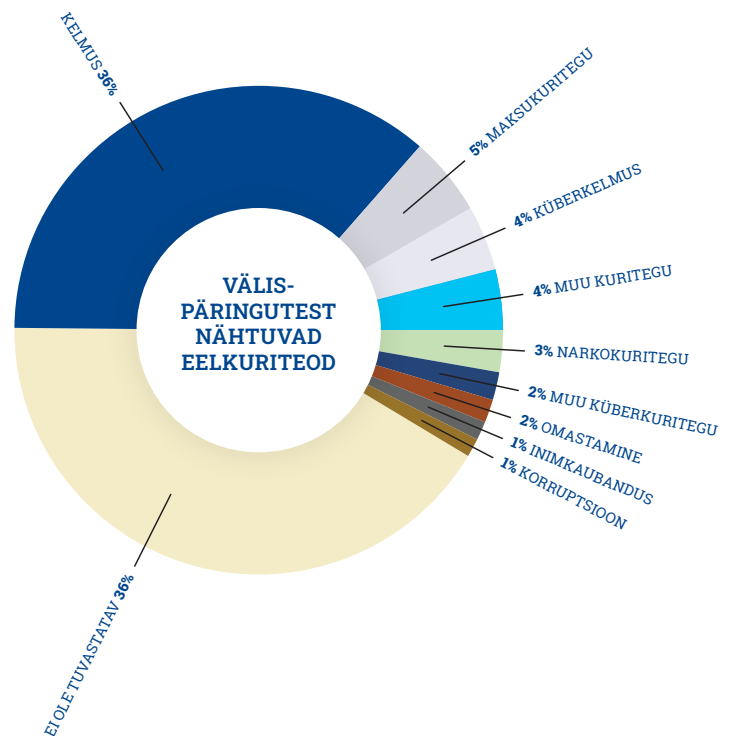
Päringutes peegeldub trend, kus Eesti pangakon- tode asemel küsitakse Eesti isikute ja ettevõtete kohta. Põhjuseks ongi see, et teiste riikide rahapesu andmebüroodele huvipakkuvad Eesti subjektid on oma kontod avanud Eesti asemel nüüd välisriikides. Neid teistes riikides kuritegudeks kasutatavaid ettevõtteid on Eestis aidanud asutada või omanikku peita Eesti äriühingute teenuse pakkujad.

Venemaa agressioon Ukrainas tõi kaasa muutusi ka andmebüroode infovahetuses. Pärast sõja algust ühendati Ukraina enda palvel ja turvalisuse kaalutlusel lahti rahapesu andmebüroode info- vahetuse platvormilt. Seejärel ühendati infovahetuse

tegi

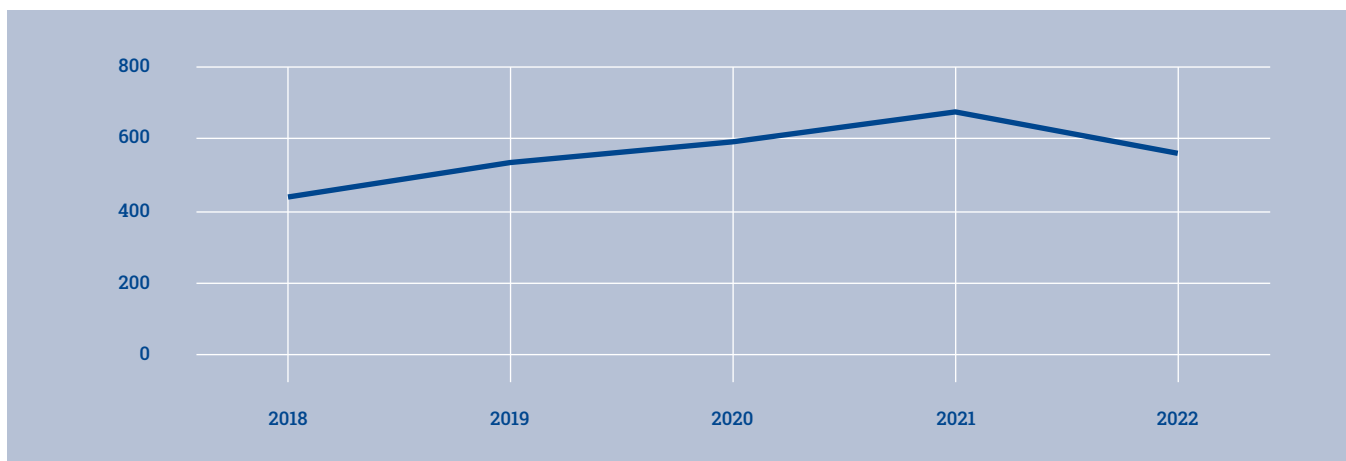
246 välispäringut ja spontaanset infoedastust

- sh 53 Eesti õiguskaitsesutuse palvel

võrgustikust lahti ka Vene Föderatsioon. Märtsi lõpuks olid mõlemad riigid taasühendatud. Venemaa seisukohale, et andmebüroode koostöö ei tohi põhineda poliitilistel kaalutlustel, leidis maailma riikide seas mitmeid toetajaid. Eesti, sarnaselt teistele lääneriikidele, ei tee koostööd Venemaaga, kui agressorriigi ja terrorismi toetava riigiga. Samuti ei saa enam uskuda, et Venemaa andmebüroo kasutab sihipäraselt rahvusriikide rahapesu andmebüroode infot. Sestap on jäänud vastuseta Venemaa andmebüroolt laekunud päringud ning ka Eesti ei ole sealt informatsiooni küsinud. Sarnane olukord valitseb ka suhetes Valgevenega.

VÄLISPÄRINGUTE ARV LANGES

Välispäringute languse mõjutajad

- Lõppes mahukas projekt Läti ABLV panga kriminaalasja raames, millega aasta teises pooles vähenes välispäringute arv.
- Varasemalt tõusutrendis olnud korrespondentpangandusega seotud päringud hõlmasid kelmuse tulemusel saadud rahaliste vahendite edasikandmist Eesti krediidasutuse välismaisest maksevahendajast kliendi kontole, mida kasutati makseasutuse enda klientide teenindamiseks. Teiste riikide ametiasutuste teadlikkus konto tegelikust omanikust ja kasutajast on paranenud ning nüüd pöörduakse pigem otse maksevahendaja poole, kellel on kliendiga seotud detailsed andmed. Seetõttu on vähenenud ka välispäringute arv.

KAALUKAMAD RAHVUSVAHELISE KOOSTÖÖ KAASUSED PUUDUTAVAD KÜBERKURITEGEVUST JA VIRTUAALVÄÄRINGUID

Küberrünnak ja saadud lunaraha pesemine Eesti kaudu

- 1 Mitmed Ameerika Ühendriikide ametiasutused ja ettevõtted langesid ohvriks lunavararünnakus, millega põhjustati miljonite dollarite ulatuses kahju.
- 2 Osa varast kanti Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu platvormile.
- 3 Rahapesu Andmebüroo seadis 30 kalendripäevaks käsutuspiirangu Eesti teenusepakkuja kliendi rahakotile summas ligi 645 000 eurot, et tagada kiiresti varade säilimine. Hiljem arestis kohus Prokuratuuri taotlusel varad kriminaalmenetluse seadustiku sätete alusel.
- 4 Vara anti üle Ameerika Ühendriikidele.

Investeermiskelmus ja rahapesu

- 1 Eestis algatatud kriminaalasjas kahtlustatakse isikuid investeermiskelmuse ja rahapesu toimepanemises.
- 2 Kelmusest saadud raha kanti platvormile, mida haldavad nii Eesti tegevusloaga ettevõtte kui ka Ühendkuningriigi ettevõtte. Kuritegeliku vara jälitamisel tuvastati selle kandmine Ühendkuningriigi jurisdiktsiooni.
- 3 Kelmuseks kasutatud ettevõtte konto asub Ühendkuningriigi maksevahendaja juures. Maksevahendaja blokeeris vara väärtuses ligi 200 000 eurot.
- 4 Ühendkuningriigi ametivõimud piirasid vara märkimisväärse koostöö tulemusel Eesti Rahapesu Andmebüroo ja Ühendkuningriigi politsei sideohvitseride vahel.
- 5 Vara ootab Eestile üleandmist.

Kohtulahendid

2022. AASTAL JÕUSTUS EESTIS 4 MAAKOHTU OTSUST, MILLEGA

mõisteti rahapesu
toimepanemises
süüdi kokku

9

inimest

arestiti vara
kogusummas
üle

4000

euro

konfiskeeriti
vara koguväärtuses
üle

680 000

samuti sõiduauto

asenduskonfiskeerimist
krüptovarale, kuldehetele jms
kohaldati kogusummas üle

620 000

euro

Ärikirjakelmuste toimepanemine. Kohtuasjad 1-22-7080 ja 1-22-6804

- 1 Küberkuriteos pandi toime kelmused, et käidelda välisriikides tegutsevatest ettevõtetest väljapetud rahalisi vahendeid.
- 2 Rahalised vahendid kanti Eestis registreeritud äriühingute pangakontodele.
- 3 Vastavalt täiendavalt saadavatele juhistele ja kasutades fiktiivseid lepinguid, kanti vahendid edasi juriidilistest ja füüsilistest isikutest variisikute pangakontodele või võeti sularahas välja pangaautomaatidest. Sellega varjati vara kuritegelikku päritolu.
- 4 Sarnaste juhtumite puhul, nagu eelkirjeldatud ärikirja- ehk BEC-kelmus, on karistused olnud rahapesu süüdimõistmisel pigem leebed. Võttes arvesse teiste riikide praktikat määrata karmimaid karistusi ning MONEYVALi hindamisraporti soovitusi, on alust arvata, et rahapesu eest võidakse edaspidi mõista ka reaalseid vangistusi.

Grupiviisiline suureulatuslik arvutikelmus. Kohtuasi 1-22-3127

- 1 Kurjategijad pakkusid kokkulepitud teenustasu eest kõikvõimalikke sularahaga ja sularahata tehinguid: valge, halli ja musta päritolu rahaliste vahenditega tehingute tegemist, *rewire* tehinguid (pangaülekanne vastuvõtmine ja edastamine pangatulekande vormis), võimalust kanda erinevate riikide pankade, PayPal, Amazoni, eBay, internetikasiinode, Western Union kontodelt ja kontodele varjatult raha nii variisikute kui ka variäriühingute kaudu, kelmuste toimepanemisega seotud ülekannete vastuvõtmist, maksete teostamist variisikutele.
- 2 Lisaks anti foorumi postituses teada, et olemas on eraisikute ja ettevõtete nimedele registreeritud pangakontod, kuhu võetakse vastu igasuguse päritoluga rahalisi vahendeid ning neid pangakontosid saab kasutada kõikvõimalike toimingute jaoks vähemalt järgmistes riikides: Hiina, Slovakkia, Hispaania, Küpros, Holland, Malta, Austria, Šveits, Iirimaa, Rootsi, Suurbritannia, Saksamaa, Ungari, Bulgaaria, Soome, Norra, Läti, Leedu, Eesti ja Poola. Samuti pakuti võimalust avada pangakontosid kõikides teistes riikides.
- 3 Teenusega varjati küberkuritegudest ja kelmustest pärineva vara tegelikku olemust, päritolu, omandiõigust ja ebaseaduslikkust.
- 4 Eesti uurimisasutus algatas kriminaalasja isiku suhtes, kes antud skeemis valmistas ja levitas pahavara ning pakkus kurjategijatele küberkuritegevusest saadud raha vastuvõtmise teenust. Selleks kasutas isik enda või tuttavate kontosid erinevate riikide pankades ja maksesüsteemides. Aastatel 2015-2018 kanti üle enam kui pool miljonit eurot.
- 5 Rahapesu Andmebüroo tegi uurimisasutuse palvel välispäringud mitmetesse riikidesse, mis võimaldasid tuvastada ka neid vahendeid, mida tavapärase õigusabitaotlusega ei ole võimalik kindlaks teha. Uurimisasutus arestis selle vara.
- 6 Kohtuotsuse alusel mõisteti üks isik rahapesu toimepanemises ning kolm isikut süüdi rahapesule suures ulatuses ainelises, füüsilises ning vaimses kaasaaitamises.

Halduskohtu- menetlused

2022. AASTAL

algas

36

uut Rahapesu
Andmebürooga
seotud kohtuasja

lõppes

18

samal aastal
alanud kohtu-
asja,

sh viis juba enne sisulise
vaidluse juurde jõudmist
seoses kohtute poolt kaebuste
tagastamisega

lõppes

14

varasematel
aastatel alanud
kohtuasja

Halduskohtumenetluses olevad kohtuasjad on peamiselt seotud virtuaalvääringu teenuse pakkujate tegevuslubadega. Mitmed kohtuasjad tõukusid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muudatustest. Muudatused jõustusid märtsis ja kohustasid virtuaalvääringu teenuse pakkujaid hiljemalt 15. juuniks 2022 end seadusega kooskõlla viima ning esitama Rahapesu Andmebüroole seda tõendavad dokumendid. Finantssanktsioonide kohaldamisega seonduvalt algas ja lõppes 2022. aastal kaks uut vaidlust. Üks nendest kaebaja enda taotlusel ning teine oli seotud kaebuse rahuldamata jätmisega.

Nende vaidluste juurde tuleme tagasi finants-sanktsiooni ja virtuaalvääringute teenuse pakkujate sektori peatükkides.

Mitmed kohtuasjad tõukusid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muudatustest.

Andmete väljastamata jätmise kaasus

- 1 Riigikohus kohustas Rahapesu Andmebürood uuesti otsustama kaebajale andmete väljastamise küsimust.
- 2 Kohus selgitas, et vaatamata sellele, et RahaPTS § 60 lõike 1 teine lause lubab andmesubjekti õigusi piirata, ei ole see põhjendus seadusega kooskõlas. Nimetatud säte ei piira andmesubjekti õigusi vahetult seaduse alusel, vaid annab selleks Rahapesu Andmebüroo juhile kaalutusõiguse.
- 3 Andmesubjektile andmete väljastamisest keeldumiseks tuli Rahapesu Andmebüroo juhil andmesubjekti juurdepääsuõigust piirata, mida ka tehti.

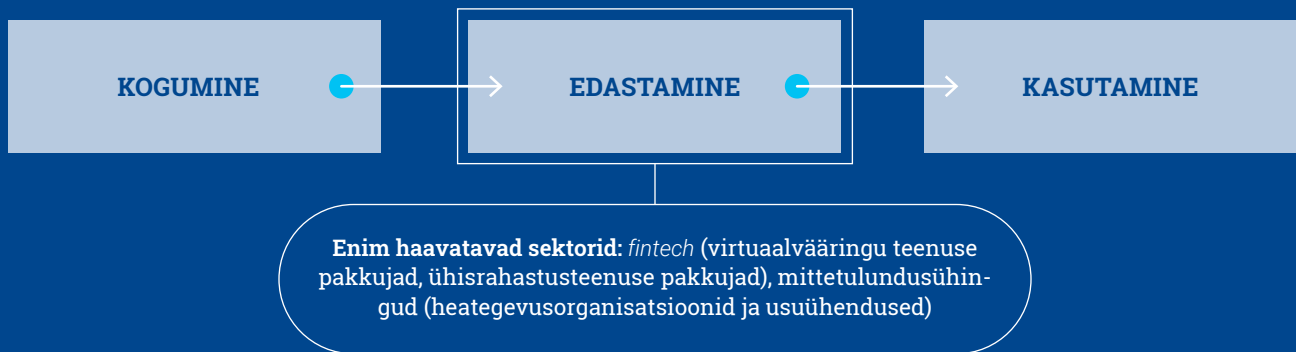
Rahapesu Andmebüroo tugineb andmesubjekti juurdepääsuõiguse piiramisel rahapesu tõkestamise süsteemi toimimise alus-
põhimõttele – andmetöötlus toimub andmesubjekti eest varjatult. Vastasel juhul ei ole võimalik avastada rahapesu ega terrorismi rahastamisega seotud kuritegusid.

Terrorismi rahastamise tõkestamine

Terrorismi rahastamise vaatest on Eesti endiselt kõige haavatavam edastamise faasis. Ametiasutuste riskihinnangute järgi on Eestis nii terrorismi rahastamise eesmärgil vahendite kogumise kui ka kasutamise risk madal. Küll aga mängivad üha

enam keskset rolli kogumise ja edastamise faasis ühisrahastusplatvormid, mille juures puudub selge ülevaade nii lõppkasutajast kui ka kogutud vahendite tegelikust kasutusviisist.

TERRORISMI RAHASTAMISE RISKITASE TASE EESTIS 2022 —→ KESKMINE

Terrorismi globaalne rahastamine toimub mõningatel hinnangutel praeguseks 20% ulatuses virtuaalvääringute kaudu. Samuti on Eesti siseriikliku riskihinnangu kohaselt tegu kõrgeima riskiga sektoriga. Virtuaalvääringu teenuse pakkujatele tuli aga sektori suurust, mahtu ja kõrget riskitaset arvestades teateid ebaproportsionaalselt vähe. Teateid esitas vaid 2,5% teenusepakkujatest. Madal teatamisaktiivsus osutab, et sektoril puuduvad piisavad teadmised ja monitooringumehhanismid, et tuvastada terrorismi rahastamisele viitavaid ohumärke.

Terrorismi rahastamise olulisim trend on seotud indiviidi üha kesksema rolliga. Nii tuleneb peamine oht Euroopas üksiktegetsejatest, kes radikaliseeruvad veebikeskkonna kõlakodades, kus sarnase meelsusega inimestel on lihtne üksteist leida ja innustada. Kui organisatsioon plaanib tegevusi pikaajalises perspektiivis, siis üksiktegetsejal piisab tihtipeale omavahenditest – sissetulek, laenud, lihtsad relvad –, mistõttu on terrorismi rahastamise tuvastamine üksikindiviidi puhul keerulisem.

Terrorismi rahastamise tõkestamise vastast võitlust võib pidada olulisimaks viisiks piirata

terroriorganisatsioonide tegevust: nii rünnakuid, värbamist kui ka propagandat. Seetõttu on iga turuosalise esitatud kvaliteetne terrorismi rahastamise teade tähtis infokild. Krediitdiasutused on eriliselt panustanud sisukate teadetega, mis on aidanud kaasa Eestiski meediakajastust leidnud kaasuste juures.

Globaalselt rahastatakse terrorismi mõningatel hinnangutel 20% ulatuses virtuaalvääringutes.

Rahapesu Andmebüroo süvaanalüüsitud kaasustest jääb silma maksevahendajate roll. Palju abi on olnud sisutihedast koostööst Kaitsepolitsei-ametiga ning välisriikide rahapesu andmebüroodega. Aasta jooksul kehtestas andmebüroo vahendite kasutuspiiranguid ka terrorismi rahastamise tõkestamise eesmärgil, sh kaasuses, mis puudutas maksevahendajat. On muutunud tavapäraseks, et potentsiaalse terrorismi rahastamise juhtumi süvaanalüüsil ilmneb, et isikul on lisaks avatud konto teises jurisdiktsioonis tegutseva maksevahendaja juures.

Püüe kasutada Eesti finantsüsteemi terrorismi rahastamise huvides

- 1 Terrorismi rahastamises süüdi mõistetud välisriigi kodanikule avati Eesti finantsüsteemis virtuaalne kontonumber.
- 2 Isik oli mõistetud süüdi terrorismi rahastamises, kuna oli üritanud ühineda võitlejatega Tšetšeenias, saatnud vahendeid võitlejate toetuseks Süüriasse ning üritanud osta materjale lõhkeseadeldise valmistamiseks.
- 3 Isik ei jõudnud Eesti finantsüsteemi kaudu veel makseid teha.
- 1 Rahapesu Andmebüroole sai väliskoostöö käigus teatavaks, et välisriigi kodanik oli toetanud Süüria põhjaosas tegutsevaid võitlejaid.
- 2 Isik oli klient ka kahe virtuaalvääringu teenuse pakkuja juures, kel oli Eesti tegevusluba.
- 3 Ühe Eesti teenusepakkuja tegevusluba on nüüdseks tühistatud. Teisel juhul jõuti välja kolmanda riigi samanimelise platvormini ning vajalik info edastati uurimiseks välisriigi rahapesu andmebüroole.

TÄIENDATUD TERRORISMI RAHASTAMISE INDIKAATORID

Rahapesu Andmebüroo uuendas koostöös Kaitsepolitsei ametiga terrorismi rahastamisele viitavate teadete juhendit. Juhendi lisaks on nn riskiriikide nimekiri ehk kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riikide nimekiri.

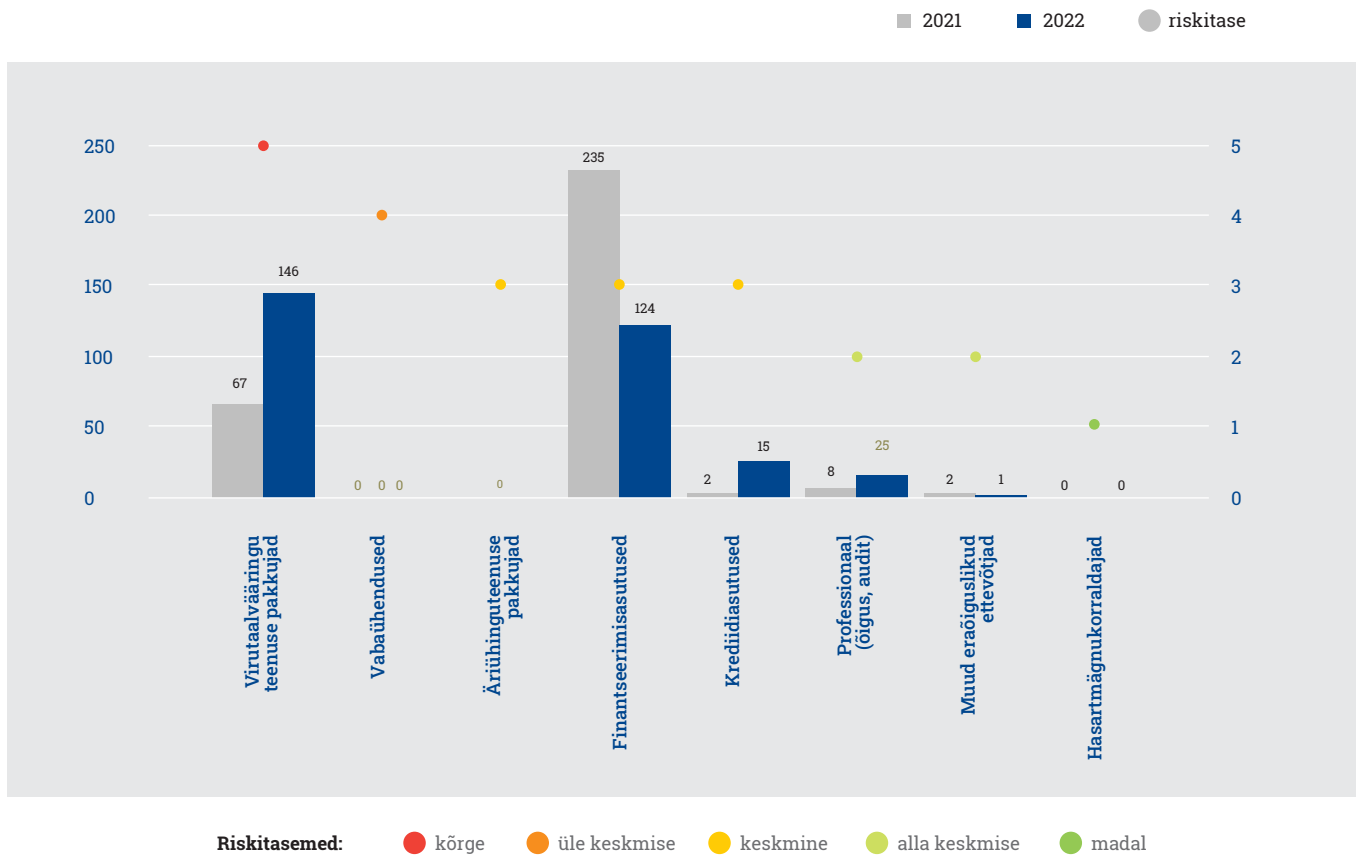
Juhendis on toodud terrorismi rahastamisele viitavad riski- ja kahtlusindikaatorid. Riskiindikaatorid, millele lisandub ebaharilikkuse aspekt,

aitavad toetada kohustatud isiku hinnangut selle kohta, kas tehingu või toimingu eesmärk võib olla terrorismi rahastamine.

Andmebüroole esitatud teadete põhjal võib tõdeda, et täiendatud juhend ja sellega seotud koolitused on aidanud kaasa turuosaliste teadlikkuse tõusule.

TERRORISMI RAHASTAMISELE VIITAVAD TEATED

Viimase aasta põhjal võib väita, et kõrgeima riskiga sektor – virtuaalvääringu teenuse pakkujad – on riskide suhtes varasemast rohkem valvel ning on asunud potentsiaalsele terrorismi rahastamisele hoolsamalt tähelepanu pöörama. Ehkki sektori esitatud terrorismi rahastamisele viitavate teadete arv enam kui kahekordistus ühe aastaga, esitab teenusepakkujatest teateid siiski vaid väike osa. Samas on virtuaalvääringu teenuse pakkujate teated üha kõrgema kvaliteedi- ja sisukamad.

Keskmise riskitasemega krediitiasutuste sektori teadlikkus terrorismi rahastamisele viitavatest mustritest on märkimisväärselt tõusnud. Sellele viitab asjaolu, et pangad on asunud varasemast paremini tuvastama potentsiaalseid terrorismi rahastamise stsenaariume. Kui aasta varem esitasid krediitiasutused Rahapesu Andmebüroole kokku vaid kaks terrorismi rahastamisele viitavat teadet, siis 2022. aastal tõusis see number 25 teateni. Tegu oli kvaliteetsete teadetega, mille põhjal tehti edastusi uurimisasutusele ja välisriikide rahapesu andmebüroodele.

Üldine teadete kvaliteet on viimase aastaga tõusnud. Kui varem oli teate esitamise põhjuseks vaid tehingu osapoole seotus riskiriigiga, siis nüüdseks teavad turuosalised, et teate esitamiseks annab põhjuse kaks varianti. Esimesel juhul peab seosele riskiriigiga lisanduma ka riskiindikaator koos ebaharilikkuse aspektiga. Teisel juhul langeb tehing või toiming kokku kahtlusindikaatoriga.

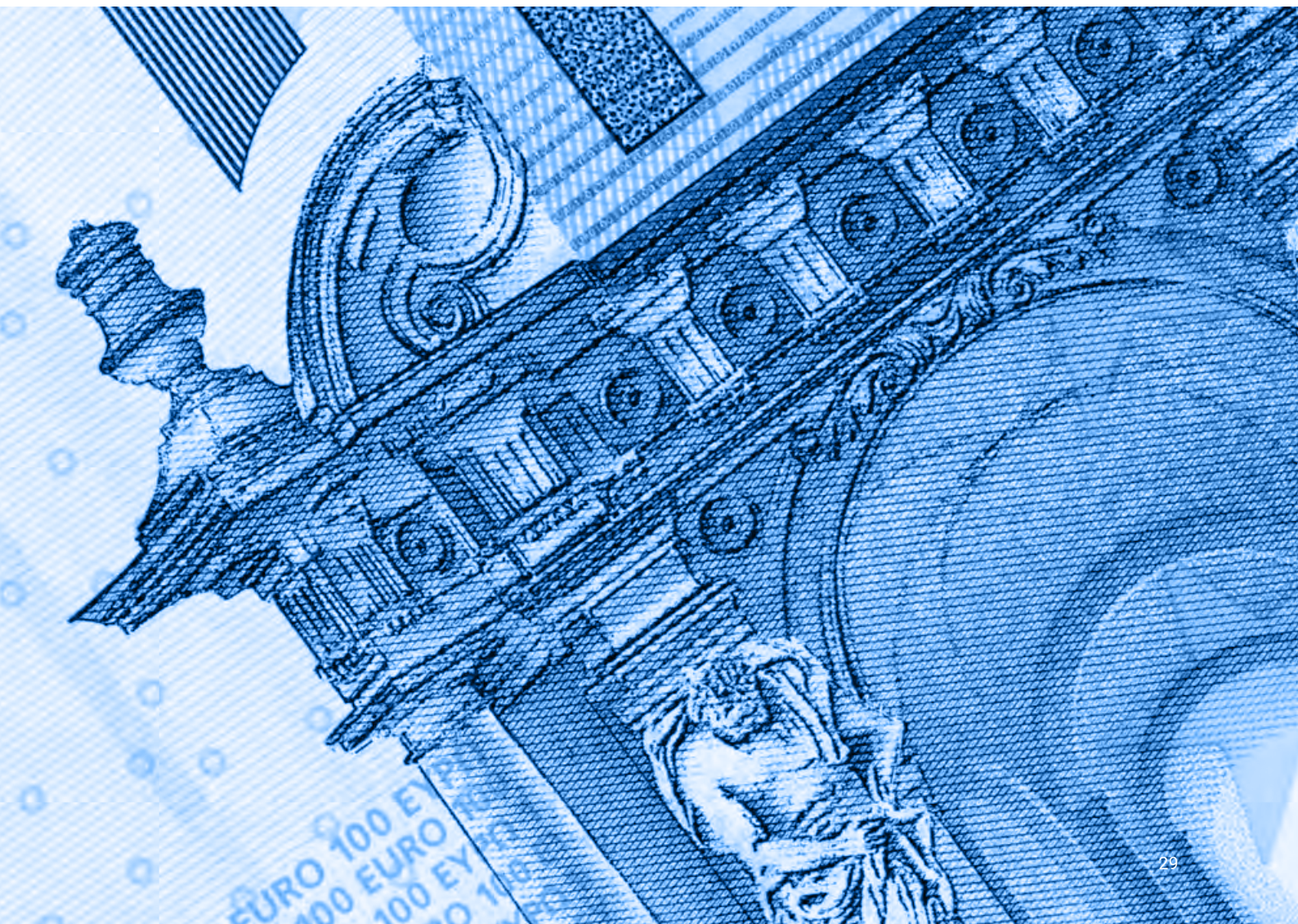
Niisiis esitab kaks sektorit varasemast oluliselt rohkem teateid – krediitiasutused ja virtuaalvääringu teenuse pakkujad – ning need teated on ka üha kvaliteetsemad. Kuivõrd mittekvalifitseeruvaid teateid esitatakse aga vähem, on teadete üldarv sarnane eelmisele aastale.

ÜRO HINDAMINE

Eestis toimus ÜRO hindamisvisiit, kus rahvusvahelised hindajad vaatlesid Eesti arengusamme seonduvalt julgeolekunõukogu resolutsioonidega, mis puudutavad terrorismivastast võitlust.

Hindamine sai alguse juba 2021. aastal, mil fookus oli terrorismi tõkestamise õiguslikul poolel. Rahvusvahelised hindajad tutvusid 2022. aasta sügisel toimunud kohapealse visiidi käigus terrorismi ja selle rahastamise tõkestamise praktiliste aspektidega Eestis. Raport avaldatakse 2023. aasta jooksul.

Nii ÜRO hindamise kui ka aasta vältel toimunud MONEYVALi hindamise käigus märkisid välishindajad muu hulgas ära vajaduse pöörata terrorismi rahastamise tõkestamise vaatevinklist suuremat tähelepanu vabäühenduste sektorile. ÜRO ja MONEYVALi hindamise järeldused on oluline sisend lähiaastate tegevustesse seonduvalt terrorismi rahastamise tõkestamisega.

Rahvusvahelised finantssanktsioonid

2022. aastal esitati Rahapesu Andme- büroole	ja ligi	Andmebüroo andis	Aasta jooksul külmutati ¹ finants- sanktsiooni alusel kokku	Ei tehtud kättesaadavaks ²
953	300	96	26	24
rahvusvahelise sanktsiooni teadet/ 2021. aastal 99 teadet	selgitus- taotlust	luba erandiks 2022/ 2021. aastal ühe loa	miljonit eurot, sh 20 miljonit eurot oli külmutatud vahendeid 2022. aasta lõpu seisuga	miljoni euro ulatuses vahendeid finants- sanktsiooni alusel

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise vaatest on väga olulised ka finantssanktsioonid. Terroriste on sanktsiooninimekirja lisanud nii ÜRO kui ka EL. Eesmärk on lõigata terroristid välja finantssüsteemist ja teha kõik, et nad ei saaks majandusressursse terrorikuriteo toimepanemiseks või edastamiseks kolmandale isikule. Sanktsioonist kõrvalehoidmise tulemusel saadud või teenitud varaga võidakse omakorda toime panna rahapesu kuritegusid.

Näiteks Venemaa vastaste sanktsioonide eesmärgiks on märkimisväärselt nõrgendada Venemaa majandust ja sellega ka Venemaa sõjalist võimekust. Seetõttu ei tohi vara kasutada oligarhid ja kõrgemad ametnikud, kes rahastavad Venemaa sõjaaparaati või muul viisil toetavad ja kaasa aitavad. Ka ei tohi vara saada Wagneri sõdalased, kes Ukraina pinnal panevad toime terroriakte ja sõjaroimasid.

Seetõttu on Rahapesu Andmebüroole finants-sanktsioonidega seonduv väga oluline, kuna see on seotud büroo mandaadi ja ülesandega, et muu hulgas tõkestada Eesti majandussüsteemi ja rahandussüsteemi kasutamist rahapesuks ja terrorismi rahastamiseks.

Alates 24. veebruarist 2022, kui Venemaa alustas täiemahulist sõjalist agressiooni Ukrainas, on aastaraamatu koostamise hetkeks vastu võetud üheksa Venemaa sanktsioonipaketti, et nõrgendada agressorriigi majandust ja seeläbi sõjalist võimekust.

EL oli 2022. aasta detsembrikuu seisuga sanktsiooninimekirja lisanud 1386 Vene isikut ja 171 üksust. Rahvusvahelisi makseid võimaldavast SWIFT süsteemist³ eemaldati 10 Vene suuremat panka ja külmutati kümne panga varad. Kehtestati mõju- kaid keeldusid transpordile, tehnoloogiale, kaupade impordile ja ekspordile kui ka propaganda- kanalitele.

¹ Tähendab toiminguid, millega tõkestatakse rahaliste vahendite liigutamine, ülekandmine, muutmise, kasutamine, juurdepääs neile ja tehingud nendega, mis võiks kaasa tuua muutusi nende mahus, väärtuses, asukohas, omandilises kuuluvuses, valduses, laadis, otstarbes või muid muutusi, mis võimaldaksid kõnealuseid rahalisi vahendeid kasutada, sealhulgas portfelli hallata.

² Tähendab, et keelduti tegemast tehingut või toimingut kuna muidu oleks tehtud vahendeid kättesaadavaks finantssanktsiooni subjektile või tehing oleks rikkunud finantssanktsiooni.

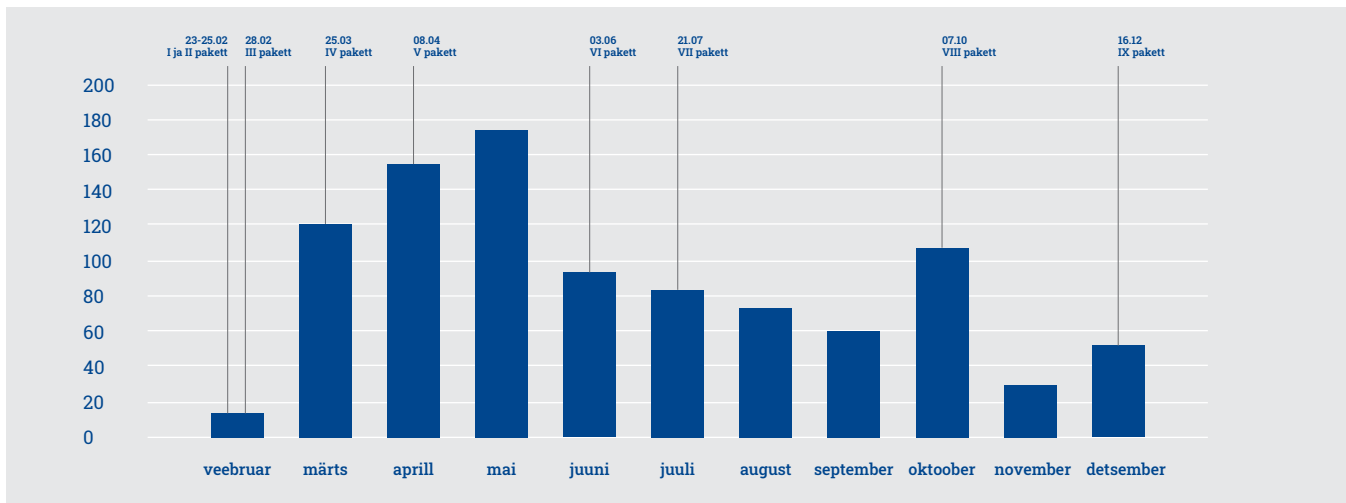
³ SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) on üleilmne pankadevahelise finantstelekommunikatsiooni süsteem.

Rahapesu Andmehüroo on pädev asutus Eestis finants-sanktsiooni korral. Rahvusvahelise finants-sanktsiooni peamised ja mõjusaimad meetmed kehtestati esimese viie paketi. Järgmiste pakettidega laiendati olemasolevaid piiranguid.

Andrey Igorevich Melnichenko ja Viatcheslav Moshe

Kantori lisamine ELi sanktsiooni nimekirja kasvatas Rahapesu Andmehüroole esitatud teadete arvu iseäranis märtsis ja aprillis. Kantori nimekirja arvamine avaldas olulist mõju esitatud teadete arvule veel ka mais. Sanktsioonist tõukuvate teadete märkimisväärne kasv toimus ka oktoobris, mil keelati ära virtuaalväärin-gu teenuse pakkumine Venemaa klientidele.

RAHAPESU ANDMEBÜROOLE ESITATUD RAHVUSVAHELISE SANKTSIOONI TEATED

Sanktsioonipakettidega jõustatud olulisemad finants-sanktsiooni piirangud:

I ja II pakett

sanktsiooninimekirja lisati pea 500 Vene ja Valgevene isikut, kelle vara külmutati; keelati Venemaa kodanike ja Venemaal elavatel füüsilistel isikutel uute üle 100 000 euro hoiuste vastuvõtmine ELi pankades ja piirati neil ELi väärtpaperite ostmist.

III pakett

keelati tehingud Venemaa Keskpanga varude ja varade haldamisega; SWIFT-süsteemist ühendati lahti 7 suuremat Venemaa panka: Otkritie, Novikombank, Promsvyazbank, Rossyabank, Sovcombank, VEB, VTB Bank; vabalt võõrandatavate väärtpaperitega seotud piirangud Venemaa ja Valgevene suunal hõlmavad ka krüptovara; keelati Valgevene kodanikelt üle 100 000 euro suuruste hoiuste vastuvõtmine.

IV pakett

piirangute alla lisati 15 isikut (oligarhid, ärimehed ja propagandistid) ja 9 üksust; keelati kõik tehingud teatavate riigi omandis olevate äriühingutega.

V pakett

laiendati Vene ja Valgevene kodanike uute üle 100 000 euro suuruste hoiuste vastuvõtmise keeldu ELi pankades ning määrati täiendavad tingimused selliste deposiitide lubamiseks; keelati üle 10 000-eurosed virtuaalvara teenused Venemaa suunal; keelati pärast 12. aprilli 2022 välja antud vabalt võõrandatavate väärtpaperite müük mistahes ELi liikmesriigi vääringus Venemaa suunal; keelati mistahes ELi liikmesriigi vääringus rahatähtede müük, pakkumine, üleandmine ja eksport Venemaa ja Valgevene suunal.

VI pakett

sanktsioonide nimistusse lisati 65 isikut ja 18 üksust; SWIFT-süsteemist ühendati lahti 3 Venemaa panka Sberbank, Credit Bank of Moscow ja JSC Rosselkhozbank ning Valgevene pank Belinvest.

VII pakett

sanktsiooni nimekirja lisati 54 isikut ja 10 üksust, sanktsiooni nimekirja kantud isikutele (eelkõige oligarhidele) kehtestati kohustus deklareerida ELis asuv vara; kehtestati mitmeid erandeid põllumajandussaaduste, väetiste ja energiakandjate liikumise tagamiseks ning lisati erand külmutatud majandusressursside vabastamiseks, kui see on vajalik, et hoida ära keskkonnanahju või likvideerida oht inimeste tervise kahjustamisele.

VIII pakett

sanktsiooninimekirja lisati 30 isikut ja 7 üksust; laiendati Donetsk ja Luhanski piiravate meetmete kohaldamisala Zaporizžja ja Hersoni oblastitele; laiendati virtuaalväärin-gu teenuse pakku-jatega seotud sanktsioonimeedet ning keelati Venemaa kodanikele teenuse osutamine olenemata seotud tehingu väärtusest (V paketi kehtestati 10 000 euro piir).

IX pakett

sanktsiooninimekirja lisati 141 isikut, 49 üksust; lisati erand, mis võimaldab teha vajalikke tehinguid toidu ja väetistega tegelevatel sanktsioneeritud isikutel (oligarhidel) pädeva asutuse loal toidu ja väetiste kolmandatesse riikidesse viimiseks.

Eeltoodud finants-sanktsioonidele lisaks on ELis kehtestanud ka teenuste ja kaupadega seotud hulga piiranguid. Näiteks on peatatud hulga Venemaa meediakanalite ringhäälingutegevus ELis. Samuti on sisuliselt iga uue sanktsiooni-paketi raames laiendatud kaupade ringi, mille eksport Venemaale on keelatud.

Sõja mõjul andmebüroo töömaht kümnekordistus

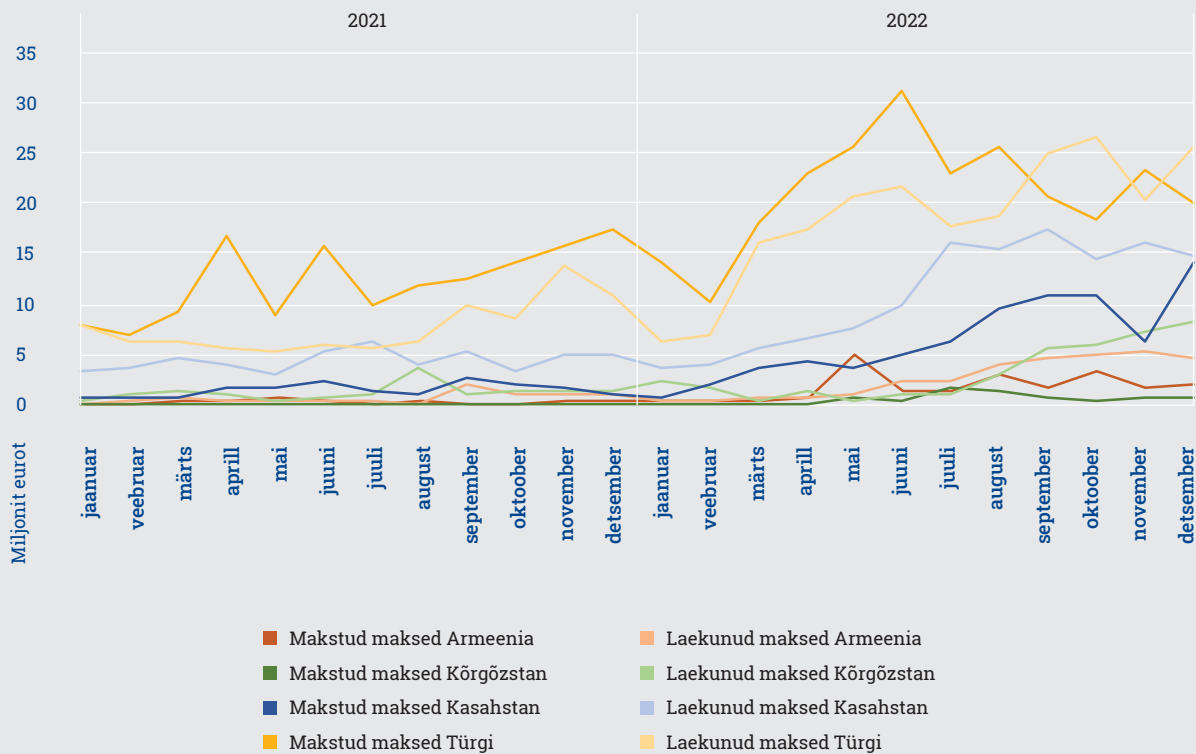
Rahapesu Andmebüroo asus kohe pärast agressiooni algust teravdatult jälgima finantssanktsioonide rakendamist ja rakendamata jätmist ning finantssanktsioonist kõrvalehoidmist ja selle katseid. Eesti tegevusloaga virtuaalväeringu teenuse pakkujatel koguti andmeid riskidest arusaamiseks nende Vene, Valgevene ja Ukraina klientide ning vahendatud teenuste mahtude kohta. Maikuu seisuga näitasid andmed, et virtuaalväeringu teenuste pakkujate Vene ja Valgevene isikute kliendibaas jäi teenusepakkujate lõikes pärast sõja algust stabiilseks või vähenes. Risk, et virtuaalväeringu teenuse pakkujaid kasutatakse sanktsioonidest kõrvalehoidmiseks,

aitas maandada ka Venemaa turule suunatud Garantexi Europe OÜ lahkumine Eesti turult. Garantexi Europe OÜ otsustas oma tegevusloast loobuda peale seda, kui andmebüroo oli koha-pealse kontrolli käigus tuvastanud olulisi puudusi ettevõtte rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemides.

Samuti jälgis andmebüroo krediitiasutuste piiriüleste maksete ja kaubavoogude dünaamikat, et tuvastada finantssanktsioonidest kõrvalehoidmise juhtumeid ja rahapesu riskide muutumist. Sõja esimestel kuudel vähenesid ootuspäraselt:

- järsult Vene ja Valgevene isikute hoiused Eesti krediitiasutustes
- piiriülesed maksed Venemaa ning Valgevenega
- Eesti krediitiasutuste väljastatud pangakaartidega tehtud maksed ja nendega sularaha väljavõtmine Venemaal ja Valgevenes
- Eesti tegevusloaga virtuaalväeringu teenuse pakkujate Vene ja Valgevene klientidele vahendatud teenuste käive.

Makstud ja laekunud maksed

Rahapesu Andmebüroo jälgib olukorda teravdatult, kuni kehtivad laiaulatuslikud piirangud.

RAHVUSVAHELISEST FINANTSSANKTSIOONIST KÖRVALEHOIDMINE

Sõja esimestel päevadel, mil EL hakkas sanktsiooninimekirja lisama Venemaa majanduse jaoks olulisi ettevõtteid ja neid juhtivaid füüsilisi isikuid, asusid nad end ettevõtete juhtpositsioonidelt taandama ja oma osalust vähendama.

Nimelt laienevad eraisikutele seatud sanktsioonid nende omandis või kontrolli all olevatele ettevõtetele, mis ei ole nimekirja lisatud, vaid juhul, kui on täidetud omandi- või kontrollikriteerium. Oluline on ka ettevõtte tegeliku kasusaaja staatus. Selleks, et sanktsioonidest pääseda, vähendasid nimekirja lisatud isikud oma osalust ettevõtetes nii, et see jääks alla ELi määratud kriteeriumi ehk alla 50%¹. Kontrollikriteeriumi täidetusest kõrvalehoidmiseks astusid nimetatud isikud tagasi nii tegevjuhi kohalt, nõukogust kui ka juhatusest. Omandikriteeriumist kõrvale hoidmiseks „müüdi“ miljardeid või sadu miljoneid väärt ettevõtteid päevade või tundidega, sageli mõned tunnid enne ametlike nimekirjade avaldamist, või „anti“ perekonnaliikmetele või „loobuti“ nende kasuks, sest sooviti ettevõtte omanike ringist „jäädavalt taanduda“.

Sellisel on oma ettevõtteid sanktsioonipiirangutest üritanud säästa mitmed oligarhid. Näiteks Uralchem Groupi omanik Dmitry Mazepin. Ettevõtja müüs järgmisel päeval pärast sanktsiooni nimekirja sattumist enamusosaluse ettevõtte kahele kauaaegsele juhtivtöötajale, jättes endale 48% osalust, ning astus tagasi ka tegevjuhi kohalt. Ka ärimees Arkady Volozh astus tagasi Yandex gruppi kuuluvate ettevõtete juhatusest ja tegevjuhi kohalt pärast sanktsiooni alla sattumist. Kõik eeltoodud muudatused, mis järsult sisse viidi, viitavad või võivad viidata sanktsioonist kõrvalehoidmisele – üritatakse vältida olukorda, kus eraisikutele seatud sanktsioonid laieneksid nendega seotud ettevõtetele. Selliseid näiteid leidub mitmete Venemaa suureettevõtete hulgas, kelle omanikud või kasusaajad lisati nimekirja. On tähelepanuväärne, et isikud on lisatud nimekirja tihti just tulenevalt seostest ettevõtetega, millest nüüd ühtäkki taandutakse.

Abramovich handed Chelsea director control of firm on day of Ukraine invasion, filings show

Yandex CEO resigns after being targeted by EU sanctions

Three more Russian billionaires resign from LetterOne board

Sanctioned Russian oligarch steps down from board of BASF's oil joint venture

¹ Kriteerium, mida tuleb arvestada hindamisel, kas juriidiline isik või üksus on teise isiku või üksuse omandis, on üle 50% varaliste õiguste omamine.

SANKTSIOONIST KÕRVALEHOIDMINE KRÜPTORAHA ABIL

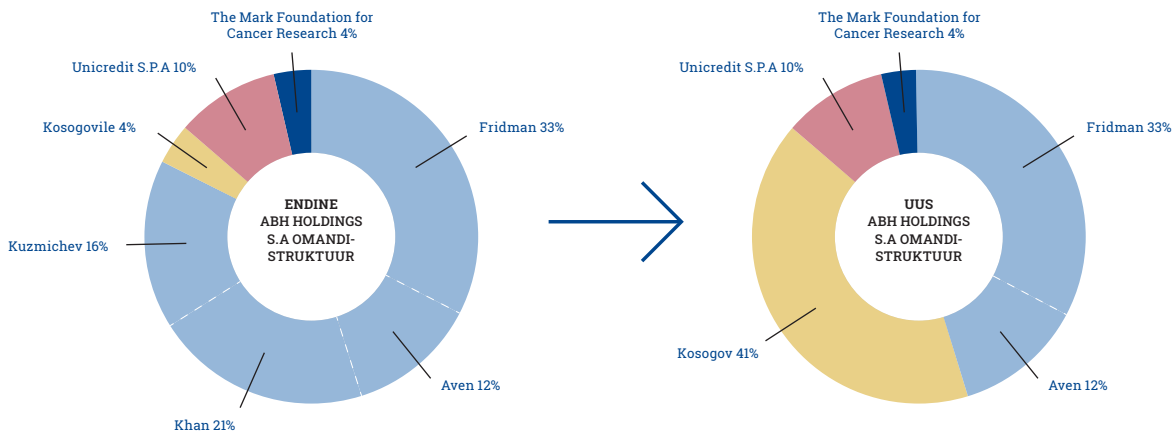
Andmebüroo on tuvastanud juhtumeid, kus sanktsioonidest kõrvalehoidmise eesmärgil tehakse tehinguid virtuaalväeringu teenuse pakkujate abil. Eelkõige kasutatakse virtuaalväeringut just vara päritolu ja tehingu vastaspoole varjamiseks.

Näiteks on müüdud Vene kodanikule luksusautosid, mille väärtus ületab 50 000 euro piiri ning mille eksport Venemaale ja Venemaal kasuta-

miseks on kaubandussanktsioonidega keelatud. Autode eest tasumiseks kantakse müüjale auto müügihinna väärtuses krüptovaluutat, lootes tehinguga varjata asjaolu, et ostja on Vene kodanik, kes kavatseb kasutada autot Venemaal.

Selliste kaasuste tuvastamiseks on oluline tihe koostöö andmebüroo ja Eestis tegutsevate virtuaalväeringu teenuse pakkujate vahel, kellel lasub selliste tehingute tuvastamisel oluline vastutus.

Alfa-Banki kaasus. ABH Holdings S.A. omandistruktuuris toimunud muutused:

1 15. märtsil 2022 lisati ELi sanktsiooni nimekirja ABH Holdings S.A., sh Alfa-Bank AO ja Alfa-Bank ZAO neli suuraksionäri Mikhail Maratovich Fridman, Petr Olegovich Aven, German Borisovich Khan ja Alexey Viktorovich Kuzmichev. Nende omandis oli kokku 82,55% aktsiatest. Seetõttu tuli kohaldada sanktsiooni ka eelnimetatud äriühingutele.

2 1 tund ja 50 minutit enne, kui avaldati Euroopa Liidu Teatajas sanktsiooninimekirja teavitati, et Khan ja Kuzmichev on oma osalused võõrandanud endisele vähemusaksionäri Andrei Kosogovile. Ettevõtete omanikuks jäänud ülejäänud isikul Fridmanil ja Avenil jäi osalust summaarselt veidi alla 50%, mistõttu omandikriteeriumit ei saanud täidetuks lugeda ja majandusressursid ei kuulunud enam külmutamisele.

3 Krediidiasutus, mille osalus selliselt võõrandati, oli Venemaa suuruselt neljas pank, selle varade maht oli umbes 70 miljardit eurot.

4 Rahapesu Andmebüroo hinnangul ei olnud eluliselt usutav, et sedavõrd suure ja Venemaa mõistes märkimisväärse krediidiasutuse osaluse võõrandamine saanuks nii kiiresti toimuda teades, millised protsessid ja analüüsid toimuvad enne krediidiasutuse võõrandamist (sh varade kvaliteedi hindamine jms). Ka oleks olnud üle 10 % osaluse võõrandamiseks vajalik Vene Keskpanga kooskõlastus. Puudusid tõendid, et isikud ei teosta ettevõtete üle faktilist kontrolli pärast võõrandamist.

5 Andmebüroo avaldas 7. aprillil 2022 seisukoha, kus hindas ABH Holdings S.A., sh AlfaBank AO ja Alfa-Bank ZAO, osas kontrollikriteeriumi täidetuks ehk ettevõtete tegevuse sanktsiooni olukorraks.

6 Andmebüroole sai kolm kuud hiljem kättesaadavaks ABH Holdings S.A. aktsionäride registri väljavõte, mis kajastas juba seisuga 14. märtsi 2022 aktsionäride koosseisu muudatust. Ka ei olnud Venemaa Keskpanga avalikustanud, et osaluse võõrandamine oleks õigusvastane. Olukorras, kus osaluse võõrandamisest oli möödas kolm kuud, ei saanud andmebüroo hinnangul enam eeldada, et kontrollikriteerium oleks täidetud.

7 Andmebüroo muutis 15. juunil 2022 seni kehtinud seisukohta ning finantssanktsiooni meedet ei tulnud enam kohaldada ABH Holdings S.A., Alfa-Bank AO ega Alfa-Bank ZAO suhtes.

8 Andmebürool tuli mõlemat tõlgendust kaitsta ka kohtus. Haldusajaja 3-22-1196 leidis Tallinna Halduskohus, et kuivõrd Rahapesu Andmebüroo tegevus on lähtunud temale otsuse tegemisel teadaolevatest andmetest, ei saa tema tegevust pidada otsuste tegemisel õigusvastaseks.

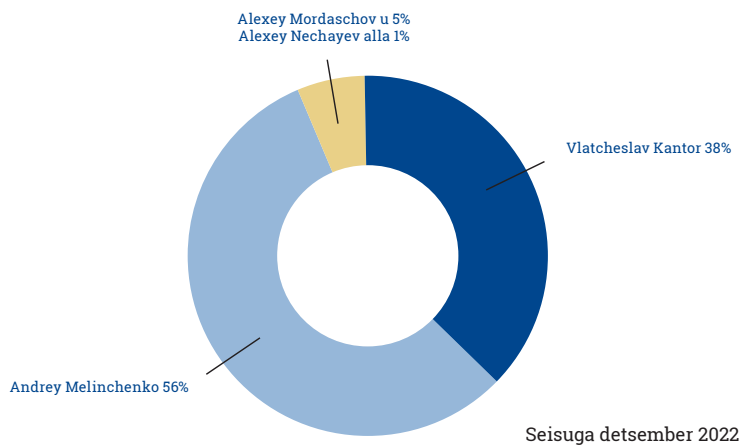
Andrey Melnitsenko kaasus.

09. märtsil 2022 lisati Vene oligarh ja ärikonglomeraadi EuroChem Group AG (koos tütarettevõtetega moodustab EuroChemi kontserni) tegelik kasusaaja Andrey Igorevich Melnichenko sanktsioneeritud isikute nimekirja. Melnichenko kuulub Venemaa mõjukaimate ettevõtjate hulka, omades tihedaid sidemeid eelkõige Venemaa valitsuse ja president Putiniga. Tema tegevus seondub eelkõige majandussektoritega, mis on Venemaa valitsuse jaoks olulised tuluallikad.
- Avaliku teabe kohaselt on Andrey Melnichenko vähendanud oma osalust EuroChem kontsernis, loobudes esimese ringi tegeliku kasusaaja ning vara säilimist tagava ja kontrolliva isiku positsioonist päev enne ELi kehtestatud finantssanktsiooni jõustumist, ning astunud 09. märtsi 2022 seisuga tagasi EuroChem kontserni direktorite nõukogust.
- Päeva pealt sai 10,2 miljardi dollarilise müügituluga EuroChem kontserni tegelikuks kasusaajaks sanktsiooni subjekti abikaasa Aleksandra Melnichenko.
- Tegeliku kasusaaja positsiooni üleandmist niivõrd lühikese aja jooksul ei saa majanduslikult põhjendada, kuna sellised omandiõiguse muutused nõuavad üldjuhul põhjalikku hoolsust ja vahel ka pädevate asutuste heakskiitu. Lisaks võib tegeliku kasusaaja positsiooni loovutamist oma abikaasale pidada üksnes formaalse, mitte aga faktilise kontrolli üleandmiseks.
- Andrey Melnichenko tegevuste ajendiks võib olla EuroChemi kontserni äritegevust mõjutavatest piiravatest meetmetest kõrvalhoidmine. Andmebürooga sarnasele järeltulele on jõudnud ka teiste ELi liikmesriikide pädevad asutused, kellega andmebüroo on selle kaasuse raames teinud tihedat koostööd. EuroChem Group AG ja seda kontrolliva usaldushalduse omandistruktuuris on ka hiljem toimunud muutusi, kuid need ei ole pannud Eesti ega teiste riikide pädevaid asutusi oma seisukohti muutma.
3. juunil 2022 lisas ELi nõukogu sanktsioneeritud isikute nimekirja ka Aleksandra Melnichenko. Seega on 31. detsembri 2022 seisuga EuroChem kontserni tegelikuks kasusaajaks endiselt sanktsioneeritud isik ning Rahapesu Andmebüroo on talle kättesaadavate andmete alusel hinnanud, et EuroChemi kontserni ettevõtete osas tuleb kohaldada majandusressursside kättesaadavaks mittetegemise kohustust.

KÜLMUTATUD VAHENDID

94% kõikidest külmutatud varadest kuuluvad kahe sanktsiooni subjektiga seotud ettevõtetele

Venemaa suhtes kehtestatud finantssanktsiooni alusel oli detsembri lõpu seisuga Eesti krediit- asutustes ning Maksu- ja Tolliameti ettemaksukontodel külmutatud ligi 20 miljonit eurot. See summa ei hõlma nõudeid ega saamata jäänud tulu. Samuti ei ole selle hulka arvestatud sanktsioneeritud ettevõtete põhivarasid. Siiski on külmutatud vahendite maht oluliselt väiksem naaberriikidest, kuna Eesti ei ole olnud, eelkõige pärast 2017. aastat, mil Eesti krediitiasutused olid väljunud kõrge riskiga mitteresidentide ärist, Venemaa oligarhide jaoks sedavõrd atraktiivne keskkond oma varade paigutamiseks. 94% kõikidest külmutatud vahenditest kuuluvad kahe ELi sanktsiooni nimekirja kantud oligarhiga seotud ettevõtetele. Maksu- ja Tolliameti ettemaksukontodel on külmutatud kokku üle 8 miljoni euro, mis kuulub kuuetele ettevõttele. Need ettevõtted kuuluvad peamiselt kolmele sanktsiooni subjektile.

Külmutatud vahendite kogumaht on aasta jooksul kõikunud vahemikus 16-26 miljonit. See tähendab, et kokku on külmutatud maksimaalselt 26 miljonit. Muutused tulenevad eelkõige ELi määrustes sätestatud eranditest, mis lubavad sanktsioneeritud ettevõtetele teatud tingimustel teha hädavajalikke kulutusi, näiteks kommunaal- arvete tasumine. Samuti võivad sanktsioneeritud ettevõtted õigusaktides ettenähtud erandite raames jätkata piiratult majandustegevust. Näiteks realiseerida kemikaale ja saada müügi või teenuse osutamise eest tasu, kui see on vajalik tagamaks inimeste ja keskkonna ohutust. Erandi alusel toimuvast majandustegevusest saadavad vahendid külmutatakse.

TELEKANALITE EDASTAMISE PEATAMINE

Pärast Venemaa agressiooni algust lisati Bank Rossiya määruse nr 269/2014 alusel sanktsioneeritud isikute ja üksuste nimekirja. See tähendas, et ELis asuvad Bank Rossiya valduses või kontrolli all olevad varad tuli külmutada. Samuti kehtestati keeld Bank Rossiyale otseselt või kaudselt majandusressursse kättesaadavaks teha.

Andmebüroo tuvastas, et National Media Group ja Pervõi Kanal (Channel One Russia) on Bank Rossiya kontrolli all ning sellest tulenevalt on eeltoodud meediagruppide toodetud sisu edastamine Bank Rossiyale kaudne vahendite ja majandusressursi kättesaadavaks tegemine. Seda eelkõige seetõttu, et sisu müügist saadava tulu (sh nii teenustasu kanalite näitamise eest, kui ka kanalites näidatavast reklaamist saadav tulu) üle omab lõplikku kontrolli Bank Rossiya.

Andmebüroo tuvastas kokku 16 Vene telekanalit, kes edastasid National Media Group ja Pervõi

Kanali toodetud sisu. Andmebüroo teavitas sellest turuosalisi märgukirjaga ning mitmed Eesti teenusepakkujad lõpetasid National Media Group ja Pervõi Kanal poolt toodetud sisu edastamise. Lisaks piirati kanaleid Eesti Vabariigi Valitsuse sanktsioon alusel, et koosmõjus rahvusvahelise finantssanktsiooniga vähendada Venemaa sõjapropaganda levikut Eesti inforuumis.

Varasemates andmebüroo aastaraamatutes on kajastatud mitmeid Rahapesu Andmebüroo kohtuvaidlusi meediakontserniga MIA Rossiya Segodnya. Ulatuslikud sanktsioonid lõpetasid viimase pooleli olnud vaidluse. Septembris esitas MIA Rossiya Segodnya kaebusest loobumise avalduse ning Tallinna Halduskohus lõpetas menetluse. MIA Rossiya Segodnya osas kohaldas Eesti finantssanktsiooni, kuna kontserni peadirektori Dmitri Kisseljev lisati 2014. aastal sanktsiooni nimekirja.

FINANTSSANKTSIOONI ERANDID

Rahvusvahelist sanktsiooni kehtestav õigusakt sisaldab tavaliselt ka piiratud hulgal võimalusi erandite tegemiseks sanktsiooni rakendamisel. Erandite tegemise eelduseks on määruuses toodud tingimused ja üldjuhul riigi pädeva asutuse luba. Kuivõrd kõik erandid sisaldavad fraasi „on õigus“, on erandiks loa andmine õigus, mitte kohustus, ja selleks rakendab pädev asutus diskretsiooni.

Finantssanktsioonist erandite tegemiseks annab Eestis lube Rahapesu Andmebüroo kooskõlastades need Välisministeeriumiga. Erandi loaga võib andmebüroo anda õiguse vabastada teatud külmutatud vahendid või teha sanktsiooni subjektile vahendeid kättesaadavaks teatud eesmärkidel ja viisil, mille sanktsiooni kehtestav õigusakt ette näeb.

LEVINUMAD ERANDITE VÕIMALDAMISE PÕHJUSED:

Sanktsiooni subjekti ja temaga seotud ettevõtte enne sanktsiooni kehtestamist võetud kohustuste täitmine.

Sanktsiooni subjekti ja temaga seotud ettevõtte põhivajaduste rahuldamine. Sanktsiooni subjekti puhul hõlmab see näiteks toiduainete, üüri, ravimite ja ravikulude, maksude, kindlustusmaksete ja kommunaalkulude eest tasumist. Ettevõtte puhul raamatupidamisteenusostmist, maksude maksmist, vara ülalpidamist jm kulusid, millela ei oleks ettevõtte võimeline jätkama tegevust seaduslikult.

Sanktsiooni subjekti ja temaga seotud ettevõtte õigusabikulude tasumine.

Humanitaarabi andmine, sh ravimite või toiduga varustamine ja humanitaartöötajate transport või evakueerimine.

Niisugustel juhtudel on nähtud ette ranged tingimused, mille esinemisel võib pädev asutus anda loa erandiks. Finantssanktsiooni puhul peab andmebüroo olema loa andmisel veendunud, et erandi lubamine on kooskõlas õigusakti teksti ja mõttega. Erandi lubamine peab täitma eesmärgi, milleks see on ette nähtud, loomata sealjuures võimalusi sanktsiooni subjektile sanktsioonist kõrvalehoidmiseks. Komplekssete ja mõnede

spetsiifiliste lubade menetlemisel teeb andmebüroo koostööd välisministeeriumi, teiste riigiasutustega, teiste riikide pädevate asutuste ja teiste riikide pädevate asutuste ja Euroopa Komisjoniga. Andmebüroo andis 96-st väljastatud loast üle poolte AS-ile DBT, TT Baltics SIA ja Eurochem Terminal Sillamäe Osauhingule ning nendega seotud tehingute osapooltele.

Väetiste kaasus.

- 1 Finantssanktsiooni alusel peatati väetiste valmistamiseks kasutatav kemikaalide sissevedu Sillamäel ja Muugal asuvasse EuroChem Terminal Sillamäe Osauhingu ja AS DBT terminalidesse. Samuti külmutati finantssanktsiooni alusel eeltoodud ettevõtete varad, sh nende valduses olnud teiste ettevõtete kemikaalid, kuna mõlema ettevõtte tegeliku kasusaaja puhul on tegu sanktsiooni nimekirja lisatud oligarhiga.
- 2 Andmebüroo andis loa kemikaalide väljaviimiseks, mis ei kuulunud sanktsiooninimekirjas olevatele isikutele ning mille osas oli enne sanktsiooni kehtestamist sõlmitud leping.
- 3 Andmebüroo võttis ühendust erinevate ministeeriumite jt riigiasutustega ning informeeris, et kemikaale ei ole võimalik terminalidest välja viia, sest need kuuluvad sanktsiooninimekirjas olevatele isikutele.
- 4 Ettevõtete terminalides juba paiknevast ja sanktsiooninimekirja lisatud isikutele kuulunud kemikaalidest vabanemiseks taotles Välisministeerium andmebüroo ettepaneku ja pakutud sõnastuse alusel muudatust sanktsiooni kehtestavas määruses. VII sanktsioonipaketiga tehtud muudatus ELi seadusandluses võimaldas inimesele ja keskkonnale ohtliku väetist siiski realiseerida.
- 5 Tänu Eesti poolt taotletud muudatusele ELi õiguses sai andmebüroo õiguse anda luba teatavate külmutatud majandusressursside vabastamiseks täiendaval alusel, kui see on vajalik hoidmaks kiiresti ära sündmust, millel on tõenäoliselt ränk või leevendada kiiresti sellise sündmuse tagajärgi. Ressursside vabastamisest saadud tulu tuleb külmutada.
- 6 Kuna ei olnud võimalik ette ennustada sanktsioonide kestust ega ettevõtete võimekust pikaajaliselt tagada nõuetekohaseid tingimusi kemikaalide ohutuks ladustamiseks, tegi Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet mõlemale ettevõttele ettekirjutuse. Ettekirjutuse kohaselt tuli ettevõtetele koostöös kauba omanikuga ohtlikud kemikaalid realiseerida ja/või terminalidest ära viia. See ettekirjutus võimaldas andmebürool anda ka luba sanktsiooninimekirjas olevatele isikutele kuulunud kemikaalide väljaviimiseks.
- 7 Andmebüroo veendus iga ettevõtte taotluse ja tehingu puhul, et see on kooskõlas ELi määruses sätestatud erandi alustega ja seda ei kasutata piiravatest meetmetest kõrvalehoidmiseks.
- 8 Kokku väljastas andmebüroo 27 erandi luba, mille alusel vabastati terminalidest ja müüdi 234 737,93 tonni ohtlikke kemikaale. Load anti kemikaalide müügiks ja nende terminalidest väljastamisega kaasnevate teenuste osutamiseks.
- 9 Kemikaalid transporditi Eesti territooriumilt suuremas osas ära 2022. aasta lõpuks.

TARBIJAKAITSE JA TEHNILISE JÄRELEVALVE AMETI ETTEKIRJUTUSE ALUSEL ERANDI VÄLJASTAMISEKS PEAB ANDMEBÜROO KONTROLLIMA JÄRGNEVAT:

Loa taotlemise eesmärk.	Tehingu asjaolud.	Kauba lõppsihtkoht.	Müügist saadavate vahendite külmutamine.	Müügiga kaasnevad tehingud.
Kas loa taotluses toodud asjaolud vastavad erandi tingimusele? Kas kemikaalide liik ja kogus on selline, mis on TTJA poolt hinnatud ohtlikuks hinnatud?	Kellele sanktsiooni subjekt kemikaalid müüb? Kas ostja ei ole sanktsiooni subjekt? Kas müügitehingut ei kasutata sanktsioonist kõrvalehoidmiseks?	Kas sihtkohaks olev riik võib aidata sanktsiooni subjektil sanktsioonist kõrvale hoida?	Kas vahendeid ei tehta sanktsiooni subjektile kättesaadavaks? Kas asjaomane välisriigi pank külmutab sanktsiooni subjekti kemikaalide müügist saadavad vahendid?	Kas müügi ja kemikaalide väljastamisega kaasneb veel tehinguid, mis vajavad andmebüroo luba, mille puudumise tõttu jääks kemikaalide äraviimine venima?
Müügiga kaasnevate tehingute asjaolud.	Kas osutatav teenus on möödapääsmatu TTJA ettekirjutuse täitmiseks? Kas teenust saab osutada ka keegi teine peale sanktsiooni subjektiga seotud ettevõtte? Kas tehingut ei kasutata sanktsioonist kõrvalehoidmiseks või sanktsiooni subjektile vahendite kättesaadavaks tegemiseks? Kas sanktsiooni subjektile või temaga seotud ettevõttele teenuse eest makstav raha külmutatakse?		Eelnevas veendumine nõudis pidevat suhtlust erandi loa taotleja, st kemikaalide omanikuga, tema väidete kontrollimist, tõendavate dokumentide küsimist, lepingute, kaubadokumentide ja arvete analüüsimist, ostja omandisstruktuuri kontrollimist, konkreetse panga puhul veendumist, et sanktsiooni subjekti tehingust saadav raha külmutatakse.	

KEELDUMINE LOA VÄLJASTAMISEST ERANDIKS

Kõige levinum põhjus loa andmisest keeldumiseks oli asjaolu, et erandi loa taotleja ei ole õigesti tõlgendanud rahvusvahelist sanktsiooni kehtestavat õigusakti. Kui tegemist ei ole finants-sanktsiooni kohaldamise olukorraga, ei ole vaja andmebüroo luba erandi tegemiseks ja ka võimalust sellist erandit anda.

Andmebüroo ei anna luba sanktsiooni subjekti või temaga seotud ettevõtte ressursside vabastamiseks või neile vahendite kättesaadavaks tegemiseks, kui selleks puudub õiguslik alus või andmebüroo ei ole veendunud, et õigusaktis on täidetud kõik ette nähtud tingimused loa andmiseks.

NÄIDE. Kui (i) Eesti ettevõtte müüb kaupa Venemaal registreeritud ettevõttele, kelle tegelik kasusaaja ei ole sanktsiooni subjekt, (ii) see Vene ettevõtte on teinud Eesti ettevõttele kauba eest tasumiseks makse oma kontolt Venemaa pangas ja (iii) kõnealune pank lisati sanktsiooni subjektide nimekirja alles pärast makse tegemist, ei ole tegemist finantssanktsiooni rikkuva tehinguga ning makse tegemiseks ei ole vaja andmebüroo luba.

NÄIDE. Juhul, kui andmebüroo andmetel ei kohalda erandi loaga seotud teine liikmesriik finantssanktsiooni sarnaselt Eestiga ja andmebürool puudub kindlus, et selles riigis vahendid külmutatakse ega tehta kättesaadavaks sanktsiooni subjektile, ei saa andmebüroo anda luba erandi kohaldamiseks, kuivõrd loa andmise üks eeltingimus on täitmata.

Rahapesu Andmebüroo

32%

suurenes andmebüroo koosseis ühe aastaga. Kõik valdkonnad said tööjõudu juurde.

3000

tundi omandasid andmebüroo teenistujad kokku teadmisi koolitustel ja arendusüritustel.

enam kui

2300

turuosalisele ja partnerasutuse ametnikule jagasid andmebüroo teenistujad oma teadmisi infopäevadel ja koolitustel.

2023. aasta alguses täitis Rahapesu Andmebürool kaks aastat tegevust iseseisva valitsusasutusena Rahandusministeeriumi haldusalas. Andmebüroo on autonoomne ning tegutseb rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses ettenähtud alustel.

Andmebüroo on kasvanud organisatsioonina ja tuumakuselt. Järgmine arenguhüpe on juba ees ootamas.

RAHAPESU ANDMEBÜROO TEENISTUJAD HINDAVAD ENIM:

põnevat tööd, mida kusagil mujal ei saa teha. Motiveerib ka see, et iseseisvust ja vastutust antakse pigem kiiresti.

täendusrikast tööd, mis annab võimaluse midagi päriselt ära teha nii Eesti jaoks kui ka laiemalt.

arengut ehk võimalust kasvada koos asutuse ja selle ambitsioonika tiimiga. Uuen-
dusmeelses asutuses näitavad enesetäiendamises eeskujuhid ise.

sõbralikke ja professionaalseid kolleege, kes on oma valdkonna eksperdid ning samas mõistvad ja abivalmid. Meid iseloomustab töökus ja südamega oma töö tegemine.

asutuse mainet ja siin tehtava töö väärtustamist teiste poolt.

Allikas: Rahapesu Andmebüroo töörahulolu-uuring, 2022

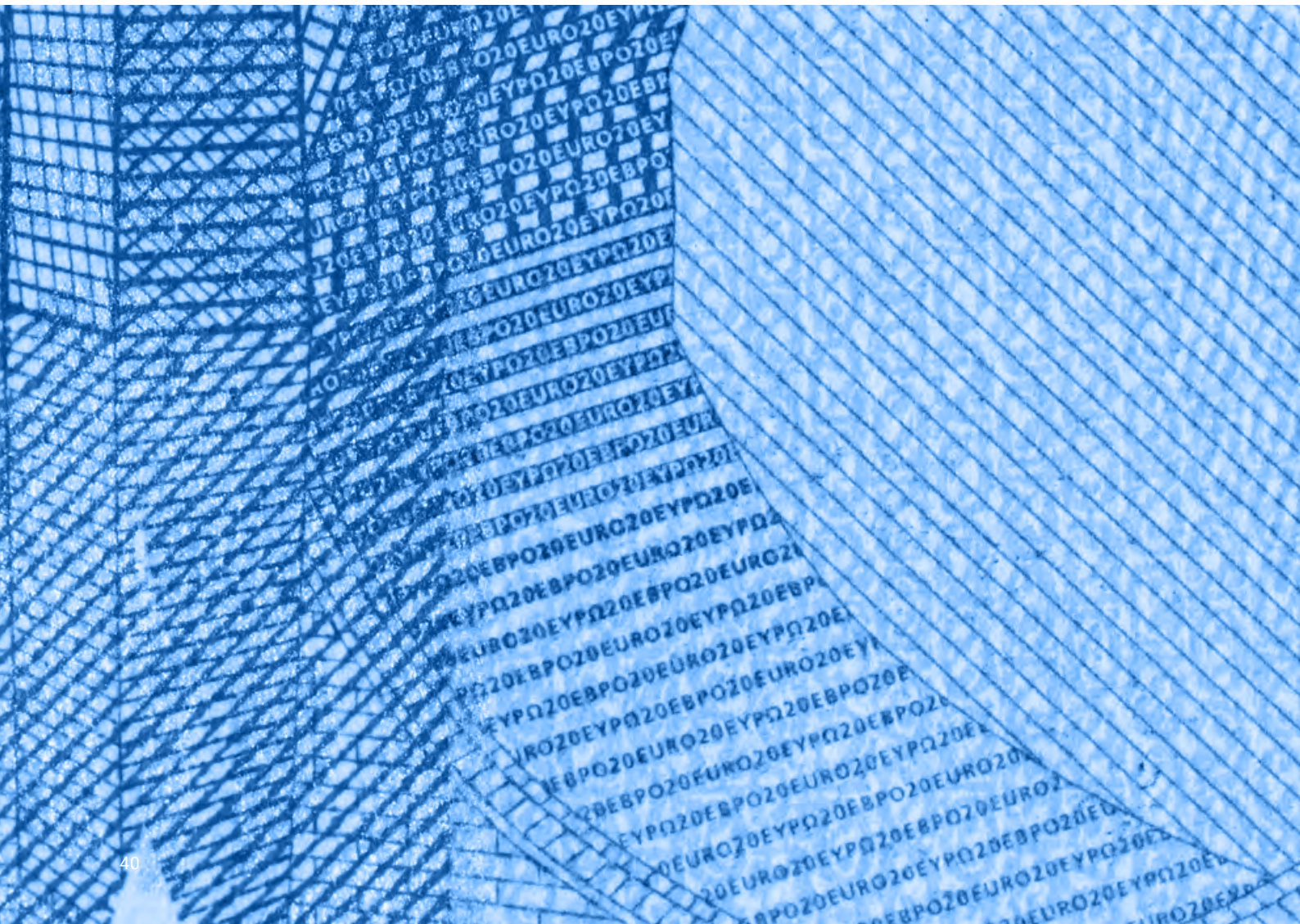
OLEME STRATEEGILISE ANALÜÜSIVÕIMEKUSE ARENGUHÜPPE LÄVEL

Üks Rahapesu Andmebüroo strateegilistest eesmärkidest on olla oma ala parim ning efektiivseim. Rahapesule ja terrorismi rahastamisele viitavaid riske on võimalik märgata oluliselt tulemuslikumalt, kui võtta appi intelligentsed ja veelgi digiteadlikumad lahendused.

Kogu maailmas on levinud täna info hankimise praktika, mis tugineb turuosaliste teadetele ja üksikjuhtumite analüüsile. Kuid võimalikku kahju saaks tõkestada kiiremini, kui nutikas riskide monitooring näitaks võimalikult vara meile kätte uute trendide ilmingud. Selleks olemegi ellu

kutsunud strateegilise analüüsi arendamise projekti.

Projekti tulemusel saavad massandmed veelgi enam Rahapesu Andmebüroo igapäevaste otsustusprotsesside pärisosaks. Seda erinevatel juhtimistasanditel – strateegilisest operatiivtasandini, pakkudes nii üldist rahapesu, terrorismi rahastamise ja sanktsioonidega seotud riskipilti Eestis, kui ka sektoriaalset ülevaadet ning nende muutust ajas. 2023. aastal rakenduvad töösse esimesed täiendatud lahendused.

UUED ALGATUSED INFOTEHNOLOOGIAS, ET PANUSTADA 2026. AASTA EESMÄRKIDESSE:

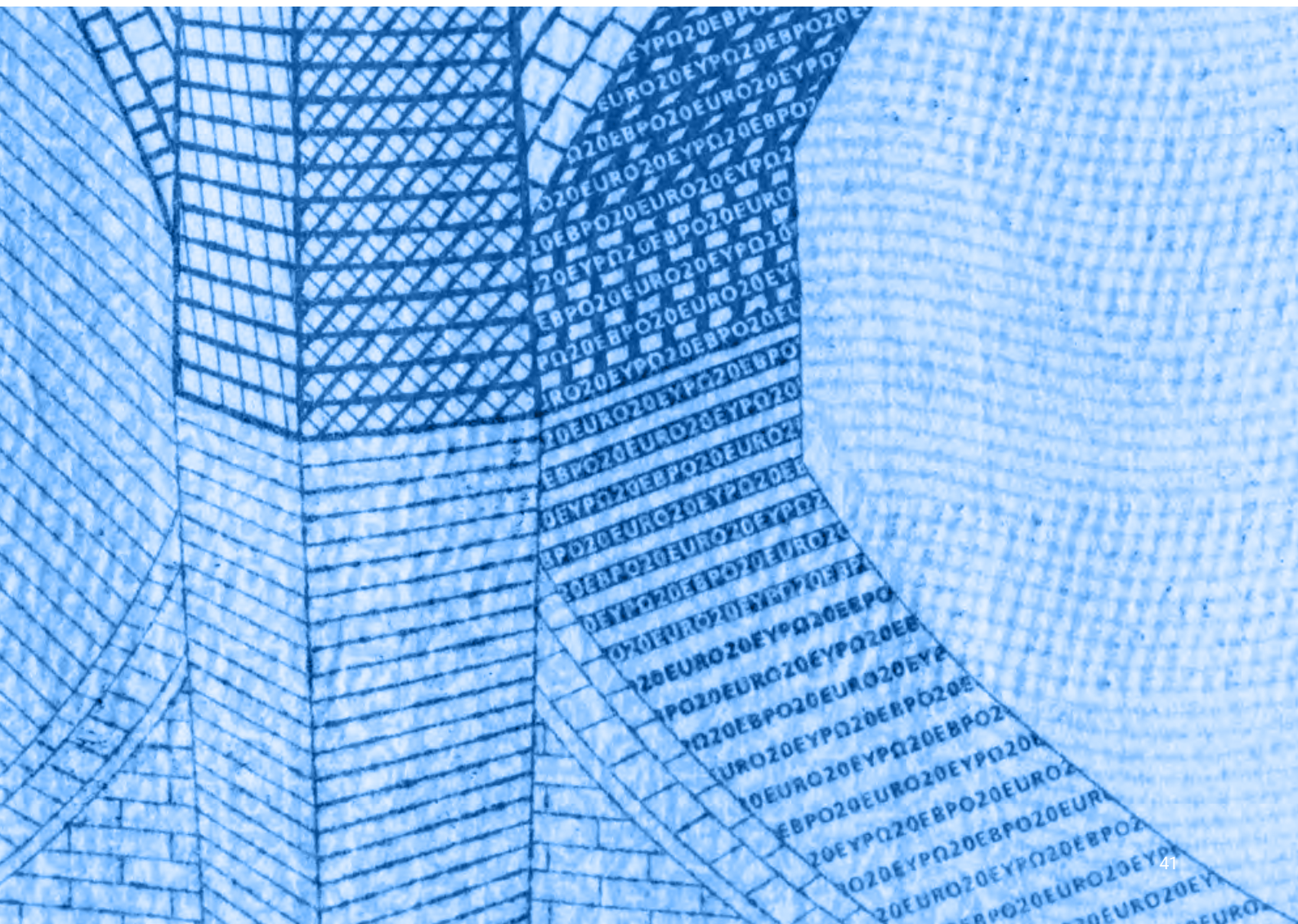
strateegilise analüüsi funktsiooni arendamise projekti algus;

olemasolevate andmete kvaliteedi parandamine uute lahenduste abil, et töödelda automatiseeritud suuremahulisi struktureerimata andmehulki;

analüütikutele efektiivse ja kasutajasõbraliku keskkonna loomine, mis peaks vastu ka tulevikukatsustele;

rahvusvahelise ja siseriikliku infovahetuse hõlbustamine ja automatiseerimine;

portaali loomine Rahapesu Andmebüroo ja kohustatud isikute vahelise suhtluse parendamiseks.

Riskid ja järelevalve sektorites

2022. AASTAL RAHAPESU ANDMEBÜROO:

avaldas

10

juhendit 165
leheküljel

viis läbi

18

koolitust või
infopäeva, milles
osales üle 2300
turuosalise

pidas

77

protokollitud
vestlust seoses
tegevuslubade
menetlemisega

tegi otsuse

242

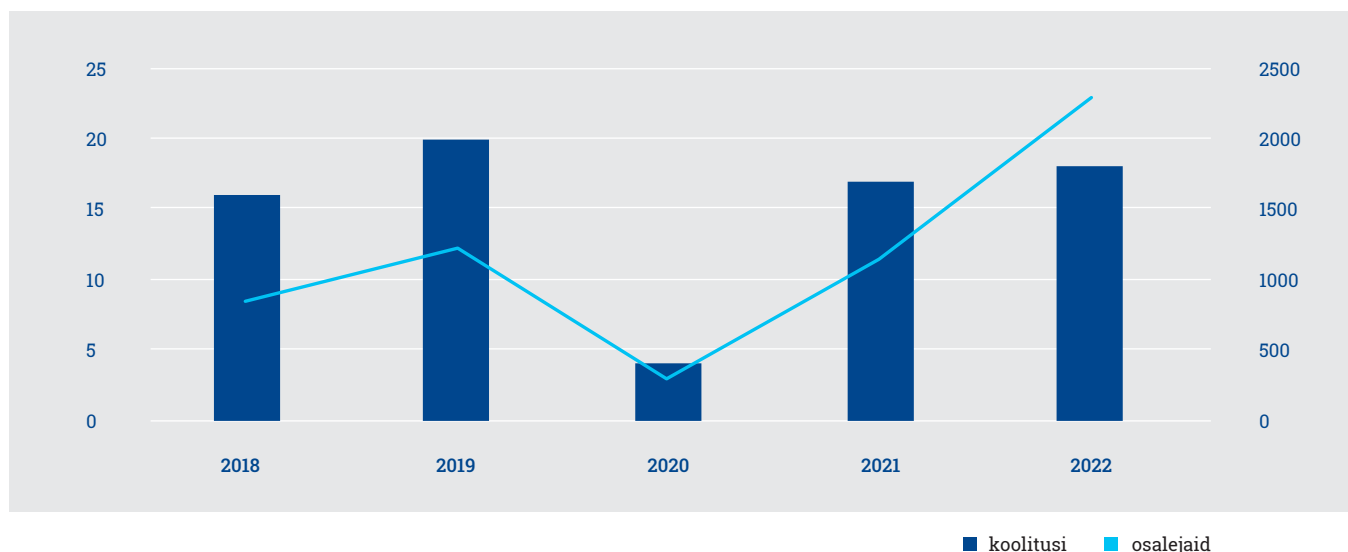
taotluse kohta
tegevusloa
saamiseks või
muutmiseks

vastas u

370

järelevalve
teemalisele
selgitus-
taotlusele

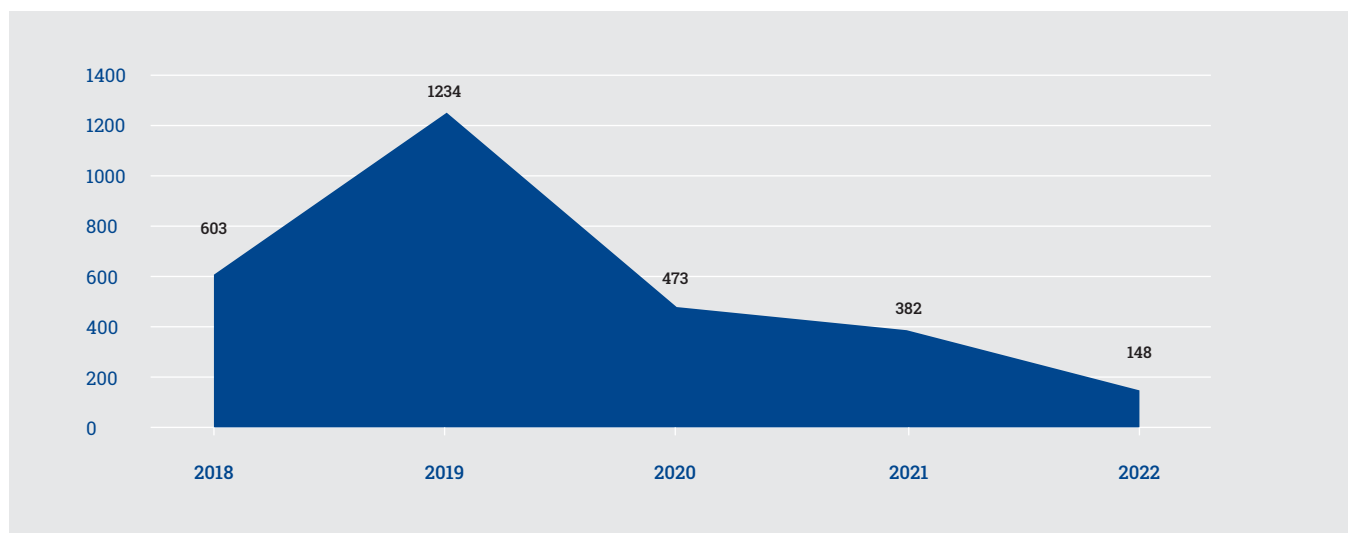
RAHAPESU ANDMEBÜROO KOOLITUSED TURU-OSALISTELE JA PARTNERASUTUSTELE:

Virtuaalvääringu teenuse pakkujad

VIRTUAALVÄÄRINGU TEENUSE TEGEVUSLOAGA ETTEVÕTTED 2022. AASTA LÕPU SEISUGA

Virtuaalväringu teenuse pakkujate sektoris on rahapesu ja terrorismi rahastamise riski väga kõrgeks hinnanud:

- ELi siseturul ELi ülene riskihinnang. Võrreldes 2019. aastaga on riskid ELis suurenenud, sest kasvanud on nii klientide arv, tehingute arv kui ka pakutavate toodete ja teenuste hulk (Supra-National Risk Assessment, 2022)
- Eesti kontekstis rahvusvaheline MONEYVALi hindamine (Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Measures, 2022)
- Siseriiklik riskihinnang (Siseriiklik riskihinnang 2020, 2021)
- Rahapesu Andmebüroo uuringud (Virtuaalväringu teenuse pakkujatega seonduvad riskid Eestis, 2022; 2020)
- 15% Rahapesu Andmebüroole laekunud teiste riikide rahapesu andmebüroode päringutest on seotud virtuaalväringu teenuse pakkujatega

Rahapesu Andmebüroo analüüsis virtuaalväringu teenusepakkujate suurimaid kliente käibe alusel ning tuvastas arvukalt kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riikide kliente ning nii rahapesu kui ka terrorismi kahtlusega isikuid. Lisaks kerkivad aina enam esile probleemid

suutlikkusega kaitsta oma klientide vara ning andmeid, seda nii väliste rünnakute kui ka omanike pahatahtlikkuse eest. Samuti on tõenäoline, et varasemast enam hakkame nägema teenusepakkujate pankrotistumist.

FINANTSRISKIDE REALISEERUMINE

Pankrotid, inimeste vara vale või ebaseaduslik juhtimine, piisavate finantspuhvrите puudumine jm kapitalijärelevalve riskid juhivad üha teravamalt tähelepanu ka finantsjärelevalve vajadusele sektorites, kus see järelevalve element on nõrgalt reguleeritud või reguleerimata. Näitena võib tuua virtuaalväringu teenuse pakkujad, aga ka hoiu-laenuühistud, kellele Rahapesu Andmebüroo väljastab tegevuslube ja teostab järelevalvet rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses sätestatud alustel. Inimeste vara kaitseks on aga vaja õigusloomet täiendada. Selleks on samme astunud nii EL kui ka Eesti seadusandja. Kuniks seadusandlik protsess on veel pooleli, tasub inimestel iseäranis põhjalikult kaaluda, kelle kätte nad oma vara usaldavad.

Kuivõrd sektori riskide maandamine on pikem protsess, jääb teiste kõrval ka 2023. aastal Rahapesu Andmebüroo teravdatud tähelepanu virtuaalväringu teenuse pakkujatele. Muu hulgas

rakendub regulaarne aruandluskohustus, millega hakatakse koguma teenusepakkujatelt kvartaalselt andmeid tegevuse, sh osutatud teenuste, klientide ja finantsnäitajate osas.

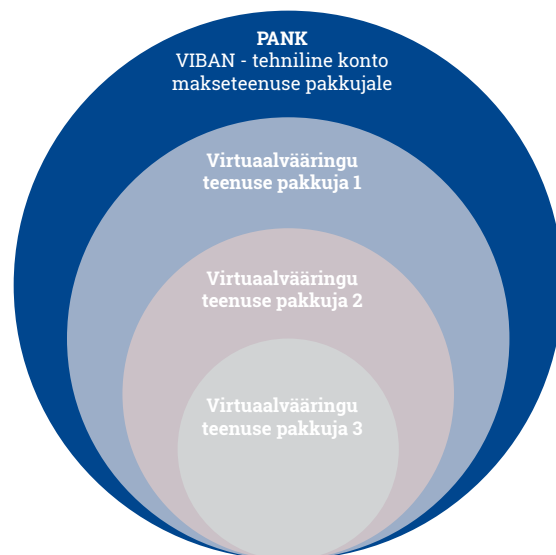
Sõja mõjul tuvastatud muutused sektoris:

- Rahapesu Andmebüroo analüüsi kohaselt vähenes esimestel kuudel Eesti tegevusloaga virtuaalväringu teenuse pakkujate Vene klientidele vahendatud teenuste käive.
- Turuosaliste esitatud andmete analüüsi kohaselt jäi Eesti tegevusloaga virtuaalväringu teenuse pakkujate Vene ja Valgevene isikute kliendibaas sõja alguses stabiilseks või vähenes. Samuti ei realiseerunud risk, et teenusepakkujaid kasutatakse sanktsioonidest kõrvalehoidmiseks või kanalina varade liigutamiseks.
- Oktoobris 2022 lisati ELi sanktsioonimeetmena keeld pakkuda teenust Vene klientidele. Teenusepakkujatel tuli Vene klientidest loobuda.

Virtuaalvääringu teenuse pakkujatega seotud juhtumites on levinud teenuste pakkumine teiste teenusepakkujate vahendusel (ingl. k. vastavalt *nesting* ja *nested service provider*). Selle tüpoloogia all mõeldakse olukorda, kus üks teenuse pakkuja pakub oma teenuseid teise teenuse pakkuja juures avatud konto vahendusel.

See annab pesastujale võimaluse pakkuda oma klientidele selliseid tooteid, mida tal endal ei ole. Klassikalises panganduses on selleks rahvusvahelised maksed, näiteks dollari maksed. Virtuaalvääringu maailmas on selleks krüptorahaga kauplemine või VIBAN konto kasutamine. Virtuaalvääringu teenuse pakkuja võib kasutada näiteks panga teenuseid, et teha klientide jaoks tehinguid, mis on seotud fiat valuuta vahetamisega virtuaalvääringu vastu või vastupidi. Samuti võib ta kasutada teise virtuaalvääringu teenuse pakkuja juures avatud kasutajakontot.

Sellisel viisil kaasneb teenuse pakkumisega kõrgem rahapesu risk, sest nested service pakkujal on keeruline monitoorida ja tuvastada teise teenuse pakkuja kliente, kelle huvides tehinguid tehakse. Kui klient pakub teenust omakorda teisele teenusepakkujale, siis peab infot küsima vastava teenusepakkuja käest. Tihti puudub ka ettevõtetel, kes teise ettevõtte juures avatud kontot kasutab, rahapesu

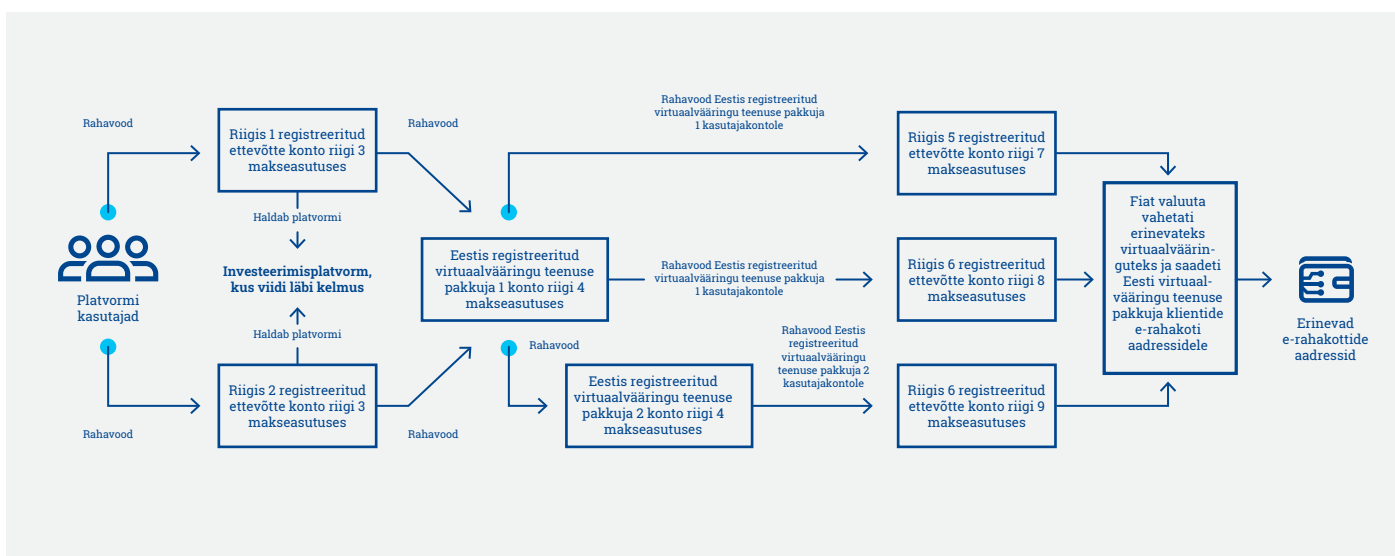

tõkestamiseks struktuur, inimressurs, automaatsed ärisuhte jälgimine süsteemid ja protseduurid, millest tulenevalt ei kohaldata klientide suhtes hoolsusmeetmeid ja ei täideta piisaval määral teatamise kohustust. Lisaks võimaldab sellisel viisil tegutsemine pakkuda teenuseid ka tegevusloata ettevõtetel.

TEENUSEPAKKUJATE VAHENDUSEL TOIMUNUD RAHAPESU JUHTUM

2022. aastal analüüsis andmebüroo rahapesu juhtumit, kus rahvusvahelises investeerimiskelmuses omandatud kuritegeliku päritoluga vara liigutati Eesti virtuaalvääringu teenuse pakkuja vahendusel. Ettevõtete kontod olid välismaa maksevahendajate

juures ja suuremate tuntud rahvusvaheliste virtuaalvääringute vahetusplatvormidel. Virtuaalvääringute vahetusplatvormid omasid kontosid veel omakorda täiendavalt teistes riikides.

TEGEVUSLOAD

15.03.2022 jõustus rahapesu ja terrorismi rahastamise seaduse muudatus, mis mh nägi ette kõrgendatud standardeid IT-süsteemidele, juhtkonna ja kontaktisiku pädevusele, siseauditi vajadust, kapitalinõuete olulist suuremist

15.06.2022 tegevusloa muutmise taotluste tähtaeg

Tegevusloa muutmise taotluste hindamine Rahapesu Andmebüroo poolt

2022. AASTAL RAHAPESU ANDMEBÜROO:

tunnistas kehtetuks

182

virtuaalvääringu teenuse pakkumise tegevusluba

keeldus väljastamast

15

uut tegevusluba

jättis

70

tegevusloa taotluse läbi vaatamata

TEENUSEPAKKUJAD VÕTSID TAGASI:

78

tegevusloa taotlust

51

tegevusloa muutmise taotlust

Tegevuslubade kehtetuks tunnistamise peamisi põhjuseid oli teenusepakkujate suutmatuse viia oma tegevus kooskõlla rahvusvaheliste standarditega, mis sätestati 15.03.2022 kehtima hakanud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muudatustega. Samuti tunnistati kehtetuks varasema regulatsiooni kohaselt

kehtinud virtuaalvääringu rahakotiteenuse ja virtuaalvääringu raha vastu vahetamise teenuse tegevusload.

Tegevusloa taotluse läbi vaatama jätmise oli peamiselt seotud nõuetekohaste dokumentide esitamata jätmisega.

TEENUSEPAKKUMISEST LOOBUMINE TEGEVUSLOA MUUTMISE TAOTLUSE MENETLUSE KÄIGUS

26.10.2021 esitas virtuaalvääringu teenuse pakkuja Payeer OÜ tegevusloa muutmise taotluse. Muuta sooviti äriühingu juhatuse liikmeid, osanikke, tegelikku kasusaajat, teenuse pakkumise eest vastutavat isikut, Rahapesu Andmebüroo kontaktisikut ja rahvusvahelise finantssanktsiooni eest vastutavat isikut.

Menetluse kestel selgus muu hulgas avalikest allikatest, et ettevõtjal puudub seaduses nõutud korrektne ärialane maine. Allikad viitasid ettevõtja seotusele pettustega, mille tõttu on kliendid jäänud ilma oma varast.

Rahapesu Andmebüroo otsustas muu hulgas üldtoodud põhjustel, et ettevõtte ei pruugi olla laitmatut ärialast mainet. Sellele tagasiside saamiseks saadeti ära kuulamisele tegevusloa kehtetuks tunnistamise otsus.

Ettevõtja otsustas ise tegevusloast loobuda. Payeer OÜ ei oma alates 17.01.2023 õigust pakkuda virtuaalvääringu teenust.

Tegevuslubadega seonduv pakkus tööd ka kohtule. Juhtudel, kus andmebürood on kohustatud tegevusloa taotlusi uuesti läbi vaatama, on ka vastavad taotlused uuesti menetlusse võetud või on need otsused vaidlustatud.

KOHTULAHENDID KOHUSTASID TEGEVUSLOA TAOTLEMISEL ALUSTAMA TEENUSEPAKKUMIST

2022. aastal tehtud lahenditega (3-21-2857 ja 3-21-2697) kinnitas kohus RahaPTS § 75 lg 1 p-s 3 sisalduva nõude olulisust, mis seisneb kohustuses alustada tegutsemist taotletud tegevusalal kuue kuu jooksul loa väljastamisest arvates.

Kohus tõi otsustes välja, et tegevuslubade sihipäraseks kasutamiseks ei saa pidada seda, kui mõned kuud pärast tegevuslubade saamist peatab äriühing oma majandustegevuse. Sellisest tegutsemisest saab pigem järeldada, et ettevõtte ei olegi plaanis majandustegevust alustada tegevusalal, mille jaoks litsents on väljastatud. Kohus lisas, et majandustegevusest ajutise loobumise teade ei välista tema seaduses sätestatud kohustust asuda taotletud tegevusalal tegutsema kuue kuu jooksul loa väljastamisest arvates. RahaPTS § 75 lg 1 p 3 puhul on tegemist imperatiivse normiga, see tähendab, et Rahapesu Andmebürool puudub kaalutusõigus otsustamaks, kas tegevusluba kehtetuks tunnistada või mitte.

15.03.2022 jõustunud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muudatus sätestab sõnaselge keelu virtuaalväeringu teenuse pakkujatel esitada edaspidi majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse § 34 lõikes 2 sätestatud majandustegevusest ajutiselt loobumise teadet.

Olulisena tõi kohus oma lahendites välja ka selle, et kuigi haldusorgan võib oma püsiva praktikaga anda aluse õiguspärase ootuse tekkimiseks, ei saa usalduse kaitset kohaldada eesmärgil jätkata ebaõiget halduspraktikat. Ebaõige halduspraktika jätkamist või laiendamist ei saa nõuda ka toetudes võrdse kohtlemise põhimõttele. Halduse tegevus peab olema kooskõlas õigusega ning kui leitakse, et varasemalt on mingit normi kohaldatud ebaõigesti, peab haldusasutus edaspidi lähtuma uuest ja õigest tõlgendusest.

TEATAMINE

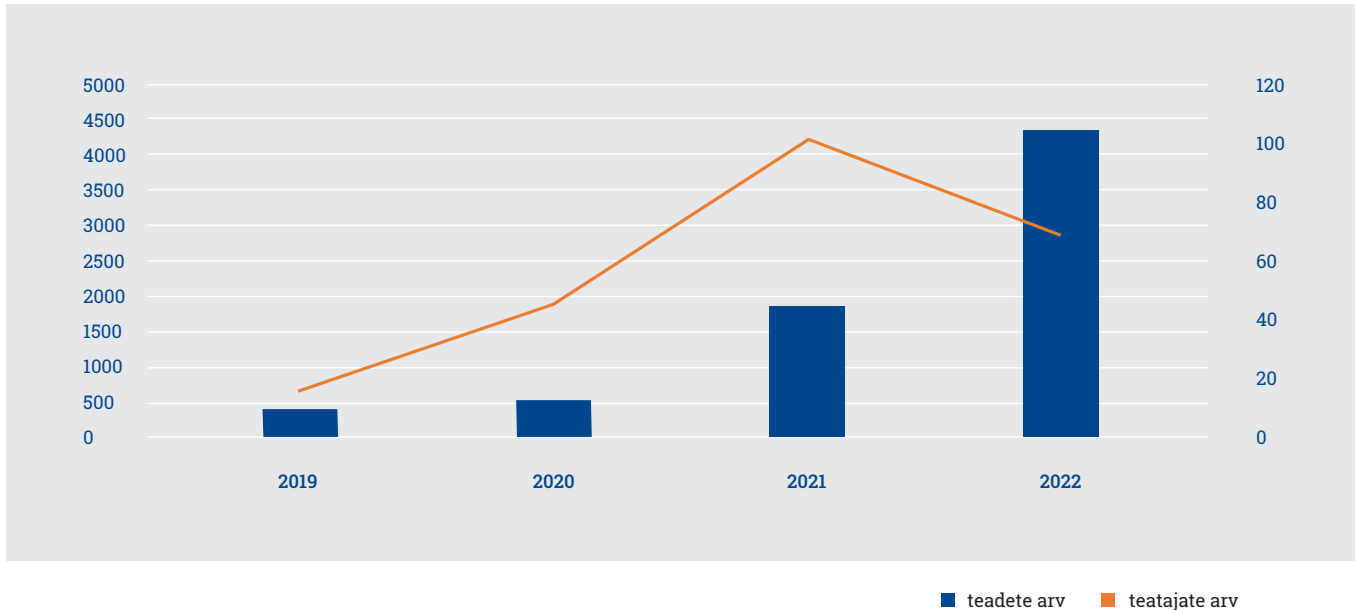
Rahapesu Andmebüroo saab informatsiooni virtuaalväeringuid hõlmavatest rahapesu juhtumitest peamiselt viiel viisil:

- 1 teated kohustatud isikutelt rahapesu kahtluse korral;
- 2 info välisriikide rahapesu andmebüroodelt;
- 3 välisriikide rahapesu andmebüroode palved piirata vara Eestis;
- 4 andmebüroo strateegilise analüüsi käigus tuvastatud teave;
- 5 andmebüroo järelevalve menetluste käigus tuvastatud teave.

Teatamiskohtuste täitmine on sektoris aasta-aastalt paranenud, kuid püsib ebapiisav, kuivõrd oluline osa aktiivseid teenusepakkujaid ei ole Rahapesu Andmebüroole teateid esitanud. Samas on andmebüroo analüüsis virtuaalväeringu teenuse pakkujate teadatel väga oluline roll.

Tehingutest pigem ei teatata, vaid teated räägivad peamiselt kontode loomise keeldumistest. Seega on laekunud teadete sisuline kvaliteet ja kasutatavus madal. Tehingutest mitteteatamine näitab ka ärisuhte jälgimise süsteemide madalat taset.

VIRTUAALVÄÄRINGU TEENUSE PAKKUJATE TEATED

2022. aastal saadetud teadetest analüüsiti süvitsi 292 teadet, millest ligi 2/3 olid seotud pettusega. Süvitsi analüüsitud teadete arv on võrreldes varasemaga suurenenud pea kaks korda peamiselt sanktsiooniteadete rohkuse tõttu.

Teated viitasid enim võltsitud dokumentidele, vara ebaselgele päritolule, pettusele, identiteedi vargusele ja tumeveebile.

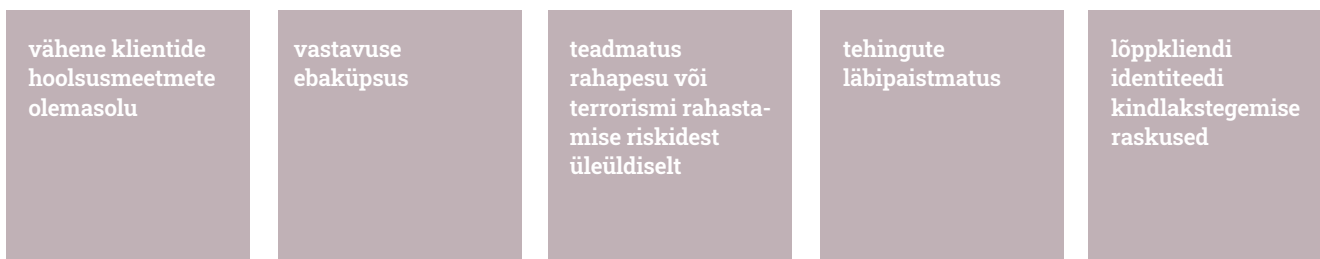
JÄRELEVALVE VIRTUAALVÄÄRINGU TEENUSE PAKKUJATE SEKTORIS 2022. AASTAL

tehti
775
kaugkontrolli

lõpetati
10
järelvalvemenetlust

5 ettevõtet loobus järelvalvemenetluse tõttu ise majandustegevusest

VIRTUAALVÄÄRINGU TEENUSE RISKIFAKTORID ELis:

Allikas: Supra-National Risk Assessment, 2022

Rahapesu Andmebüroo on järelevalves tuvastanud mitmeid puuduseid. Ettevõtete riskijuhtimise süsteem peab alguse saama juhatusest. Juhatuse peab kujundama ettevõttele vastava riskijuhtimise kultuuri ja looma nõuetele vastava organisatsiooni, mis on piisav rahapesu riskide maandamiseks. Andmebüroo tuvastas, et mitme ettevõtte organisatsiooniline ülesehitus ei olnud piisav rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide maandamiseks. Seda puudust ilmestab kõige paremini olukord, kus ettevõttel on näiteks 100 000

või enam klienti, kuid ettevõttes töötab ainult kaks isikut. Sellisel juhul ei ole ettevõttes piisavat ressursi, et maandada rahapesu ja terrorismi rahastamise riske.

Lisaks organisatsioonilise ülesehituse puudustele oli ettevõtetel palju puudusi ka protseduurireeglites. Protseuurireeglid ei vastanud ettevõtte reaalsele majandustegevusele ja seeläbi ei maandanud rahapesu ja terrorismi rahastamise riske.

Rahapesu Andmebüroo tuvastas puuduseid peamiselt järgnevates asjaoludes:

- isikusamasuse tuvastamine;
- ärisuhte seire;
- riskide maandamise süsteemid;
- formaalsed riskihinnangu ja riskiisu dokumendid, mis ei vasta ettevõtete suurusele ega tegelikele riskidele.

Tegevusloast loobuti sageli pärast seda, kui Rahapesu Andmebüroo oli puudused tuvastanud ja neist turuosalist informeerinud. Alles seejärel mõisteti ettevõttes, et seaduse nõudeid ei suudeta päriselt täita ja otsustati minna jurisdiktsiooni, kus järelevalve kvaliteet ning nõuded rahapesu ja

terrorismi tõkestamisele on madalamad. Kahe suurima virtuaalvääringu teenuse pakkuja loobumine tegevusloast vähendas oluliselt ka sanktsiooni rikkumise riski, kuna Vene kodanike kliendibaas vähenes märkimisväärselt.

i

Organisatsiooni ülesehituses ja riskijuhtimises tuleb osata eristada kolme kaitseliini

1. kaitseliin – äri ehk riski võtja ehk klientide hankimine
2. kaitseliin – riskijuhtimine
3. kaitseliin – sõltumatu siseaudit

Kui kõiki rolle täidab sama isik, tekib huvide konflikt. Siseauditit ei saa teostada sama isik, kelle tegevuses auditit läbi viiakse. Nii sätestabki seadusemuudatus atesteeritud siseaudiitori kohustuse.

Garantex Europe OÜ kaasus

2021. aasta suvel saatis Rahapesu Andmepöördumise büroo kõigile virtuaalvääringu teenuse pakkujatele vastamiseks küsimustiku. Küsimustikuga koguti järgmist infot: ettevõtte üldandmed, virtuaalvääringu teenus(t)e andmed, alates 01.07.2020 virtuaalvääringu teenuseid tarbinud klientide andmed residentsuse alusel, suurima käibega klientide andmed, vahetusteenuste osutamisel klientide tehingute vastaspoolte käibe andmed residentsuse alusel ja andmed virtuaalvääringu teenuse osutamise käivate kohta.
- Teiste seas vastas küsimustikule üks suurimaid Eesti tegevusloaga teenusepakkujaid Garantex Europe OÜ, kelle kliendibaas koosnes peamiselt kõrge riskiga välismaa klientidest.
- Detsembris 2021 alustas Rahapesu Andmepöördumise büroo ettevõtte kohapealset kontrolli.
- Järelevamendmenetluses tuvastati: puudulikud riskide juhtimise meetmed nii töötajate arv kui sisekontrolli läbiviimises; puudulik riskiisu dokument; puudulikud sisemised protseduurireeglid; isikusamasuse tuvastamise kohustuse rikkumine üle 90% klientide puhul; Rahapesu Andmepöördumise büroole kahtlastest tehingutest teatamata jätmine; teenuse kaudu liikunud vara oli seotud kuritegevusega või rahakottidega, mida on kurjategijad kasutanud ebaseaduslikel eesmärkidel.
- Täiendavalt ilmnis uute klientide registreerimise ajalises dünaamikas anomaalia, kus loetud päevade jooksul registreeriti uusi kasutajaid tähelepanuväärselt kõrgel määral. See viitas asjaolule, et tõenäoliselt ei tehtud klientide taustakontrolli. Samuti viitas tuvastatud informatsioon sellele, et ilmselt oli antud platvormil lihtne luua fiktiivseid kasutajakontosid, varjamaks tegelikke kasutajakonto üle kontrolli omavaid isikuid. Ehk osa kliente, keda esitleti Rahapesu Andmepöördumise büroole füüsiliste isikutena, olid teisi kliente teenindanud juriidilised isikud, kelle käive ulatus mitmel juhul paarikümnest miljonist eurost kuni saja miljoni euroni. Ettevõtte ei olnud ülevaadet enda tegelikest klientidest, mis on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise üheks peamiseks eelduseks.
- Andmepöördumise büroo tuvastas kuriteo juhtumi välisriigis, mille tulemusena omandatud vara kanti mitme plokiahela aadressi vahendusel ettevõtte kliendi kasutajakontoga seotud aadressile. See viitab, et platvormi kasutati rahapesu kihistamise faasis. Ühte tüüpi virtuaalvääring vahetati teist tüüpi vääringu vastu eesmärgiga katkestada tehingute ahel ühes plokiahelas, teha vahetustehing ning liigutada vara edasi teise plokiahelasse. Nii sooviti varjata seost algselt läbi viidud kuriteoga, mille tulemusena vara omandati. Platvormil avatud kasutajakonto oli avatud välismaa eraisiku nimele, kuid kliendi-andmetest olid tuvastatavad viited välismaa ettevõttele, mis arendas algoritme automaatselt kauplemiseks virtuaalvääringute vahetusplatvormidel. Täiendavalt oli antud kasutajakontol läbi viidud tehingute arv ja maht tähelepanuväärselt kõrge eraisiku kohta, mis viitas, et kasutajakontot kasutati tõenäoliselt ettevõttega seotud tegevuse jaoks. Lisaks tuvastati, et tehinguid tehti ka äärmiselt lühikese aja jooksul – platvormile kantud virtuaalvääring vahetati sekundite jooksul teise vääringu vastu. See on indikatsiooniks, et tehinguid tehti tõenäoliselt automaatselt arvutiprogrammide abil. Tegemist on ühega paljudest tuvastatud juhtumitest antud kaasuses.
- 24.02.2022 loobus ettevõtte Eesti tegevusloast virtuaalvääringu teenuse pakkumiseks. Vastasel juhul oleks tegevusloba tunnustatud kehtetuks tuvastatud süsteemsete ja süstemaatiliste puuduste alusel.
- 5.04.2022 panid Ameerika Ühendriikide ametivõimud ettevõtte oma sanktsiooni-nimekirja.

Hodltech OÜ kaasus

- Rahapesu Andmepöördumise büroo alustas 2021. aasta kevadel järelevamendmenetlust ühe suurima käibega Eesti virtuaalvääringu teenuse pakkuja litsentsiga ettevõtte juures.
- Tuvastatud puudused olid muu hulgas: puudulik riskihinnang, riskiisu; ettevõtte tegevusele mittevastavad ja üldsõnalised protseduurireeglid; süsteemne hooldusmeetmete kohaldamata jätmine näiteks klientide isikusamasuse tuvastamisel või ärisuhte loomisel ja seirel; rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtlusest teatamise kohustuse täitmata jätmine.
- Teenusepakkujal oli Eestis vaid üks töötaja ning kokku oli asutuses kolm riskide juhtimisega tegelevat isikut ning ettevõtte sisekontrollisüsteem ei olnud selgelt vastavuses võetavate riskidega.
- Et tuvastatud puudused olid süsteemsed ja süstemaatilised, oleks menetluse lõppedes ettevõtte tegevusloba tunnustatud kehtetuks.
- 15.06.2022 ehk seadusandja antud nõuetega koosõlla viimise tähtpäeval loobus ettevõtte tegevusloast. Ühtlasi teavitati ettevõtte Rahapesu Andmepöördumise bürood kavatsusest asuda virtuaalvääringu teenust pakkuma veel mitte sellistele standarditele vastava seadusandlusega lähiriigis.
- Täiendavalt oli ettevõtja suhtes algatatud väärteomenetlus.
- Rahapesu Andmepöördumise büroo oli 2022. aasta detsembris kohustatud lõpetama algatatud väärteomenetluse seoses ettevõtte äri-registri kustutamise (ühinemine teise ettevõttega).

Juriidilise isiku lõppemine on süüteomenetluse korral absoluutne menetlustakistus ning väärteomenetluse seadustiku kohaselt tuleb väärteomenetlus lõpetada, kui juriidiline isik on lõppenud. Rahapesu Andmebüroo hinnangul on tegemist seaduse kitsaskohaga, mis võimaldab teatud juhtudel juriidilisel isikul karistust vältida. Antud juhul aitas advokaat teenusepakkujal seaduse kitsaskohta ära kasutada.

Eeskätt tulevad kõne alla mitmesugused skeemid, mille abil on võimalik saavutada juriidilise isiku lõppemine ning seeläbi süüteomenetluse algata-

mise välistamine või juba algatatud süüteomenetluse lõpetamine. Rahapesu Andmebüroo on olukorrale lahenduse leidmiseks teinud ettepanekuid seaduse muudatusteks.

Antud juhul aitas advokaat teenusepakkujal seaduse kitsaskohta ära kasutada.

Finantssektor

2022. AASTA LÕPU SEISUGA KEHTIS:

290

tegevusluba finantseerimis- asutusena tegutsemiseks

28

tegevusluba valuutavahetuse pakkumiseks

Mitmed teenusepakkujad omavad mitut tegevusluba. Lisaks tegutsevad Finantsinspeksiooni tegevusloaga makseasutused, investeerimisühingud, fondivalitsejad, kindlustusmaaklerid jt.

Eesti pangandussektoris on riskitase aastatega oluliselt vähenenud, kuid suurte varade mahtude ja välismaksete käibe tõttu rahapesu ja terrorismi rahastamise risk püsib ning võib kasvada. Eestis on rahapesurisk suurim krediidasutuste respondent-suhetes.

Eesti kontekstis on suurema haavatavusega finantseerimisteenus kasutamine riikliku taustaga või sanktsiooninimekirjas oleva isiku poolt. Haavatavad on ka valuutavahetuspunktid, mis asuvad riigi piiriäärsetes piirkondades, eelkõige Ida-Virumaal.

ELi üleselt on terrorismi rahastamise riski hinnatud makseteenuste puhul kõrgeks ja rahasiirde puhul väga kõrgeks. Terroristidele on makseteenuste kasutamine atraktiivne, kuna:

- konto saab avada ja isiku identifitseerida veebi teel (sellega kaasneb suur risk valeidentiteedi kasutamiseks);
- interneti- ja mobiilimaksete tegemine on kiire ja lihtne, ei nõua eriteadmisi ega oskusi. Terroristlikud rühmitused kasutavad makseteenuseid nii oma igapäevaseks majandustegevuseks kui rünnakutega seotud kulude katteks.

Pärast hiljutisi terrorirünnakuid Pariisis ja Ühendkuningriigis on sealsete õiguskaitseasutuste uurimised kinnitanud, et terroristid kasutasid rahasiirdeid raha kogumiseks ja liigutamiseks.

TEATAMINE

Ligi pooled kõikidest Rahapesu Andmebüroole esitatud teadetest pärinesid krediidasutustelt

Eesti krediidasutused on viimaste aastate jooksul tõstnud oma võimekust rahapesu ja terrorismi tõkestamise valdkonnas, sealhulgas on valdkonda värvatud juurde palju uusi inimesi. Rahapesu Andmebüroo operatiivne koostöö krediidasutustega oli ka 2022. aastal väga hea.

14 krediidasutusest või välisriigi filiaalset esitas teateid 10

Murettekitav on aga finantseerimisasutuste madal teatamisaktiivsus. Rahapesu Andmebüroole esitasid teateid vaid üksikud finantseerimisasutused.

KREDIIDIASUTUSE TÕHUS REAKTSIOON VENE AGRESSIOONIGA KAASNENUD RISKIDELE

Pärast Vene agressiooni algust Ukrainas tegi krediidasutus Rahapesu Andmebüroole teate selle kohta, kuidas isik korraldas väidetavat sõjavastast meeleavaldust. Krediidasutus esitas teate hoolimata sellest, et tegemist ei olnud otseselt rahapesukahtlase tegevusega.

Teates kirjeldati kahte võimalikku suunda, mis pärvisid andmebüroo tähelepanu. Üks suund oli seotud julgeolekuriskiga ning teine suund võimaliku omastamise või kelmusega, kus klient kogus toetussummasid ega kasutanud kogutud vahendeid eesmärgipäraselt.

Krediidasutuse selline tegevus näitab kohustatud isiku loovust, nõ suure pildi nägemise oskust ning tahet olla tõhus rahapesu tõkestamise valdkonnas.

Usaldushalduse ja äriühingu teenuse pakkujad

321

kehtivat usaldushalduse ja äriühingu teenuse pakkuja tegevusluba 2022. aasta lõpu seisuga

Kõigest

8

teenusepakkujat esitas kokku vaid 18 teadet

Alustati

4

järelevalve-menetlust koos kohapealsete täiskontrollidega

Kõikidele teenusepakkujatele väljastati detsembris 2022 ettekirjutus teabe esitamiseks, et täpsustada sektori tegevusest tulenevaid ohte ja haavatavusi

Eesti siseriiklikus riskihinnangus on usaldushalduse- ja äriühingute teenuse pakkujate rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitaset hinnatud keskmiseks. Tulenevalt sektori osutatavate teenuste iseloomust, võidakse neid ära kasutada kuritegeliku päritolu vara legaliseerimisel ja tegeliku kasusaaja varjamisel.

Äriühingu teenuse pakkujad paistavad välja virtuaalväeringute sektoris realiseerunud riskide taustalt, olles turule aidanud riskantsed ettevõtted. Neid teenusepakkujaid iseloomustavad ka seosed mitteresidentide äriühingutega, sh Vene isikutega.

Usaldushalduse- ja äriühingute teenuse sektoris paistab välja osavõtmatust teatada kahtlastest tehingutest. Tegevusloaga isikud on Rahapesu Andmebüroole esitanud ebaproportsionaalselt vähe teateid ning aastate jooksul ei esitatud ühtegi terrorismi rahastamisele viitavat teadet. Vaid üksikud turuosalised esitavad sisukaid teateid, mis on selge ohumärk, et sektori teadlikkus on madal ja hoolsusmeetmed jäetakse kohaldamata.

i

Usaldushalduse- ja äriühingute teenuse pakkujatele iseloomulike rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide tõttu on sektoril tegevusloa kohustus. Loata majandustegevus on karistusseadustiku (KarS) § 372 kohaselt kvalifitseeritav väärteona. Tegevuslube väljastab Rahapesu Andmebüroo.

See kõik seab äriühingu teenuse pakkumise 2023. aastal Rahapesu Andmebüroo kõrgendatud tähelepanu alla, et maandada sektoris rahapesu ja terrorismi rahastamise riske.

Järelevalve tugevdamist äriühingute teenuse pakkujate sektoris soovitasid ka rahvusvahelise MONEYVALi hindajad.

Hasartmängusektor

2022. AASTA LÕPU SEISUGA PAKKUS HASARTMÄNGE 31 ETTEVÕTET, KES PAKUVAD ÜHTE VÕI MITUT TEENUST:

26

korraldavad internetis õnnemänge

19

tegelevad spordi-ennustustega

4

korraldavad õnnemänge kasiinos või laevadel

2

korraldavad loteriisid või osavusmänge

ELi ülese riskihinnangu kohaselt varieerub rahapesu risk eri hasartmängutoodetel madalast (bingo) väga kõrgeeni (veebipõhised hasartmängud). Terrorismi rahastamise riski hinnatakse väga kõrgeks veebipõhistel hasartmängudel.

Ehkki hasartmängukorraldajate teadete kvaliteet ja sisukus on paranenud, on kahtluspõhiste

teadete arv endiselt madal. Aktiivsed teatajad moodustavad kõigist hasartmängukorraldajatest vaid kolmandiku, mis ei ole vastavuses sektori riskitasemega. Lisaks ei ole hasartmängukorraldajad aastaid esitanud ühtegi terrorismi rahastamisele viitavat teadet, kus riskiriigiga seotud isikud oleks seotud kahtlase tegevusega.

i

Pane tähele:

kaughasartmängude korraldajatele kehtib kohustus kohaldada hoolsusmeetmeid juba alates 2000 eurost (RahaPTS § 19 lg 3)

Seaduse kohaselt kohaldab hasartmängukorraldaja hoolsusmeetmeid vähemalt võidu väljamaksmise, panuse tegemise või mõlema korral, kui kliendi antav või saadav summa on vähemalt 2000 eurot või sellega võrdväärne summa muus vääringus, sõltumata sellest, kas rahaline kohustus täidetakse ühe maksena või mitme omavahel seotud maksena kuni ühekuuse perioodi jooksul.

TUVASTATUD TÜPOLOOGIA

Varasemalt kriminaalkuritegude eest karistatud isik külastas paari päeva jooksul erinevaid kasiinosid. Isik sisestas mänguautomaati sularaha, tegi seejärel mõne üksiku panuse või võttis ilma mängimata mänguautomaadist välja piletid, mis seejärel vahetati kassas sularaha vastu.

Kirjeldatud käitumismuster viitab sellele, et isiku eesmärk ei olnud mängimine, vaid fiktiivse võidu tekitamine, mida saaks kasutada raha päritolu selgitamiseks.

Kauplejad

101

väärismetalli, vääriskivide kokkuostu ning hulгимüügi tegevusluba kehtis 2022. aasta lõpu seisuga

3%

tegevusloaga äriühingutest sektoris esitas Rahapesu Andmebüroole teateid

ELi ülene riskihinnang osundas kõrgele rahapesu riskile kõrge väärtusega kaupade puhul, nagu artefaktid ja antiikesemed, ning kõrge väärtusega varade puhul, sh väärismetallid ja -kivid. Terrorismi rahastamise risk on kõrge artefaktide ja antiik-esemete ning väärismetallide ja vääriskivide puhul, kuid madal teiste kõrge väärtusega varade puhul.

Teatamisaktiivsus on sektoris väga madal ning see ei ole vastavuses sektori riskitasemega. Saadetud teadete puhul viidati kõige sagedamini ebaharilikule tehingule sularahaga või sularaha-

tehingule üle 32 000 euro väärtuses mitme omavahel seotud maksena kuni üheaastase perioodi jooksul.

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse kohaselt tuleb kauplejal teatamiskohustust täita, kui neile tasutakse või nad tasuvad sularahas vähemalt 10 000 eurot või sellega võrdväärse summa muus vääringus.

i

Kinnisvaravahendajad

2022. AASTAL

tegutses

922

kinnisvaramaaklerit, kes olid kantud Kinnisvaramaaklerite Koja registrisse

3

teadet vaid kolmelt kinnisvaraarendajalt ja -vahendajalt laekus Rahapesu Andmebüroole

Rahvusvaheliselt on üldlevinud, et tehinguid kinnisvaraga kasutatakse sageli rahapesu toimepanemiseks.

Kuritegeliku tulu integreerimine kinnisvarasse on kurjategijate jaoks atraktiivne, kuna kinnisvara hind on valdavalt ajas tõusev ning kinnisvara välja üürides on võimalik täiendavat tulu saada. Kinnisvara ostmine on üks viis, kuidas musta raha lõimida legaalsesse majandusse, tagastades samal ajal kinnisvara müümisel või üürimisel kurjategijatele pealtnäha legaalse tulu. ELi ülese riskihinnangu kohaselt oligi investeerimise

eesmärgil soetatud kinnisvara kõrgeima rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga.

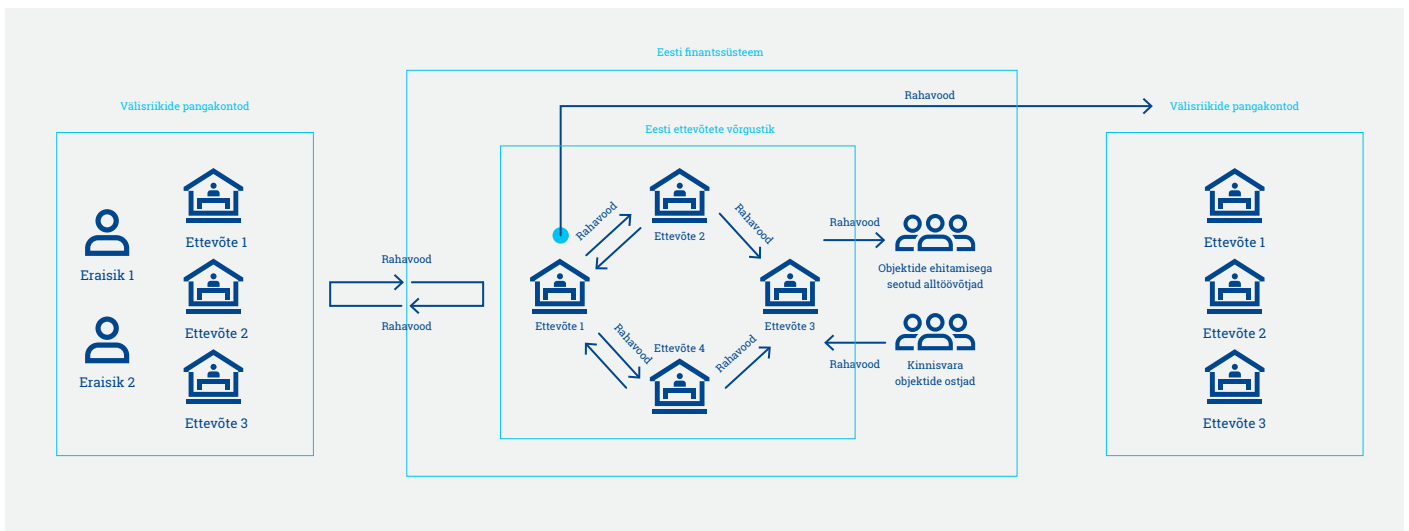
Ka Eestis esines 2022. aastal juhtumeid, kus kinnisvara soetamise ning hiljem selle müümise käigus on varjatud raha võimalikku ebaseaduslikku päritolu või rahaliste vahendite tegelikke kasusaajaid. Rahapesu Andmebüroo on siinkohal tähele pannud nii enesepesu ehk ise-rahapesu kui ka olukordi, kus rahapesu pannakse toime kolmanda isiku poolt, kes eelkuritegu toime ei pannud.

Valdavalt välisriikidest, sh Venemaalt, pärit ning ebaselget päritolu vahendid suunatakse Eesti kinnisvarasse rahapesu eesmärgil. Kuritegeliku päritoluga vahenditele antakse Eestis kinnisvaratehingute kaudu, sh kinnisvara arendamise, ehitamise ja müümisega, näiliselt legaalne päritolu.

Kuritegeliku päritoluga vahenditele antakse Eestis kinnisvaratehingute kaudu näiliselt legaalne päritolu

Rahapesuskeemis liiguvad Eesti ettevõtetele ebaselge päritoluga rahalised vahendid välisriigi isikute ja ettevõtete pangakontodelt – seda tihti laenu näol, mida kasutatakse seejärel ettevõtete poolt kinnisvaraobjektide arendamiseks ja ehitamiseks. Objektide arendamisega paralleelselt liiguvad rahavood süstemaatilisel läbi erinevate välisriikide tagasi algsetesse jurisdikt-

sioonidesse. Nii tegeletakse kinnisvaraobjektide arendamise kattevarjus välisriigist pärineva ebaselge päritoluga rahaliste vahendite laotamisega ja integreerimisega, teadmata tegelikku kasusaajat.

Kinnisvaravahendajate teatamisaktiivsus on aga endiselt väga madal ega ole vastavuses sektori riskitasemega. Et Eestis on hakanud lisaks musta raha kihistamisele järjest rohkem ilmneva selle integreerimine, on väga oluline, et luksuskaupade müüjad ja kinnisvara vahendajad rakendaksid piisaval tasemel hooldusmeetmeid ja esitaksid

Rahapesu Andmepüroole teate õigeaegselt. Seejärel saab andmepüroo otsustada varade piiramise vajaduse üle. Paraku ei ole sektorist tulnud teateid ühegi peatatud tehingu kohta, mis viitab, et rahapesu tõkestamisele ei pöörata piisavalt tähelepanu.

Rahapesu Andmepüroos analüüsitud kinnisvarajuhtum

- 1 ELi välise jurisdiktsiooni ettevõtetelt pärinev laenu raha suunati kinnisvara ostmiseks ja arendamiseks Eestis.
 - 2 Eesti elamisloaga Venemaa kodanikud, kel on sidemeid ka Vene oligarhidega, suunasid oma kolmandas riigis asuva ettevõtte arvelduskontolt rahalisi vahendeid enda Eesti ettevõtetesse ning sealt edasi kinnisvara arendusse.
 - 3 Tähelepanuväärne on aga asjaolu, et maailmas eksisteerib riike, mille rahapesu andmepürood ja teised ametiasutused ei anna välisriigi asutustele informatsiooni ilma ametliku õigusabitaotluseta või teevad seda minimaalsel määral. Seetõttu on võimalikku kuritegelikku päritolu või sanktsiooni all olevate rahaliste vahendite hoidmine kurjategijate ja sanktsioneeritud isikute jaoks just nendes jurisdiktsioonides võimalus, kuidas tuua raha legaalsesse majandussüsteemi.
- Antud kaasuses tuvastas Rahapesu Andmepüroo rahaliste vahendite liikumises rahapesu indikaatoreid. Kuid siinsesse kinnisvarasse paigutatud raha algset päritolu ei olnud võimalik tuvastada, kuna raha pärines jurisdiktsioonist, mis ei anna välja vastavat ja vajalikku informatsiooni.

Mittetulundussektor

PERIOODIL JAANUAR–NOVEMBER 2021

tegi

460

Eesti vabaihendust üle
10 000-euroseid piiriüleseid
makseid kokku ligi 2000 korral

kogusummas üle

26

miljoni euro, sh kõrgema
terrorismi rahastamise
riskiga riikidesse

2022. aasta kevadel avaldatud Rahapesu Andmebüroo uuring kõrgema terrorismi rahastamise riskiga vabaihendustest juhtis tähelepanu sektori teadlikkuse tõstmise vajadusele.

i

Silmas tuleb pidada, et üleilmselt rahastatakse terrorismi sageli väga väikestes summas, ka alla 10-euroste maksetega.

Teadlikkuse kasv terrorismi rahastamise ohtudest

- muudaks mittetulundusühingud vähem haavatavaks ning aitaks vältida riskantseid tehinguid
- motiveeriks ühinguid rohkem uurima oma tehingupartnerite tausta ning deklareerima annetusi
- aitaks kaasa teatamiskohustuse täitmisele

Professionaalid

RAHAPESU ANDMEBÜROO SAI AASTA JOOKSUL PROFESSIONAALIDELT KOKKU LIGI 300 TEADET, SH

2/3

teadetest
notaritelt

1/5

teadetest
audiitoritelt

alla

1%

teadetest
kokku 10
advokaadi-
büroolt

vaid

3

teadet pankroti-
halduritelt ja
kohtutäituritelt

Eesti siseriiklikus riskihinnangus on raamatupidajate rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitaset hinnatud keskmiseks. ELi üleses riskihinnangus aga märgitakse, et just raamatupidajad ja teised nõustajad võivad aidata luua läbipaistmatuid omandistruktuure.

Audiitorite ning muude õigusteenuste rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitaset on Eestis hinnatud madalaks. ELi üleselt varieerub aga advokaatide, notarite ja teiste sõltumatute juriidilisel kutsealal töötajate puhul rahapesu ohu tase kõrgest kuni väga kõrge. Õiguskaitseasutuste praktika ELis näitab, et õigusteenuste osutajaid ohustab kuritegelike rühmituste poolt rahapesu eesmärgil ärakasutamine. Kuritegelikel rühmitustel on lihtsam kasutada eksperte, kui arendada vajalikku õigusala pädevust, mis

i

Terminid „professionaalid“ kasutatakse üldnimetusena advokaatide, notarite, kohtutäiturite, pankrotihaldurite, raamatupidamisteenuse jm õigusteenuse pakkujate puhul.

Notarite üle teeb järelevalvet Notarite Koda, advokaatide üle Eesti Advokatuur ning ülejäänud professionaalide osas andmebüroo.

omakorda loob näiliselt õiguspärasest muljet (Supra-National Risk Assessment, 2022).

Märkimisväärselt ebapiisav teatamisaktiivsus viitab, et konsultatsioonisektoris ei pruugita ära tunda kahtlaseid ja/või ebatavalisi olukordi või jäetakse teavitamiskohustus teadlikult täitmata.

Pane tähele:

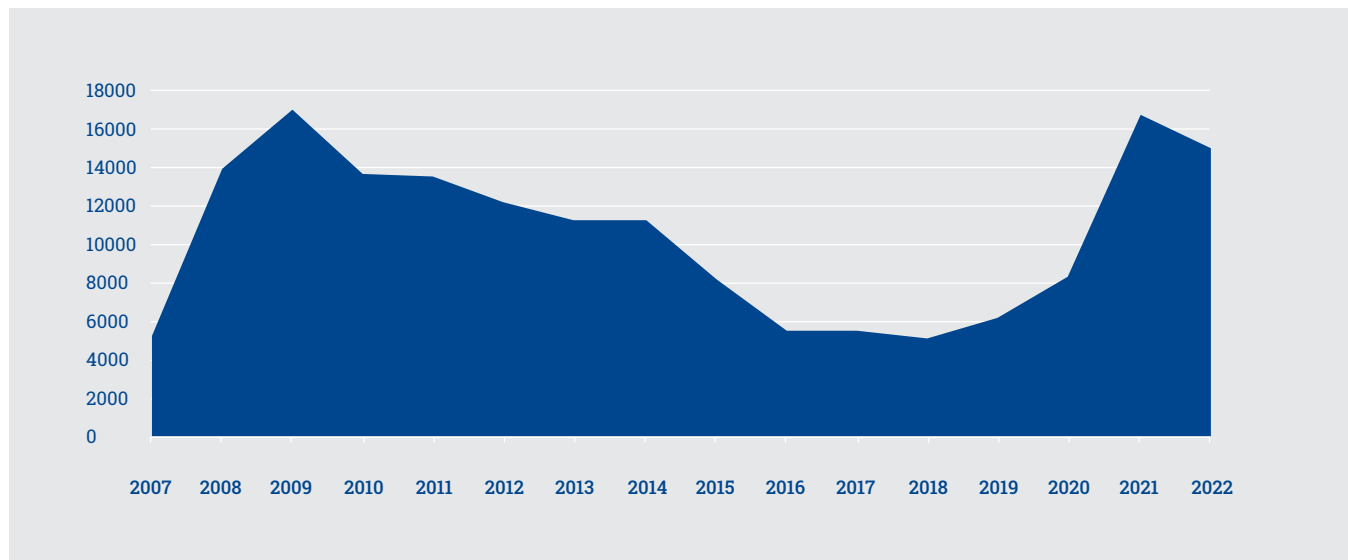
i

ELis on keelatud teatavate ettevõtlusega seotud teenuste osutamine Venemaa valitsusele ja kõigile Venemaal asutatud juriidilistele isikutele, näiteks äriühingutele ja muudele üksustele või asutustele.

Keelatud on näiteks otseselt või kaudselt osutada arvepidamis-, audiitor- (sh kohustuslikud auditid), raamatupidamis- ja maksunõustamise teenuseid, samuti äri- ja juhtimisnõustamise ning suhtekorraldusteenuseid ning õigusnõustamise teenuseid.

2022. aasta arvudes

TEADETE ESITAMINE RAHAPESU ANDMEBÜROOLE

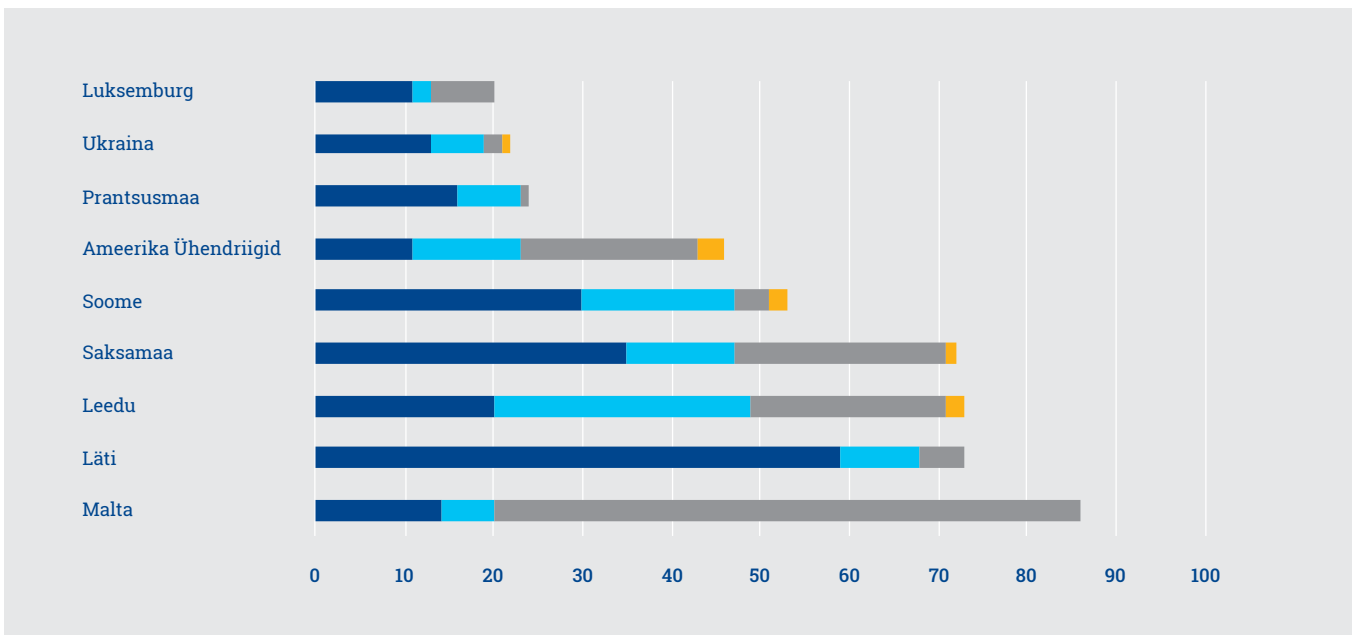
TEADETE JAGUNEMINE TÜÜBI JA ESITANUD SEKTORI ALUSEL

Sektor	Rahapesu kahtlusega teade (STR)	Ebahariliku tehingu teade (UTR)	Ebahariliku tegevuse teade (UAR)	Rahvusvahelise sanktsiooni teade (ISR)	Terrorismi rahastamise riski (TFR-1) ja kahtluse (TFR-2) teade	Päring	Sularaha tehingu teade (CTR)	Kokku
Teise riigi asutused ja isikud	53		4	1		562		620
Krediitiasutus	5677	346	565	657	25		4	7274
Virtuaalvääringu teenus	3466	215	373	112	146		19	4331
Finantseerimis-asutus	152	71	177	38	124		801	1363
Hasartmängu-korraldajad	68	18	17				322	425
Professionaal (õigus, audit jne)	57	57	25	37	15		124	315
Riigiasutused	43	10	13	39	1	73	42	221
Muud eraõiguslikud ettevõtjad	12	68	4	52	1		64	201
Ei ole kohustatud subjekt	137	1	8	17			7	170
Kokku	9665	786	1186	953	312	635	1383	14920

EDASTUSED JA KÄSUTUSPIIRANGUD

RAHAPESU ANDMEBÜROOGA KÕIGE ENAM KOOSTÖÖD TEINUD VÄLISRIIKIDE RAHAPESU ANDMEBÜROOD

■ Sissetulevad päringud ■ Väljaminevad päringud
■ Sissetulevad spontaansed infoedastused ■ Väljaminevad spontaansed infoedastused

FINANTSSANKTSIOONI KOHALDAMINE

Avaldatud vastavalt RSanS § 16 lg 2

Reziim	Sanktsiooni subjekt, seotud isik	Kasutatud meede 31.12.2022 seisuga	
		Külmutatud	Ei tehtud kättesaadvaks
EL nr 833/2014 Venemaa	Rostec (Russian Technologies State Corporation)	-	151 625 €
EL nr 833/2014 Venemaa	Takistatud sularaha väljavedu Venemaale	-	63 320 €
EL nr 833/2014 Venemaa	Venemaa kodanikud (kelle osas kohaldati 100 000 deposiidi piirangut)	-	425 156 €
EL nr 765/2006 Valgevene	Alyaksandr Paulavich Vasileu	288 €	-
EL nr 765/2006 Valgevene	Belarusski Avtomobilnyi Zavod (OJSC 'BELAZ')	-	40 766 €
EL nr 269/2014 Venemaa	Aleksandra Melnichenko	8 388 809 €	-
EL nr 269/2014 Venemaa	Alexey Alexandrovits Mordaschov	124 262 €	1 186 795 €
EL nr 269/2014 Venemaa	Alexey Gennadyevich Nechayev	-	32 172 €
EL nr 269/2014 Venemaa	Andrey Igorevich Melnichenko	1 168 762 €	151 595 €
EL nr 269/2014 Venemaa	Arkady Yurievich Volozh	20 267 €	-
EL nr 269/2014 Venemaa	Dmitry Alexandrovich Pumpyansky ja Alexander Dmitrievich Pumpyansky	-	48 340 €
EL nr 269/2014 Venemaa	Otkritie FC Bank	-	4 400 €
EL nr 269/2014 Venemaa	Petr Olegovich Aven; Mikhail Maratovich Fridman; German Borisovich Khan; Alexey Viktorovich	734 339 €	181 755 €
EL nr 269/2014 Venemaa	Kuzmichev	-	5 191 €
EL nr 269/2014 Venemaa	Promsvyazbank PJSC	3 772 €	-
EL nr 269/2014 Venemaa	Roman Arkadyevich Abramovich	25 760 €	-
EL nr 269/2014 Venemaa	Sberbank PJSC	-	44 543 €
EL nr 269/2014 Venemaa	Stanislav Sergeyeovich Chemezov ja Dmitry Arkadieievich Mazepin, Viatcheslav Moshe Kantor	15 205 640 €	3 376 384 €
EL nr 269/2014 Venemaa	Vnesheconombank (VEB.RF)	-	99 790 €
EL nr 269/2014 Venemaa	VTB Bank PJSC	36 166 €	26 473 €
EL nr 267/2012 Iraan	Mohammad Ali Jafari	20 €	-
EL nr 881/2002 Al-Qaida ja Taliban	Amadou Kouffa	50 €	-
EL nr 881/2002 Al-Qaida ja Taliban	Hamid Abdallah Ahmad Al-Ali	5 €	-
EL nr 881/2002 Al-Qaida ja Taliban	Mohammed Tahir Hammid	20 €	-
	KOKKU	25 708 160 €	5 838 305 €

Viiteid ja lisalugemist

Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Measures. Estonia. Fifth Round Mutual Evaluation Report. Council of Europe, MONEYVAL, 2022.
<https://rm.coe.int/moneyval-2022-11-mer-estonia/1680a9dd96>

Supra-National Risk Assessment. European Commission, 2022.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0344&from=EN>

Siseriiklik riskihinnang 2020. Rahandusministeerium, 2021.
<https://www.fin.ee/finantspoliitika-valissuhted/rahapesu-ja-terrorismi-rahastamise-tokestamine/riskihinnangud>

Kõrgema terrorismi rahastamise riskiga mittetulundussektori ülevaade. Rahapesu Andmehüroo, 2022.
<https://fiu.ee/aastaraamatud-ja-uuringud/uuringud#korgema-terrorismi-r>

Muutused rahavoogudes ja finants sanktsiooni rakendamises pärast Vene-Ukraina sõja algust. Rahapesu Andmehüroo, 2022.
<https://fiu.ee/aastaraamatud-ja-uuringud/uuringud#muutused-rahavoogude>

Virtuaalvääringu teenuse pakkujatega seonduvad riskid Eestis. Rahapesu Andmehüroo, 2022.
<https://fiu.ee/aastaraamatud-ja-uuringud/uuringud#virtuaalvaaringu-tee>

Rahapesu Andmehüroo väliskoostöö ülevaade 2021. Rahapesu Andmehüroo, 2022.
<https://fiu.ee/aastaraamatud-ja-uuringud/uuringud#rahapesu-andmehuroo->

RAHAPESU ANDMEBÜROO 2022. AASTAL AVALDATUD JUHENDID

Täpsustav juhised rahapesu ja terrorismi rahastamise teate esitamiseks Rahapesu Andmebüroole.
<https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#esitatava-teate-tait>

Juhend kahtlaste tehingute tunnuste kohta. Kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riigid. Täiendavad selgitused Rahapesu Andmebüroo 25.04.2022 kinnitatud kahtlaste tehingute tunnuste juhendi tõlgendamiseks: terrorismi rahastamise riski ja kahtluse teated.
<https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#juhend-kahtlaste-teh>

Rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide juhtimine ning hoolsusmeetmete kohaldamine Rahapesu Andmebüroo järelevalvatavatele kohustatud isikutele.
<https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#rahapesu-ja-terroris>

Juhend virtuaalvääringu teenuse pakkuja tegevusloa taotluse või muutmise taotluse esitamiseks.
<https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#juhend-virtuaalvaari>

Juhend virtuaalvääringu teenuse pakkuja omavahendite hindamiseks.
<https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#juhend-virtuaalvaari--2>

Juhend finantssanktsiooni kohaldamiseks.
<https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#juhend-rahvusvahelis>

Finantssanktsiooni erandi taotluse soovituslik vorm.
<https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#finantssanktsiooni-e>

Sanktsiooni subjekti rahalistest vahenditest ja majandusressurssidest teavitamise soovituslik vorm.
<https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#sanktsiooni-subjekti>

Finantstehingute aususe valvaja